MERIDIANE

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON

MÎINILE MAMEI

EDITURA DE STAT
PENTRU LITERATURA ŞI ARTA

Lei 2,25

Meridiane

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON

MÎINILE MAMEI

Traducere și cuvînt înainte
de
VIRGIL TEMPEANU

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURA ȘI ARTA

Björnstjerne Björnson
GESAMMELTE WERKE
S. Fischer Verlag
Berlin

C U V Î N T   Î N A I N T E

Literatura universală a fost îmbogățită în secolul trecut cu operele magistrale a doi scriitori norvegieni. Unul dintre ei, H. Ibsen (1828—1906), a excelat în dramaturgie, iar celălalt, B. Björnson (1832—1910), a devenit celebru mai ales prin nuvelele sale cu subiecte din viața țăranilor norvegieni.

Însuflețit de o puternică dragoste pentru patria sa, Björnson se ridică de tînăr împotriva influențelor străine în literatura Norvegiei și luptă pentru deplina ei independență culturală. La vîrsta de douăzeci și cinci de ani, pe cînd era director al teatrului din Bergen, vrînd să dea o replică dramaturgiei daneze, cam convenționale, care acaparase scenele norvegiene, scrie prima sa piesă cu tematică națională, *Între lupte* (1857). Împotriva acelorași influențe culturale străine, Björnson luptă și ca ziarist, publicînd violente articole polemice.

De pe la 1860, cînd intră în partidul burghez de stînga, *Venstre*, participă și la luptele politice pentru democratizarea vieții sociale a Norvegiei, pentru independența ei economică și politică, precum și împotriva aristocrației suedeze, devenind unul dintre cei mai populari oratori politici.

Activitatea aceasta se oglindește și în operele sale de mai tîrziu, în care înfățișează critic societatea burgheză contemporană. Soluțiile propuse pentru schimbarea situației existente nu depășesc însă cadrele acestei societăți, ceea ce

micşorează valoarea realistă a operelor lui. Nuvela *Mîinile mamei*, care figurează în volumul de față, ilustrează această atitudine a scriitorului, care poate fi identificat în personajul ei central, Karl Mander.

Nuvelele cu subiecte din viața țărănească, scrise între 1857 și 1866, printre care se numără și *Flăcăul vesel*, a cărei traducere o publicăm de asemenea, sînt lipsite de o problematică socială adîncă, Björnson limitîndu-se, în căutarea soluțiilor pentru o viață mai bună, să indice calea dublă a prosperității economice individuale prin muncă cinstită și cea a desăvîrșirii morale. Meritul lor constă însă în aceea că dau o imagine veridică a vieții țăranilor norvegieni de la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Stilul viguros și concis în care sînt scrise amintește de cel al vechilor legende și povestiri nordice cunoscute sub numele de *Saga*.

În 1903 activitatea literară a lui Björnson a fost încununată cu Premiul Nobel.

V. T.

FLĂCĂUL VESEL

I

Öyvind se numea băiatul și, cum s-a născut, a țipat. Mai tîrziu însă, cînd a ajuns să șadă drept în poala mamei, rîdea; iar seara, cînd se aprindea lumina, rîdea tare, atît de tare, că răsuna casa. Numai cînd era oprit să se apropie de lampă, plîngea. „Din băiatul ăsta de bună seamă că o să iasă ceva deosebit", spunea mama.

Deasupra casei în care s-a născut se povîrnea peretele golaș al dealului; dar nu era prea înalt. Molifți și mesteceni priveau spre vale, iar un cireș sălbatic își scutura florile pe acoperiș.

Sus, pe acest acoperiș, se zbenguia un ieduț. Era al lui Öyvind. Trebuia să pască numai acolo, ca să nu se rătăcească; iar Öyvind îi aducea frunze și iarbă.

Dar iată că într-o bună zi ieduțul sări pe coasta dealului și începu să se cațăre sus, tot mai sus, acolo unde nu fusese niciodată.

Cînd, către seară, Öyvind ieși afară, ia iedul de unde nu-i! Numaidecît se gîndi la vulpe. Îl trecură fiori la gîndul acesta. Privi împrejur și ascultă.

— Mec-mec-mec, ieduțule!

— Meeee! strigă iedul de sus de pe deal, cu capul într-o parte, privind în jos.

Lîngă ied şedea în genunchi o fetiţă.

— Al tău e iedul? întrebă ea.

Øyvind deschise gura, holbă ochii şi-şi vîrî mîinile în buzunarele pantalonilor.

— Dar tu cine eşti? întrebă el.

— Sînt Margit, mititica, fetiţa mamei şi păpuşica tatii, spiriduşul casei şi nepoţica lui Ole Nordistuen de la curtea din luncă. La toamnă împlinesc patru ani, două zile după „nopţile geroase" — da!

— Aşadar tu eşti! zise băiatul şi trase aer în piept, căci, tot timpul cît vorbise fata, nu îndrăznise să respire.

— Al tău e iedul? întrebă ea încă o dată.

— Daaa! răspunse el privind în sus.

— Tare-mi place... Nu mi-l dai mie?

— Nu. Asta nu se poate.

Fetiţa sta lungită în iarbă, dădea din picioare şi privea în jos, spre Øyvind. În cele din urmă zise:

— Dar dacă-ţi dau un colac făcut cu unt, îmi dai iedul?

Øyvind, copil de oameni nevoiaşi, mîncase o singură dată în viaţă colac făcut cu unt. Atunci cînd venise bunicul. Pîn-atunci nu mai mîncase ceva atît de bun. Se uită, deci, în sus, spre fată şi zise:

— Mai întîi arată-mi-l!

Fata nu stătu mult pe gînduri şi-i arătă colacul.

— Ţine-l! zise şi i-l aruncă.

— Au, s-a zdrobit, zise băiatul şi adună atent fiecare fărîmiţă, ducînd-o la gură. Era aşa de bun

colacul, încît gustă o bucată după alta şi, fără să-şi dea bine seama, îl mîncă tot.

— Acum e al meu iedul! strigă fata.

Băiatului îi rămase bucătura în gît. Fata rîdea; iar iedul cu pieptul său alb şi cu blăniţa neagră-castanie sta alături şi privea în jos cu capul într-o parte.

— Nu mi-l mai laşi olecuţă? se rugă băiatul şi inima îi zbocotea în piept.

Fata însă rîse şi mai tare şi se sculă repede.

— Nu. E al meu, zise şi luă cu ambele braţe iedul de după gît. Apoi îşi desfăcu legătura de la ciorap şi o înfăşură de gîtul animalului. Øyvind sta şi se uita cum încerca fata să-l ducă, tîrîndu-l; dar iedul nu voia şi tot întindea gîtul privindu-l.

— Meeee! strigă.

Fata îi puse o mînă pe gît, cu cealaltă trase de legătură şi, mîngîindu-l, zise:

— Haide, ieduţule, că te bag în odăiţă şi mănînci din strachina mămichii şi din şorţul meu!

Şi începu să cînte:

Vino, ied, lîngă băiat!
Viţeluş mic şi tărcat,
Vin' la vacă! Veniţi, mîţe,
Cu mici, albe picioruţe!
Bobocei, din păpuriş
Să veniţi tîrîş-grăpiş!
Veniţi, puişori de aur,
De sub frunzele de laur!
Şi voi, hulubaşi moţaţi,
Toţi aici vă adunaţi!
Să veniţi voioşi la soare,

Căci la umbră e răcoare!
Vara focu-o să-şi îngroape;
De chemi toamna, e pe-aproape.

Băiatul sta locului uluit. Se jucase cu iedul de cu iarnă, cînd l-a fătat capra, şi nu se gîndise vreodată că va trebui să-l dea. Şi iată că l-a dat pe negîndite şi n-are să-l mai vadă niciodată.

Mama venea cîntînd încetişor de la ţărmul mării, unde spălase ciuberele de lemn. Văzîndu-şi băiatul stînd jos, în iarbă, cu picioarele încrucişate şi plîngînd, se apropie de el.

— De ce plîngi?

— Ah, iedul, iedul!

— Ei, unde-i iedul? îl întrebă şi se uită spre acoperiş.

— Nu se mai întoarce, suspină băiatul.

— Dar ce s-a întîmplat, copile?

Băiatul se codi.

— L-a luat vulpea?

— Ah, mai bine l-ar fi luat vulpea!

— Ce spui? Nu eşti în toate minţile? zise mama. Ce s-a întîmplat cu iedul?

— Ah! l-am... vîndut... pe un colac!

Abia acum, cînd rosti aceste cuvinte, îşi dădu cu adevărat seama ce înseamnă să dai iedul pe un colac. Pînă acum nici nu se gîndise bine la fapta lui.

Mama îi zise:

— Ia spune-mi, ce-o să creadă iedul despre tine, că te-ai îndurat să-l vinzi?

Dar şi Øyvind se gîndea la asta şi acum vedea el bine că nu va mai avea nici o zi senină pe lumea asta — „şi nici în cer", îşi zise în sineşi.

Era atît de amărît, încît se hotărî să nu mai facă nici o şotie, să nu mai taie firul de la furca de tors, sau să dea drumul oilor, sau să se ducă singur la gîrlă.

Gîndind aşa, adormi şi visă că iedul s-a dus la rai. Acolo era bunul Dumnezeu cu barba lungă, aşa cum îl văzuse în cartea de rugăciuni; iar iedul ciugulea frunze dintr-un tufiş scînteietor. Øyvind însă era pe acoperiş şi se-ntindea să ajungă şi el în cer, dar nu putea.

Deodată simţi ceva umed la ureche şi sări în sus.

— Meee! strigă iedul, care, iată-l, se întorsese!

— Ian uită-te, te-ai întors? Se ridică, apucînd iedul de picioarele de dinainte, şi jucă cu el ca şi cu un frate. Îl trase de bărbuţă şi tocmai cînd vru să se ducă să-l arate mamei, auzi un zgomot. Se întoarse şi zări fetiţa lîngă el, stînd jos pe pajişte.

Abia acum pricepu şi dădu drumul iedului:

— Ai venit cu el aici?

Fata sta jos şi smulgea iarba cu mîinile amîndouă.

— N-am voie să-l păstrez, zise. Bunicul aşteaptă acolo, sus.

Şi cum sta băiatul nemişcat, privind-o, auzi o voce aspră sus pe drum:

— Ei, nu vii odată?

Acum fata ştia ce are de făcut: se sculă, se duse spre Øyvind, apucă mîna băiatului cu mîna ei mică, plină de pămînt, privi într-o parte şi zise:

— Să nu fii supărat!

Dar cu vorbele acestea i se mistui tot curajul: se aruncă asupra iedului şi începu să plîngă.

— Din partea mea poţi să iei iedul! zise Øyvind şi privi şi el într-o parte.

— Dar grăbeşte-te odată! strigă bunicul de pe zare şi Margit se ridică şi urcă dealul alene.

— Ţi-ai uitat legătura de la ciorap! îi strigă Øyvind.

Fata se întoarse, privind întîi legătura şi apoi pe băiat. În cele din urmă se hotărî şi zise cu vocea sugrumată :

— Poţi s-o opreşti!

Băiatul alergă după ea şi îi dădu mîna, zicînd :

— Îţi mulţumesc!

— Ah, pentru nimic! răspunse fata suspinînd adînc şi plecă.

Øyvind se trînti iar în iarbă. Iedul păştea alături, dar băiatul nu se mai bucura de el ca altădată.

II

Legară iedul lîngă casă; Øyvind însă privea în sus, spre deal. Mama ieşi din casă şi se aşeză lîngă el, căci băiatul dorea să asculte basme din timpuri străvechi. Jocul cu iedul nu-l mai mulţumea.

Şi astfel află el că odinioară puteau şi lucrurile să grăiască: dealul vorbea cu pîrîul, pîrîul cu rîul, rîul cu marea şi marea cu cerul. Atunci întreba: „Dar cerul nu vorbeşte cu nimeni?" Cum de nu! Cerul vorbea cu norii, aceştia cu arborii, arborii cu iarba, iarba cu muştele, muştele cu animalele, animalele cu copiii, copiii cu oamenii mari. Şi aşa mergea mai departe, pînă ce se închidea cercul şi nu ştiai bine cine a început.

Øyvind privea acum mai atent dealurile şi copacii şi marea şi cerul. Parcă nu le văzuse pînă acum aşa cum trebuie.

Mîţa ieşi din casă şi se întinse la soare pe lespezi.

— Dar mîţa ce spune? întrebă copilul, arătîndu-i-o mamei.

Ea începu să cînte :

Soarele cîmpia o cuprinde;
Mîţa peste lespezi se întinde.
Zice: am mîncat doi şoricei
Şi smîntînă din bucătărie,
Patru peşti micuţi, dar rotofei,
De pe masă, dintr-o farfurie...
Sînt sătulă-acum ca niciodată,
Fără vlagă. De-aia stau culcată.

Dar iată şi cocoşul cu găinile!

— Dar cocoşul ce spune, mamă? întrebă Øyvind, bătînd din palme.

Mama intonă alt cîntec :

Cloşca strigă puii, cloncăneşte;
Pe-un picior cocoşul se-odihneşte.
Iată ce spune cocoşul :
„Vine gîsca. Uite-o cum mai vine!
Calcă mîndră, cum i se cuvine;
Dar nu ştie plecăciuni să facă;
Mintea ei, pesemne, e săracă.
Cas'! Cas'! Cas'! Găinilor, acasă!
Seara din pădure-acum se lasă."

Două păsărele şedeau sus pe coama casei şi cîntau.

— Dar păsărelele ce cîntă? întrebă Øyvind rîzînd.

„Frumoasă este viața, n-am ce spune ;
N-am grijă de nimic. Ce zile bune !"

Și copilul află astfel tot ce grăiesc toate făpturile, pînă și furnica din mușchi și viermele care roade scoarța bătrînă a copacilor.

În vara aceea, mama l-a deprins și cu cititul. Cărți avea el de multă vreme și adesea se gîndea cum ar fi cînd ar începe și ele să vorbească. Atunci literele se prefăcură deodată în animale, păsări și în tot felul de lighioane ; dar nu după multă vreme începură să meargă două cîte două. Litera *a* s-a oprit să se odihnească sub un copac. Copacul se numea *b*. Apoi veni *c* și acesta făcu la fel. După ce se adunară însă trei-patru, parcă nu se mai înțelegeau. Nu mai mergea. Și cu cît Øyvind învăța mai departe, cu atît mai mult uita ce înseamnă fiecare. Pe *a* îl ținea cel mai bine minte ; *a* îi plăcea cel mai mult, căci era un mielușel negru, prietenos cu toate celelalte litere. Dar curînd uită și de *a*, căci în carte nu mai erau basme, ci numai probleme.

Dar iată că într-o bună zi intră mama și-i zise :

— Mîine începe școala. Ai să mergi cu mine !

Øyvind auzise că școala e locul unde se joacă mulți băieți și el n-avea nimic împotriva acestui lucru. Chiar dorea mult să se ducă. Fusese adesea prin curtea acelei clădiri, dar nu în timpul cînd erau și școlarii acolo. Acum urca mai repede ca mamă-sa colina. Abia aștepta să ajungă. Cînd se apropiară, îi răsună în urechi un zumzet înfricoșător, ca la moară, și o întrebă îndată pe mamă-sa, ce să fie acolo ? „Citesc copiii", răspunse ea, și acest lucru îl bucură, căci tot așa de tare citea și el cînd abia cunoștea buchile.

Cînd intră, văzu atîția copii stînd în jurul unei mese, că desigur nici în biserică n-ar fi încăput mai mulți. Alții ședeau la perete, pe coșurile lor cu mîncarea de-acasă, iar cete mai mici erau adunate în jurul tablei. Dascălul, om bătrîn cu părul argintiu, ședea pe un scăunel la sobă și-și umplea pipa cu tutun.

Cînd Øyvind intră cu mama lui, toți se uitară la dînșii, iar zumzetul încetă, ca și cînd s-ar fi pus stăvilarul la moară. Toate privirile îi pironiră pe cei care intraseră. Mama dădu bineţe învățătorului, și acesta îi răspunse.

— Vă aduc un băiețaș care ar vrea să învețe să citească, zise ea.

— Cum se numește piciul ? întrebă dascălul scormonind în punga de piele după tutun.

— Øyvind, zise mama. Cunoaște buchile și poate și socoti.

— Ia te uită ! se miră învățătorul. Ian vino-ncoace, bălăiorule !

Øyvind se duse spre dînsul. Învățătorul îl luă pe genunchi și-i scoase șapca.

— Drăguț băiețaș ! zise și-l mîngîie pe cap.

Øyvind îl privi în ochi și rîse.

— Rîzi poate de mine ? zise învățătorul, încruntînd sprîncenele.

— Da, desigur, zise Øyvind, izbucnind în hohote. A trebuit să rîdă și dascălul, rîse și mama și cînd copiii au văzut că au și ei voie, au rîs cu toții.

Astfel fu primit Øyvind în școală.

Cînd căută loc să se așeze, toți îl chemară lîngă ei. Øyvind însă se codi mult, uitîndu-se în jur. Toți șușoteau și îl arătau cu degetul.

El se tot sucea cu șapca în mînă și cu cartea sub braț.

— Ei, nu ți-ai găsit un loc? întrebă dascălul, care mai meșterea încă la pipa lui.

Cînd băiatul dădu să se întoarcă spre învățător, o zări deodată pe Margit, stînd pe un coș vopsit în roșu, chiar lîngă sobă. Era chiar Margit cea cu multe nume, care acum își ascundea fața în mîini și-l privea printre degete.

— Aici vreau să stau, zise Øyvind; își luă un coș și se așeză lîngă ea.

Acuma fata ridică ușor un braț și-l privi pe sub cot. Atunci și el își acoperi fața cu ambele mîini și-o privi la fel, pe sub cot.

Și astfel se tachinară, pînă ce fata rîse. Rîse și el și rîseră toți copiii. Atunci izbucni o voce teribilă, care însă se domolea tot mai mult, pe măsură ce vorbea:

— Liniște, hoardă sălbatică, mojicilor, pierde-vară! Liniște! Fiți cuminți, purceilor de zahăr!

Era dascălul, care avea obiceiul să se înfurie lesne, dar să se și domolească iarăși, înainte de a sfîrși dojana.

Se făcu deodată liniște, apoi începură iar moriștile: fiecare citea tare, unii cu glasul limpede și cristalin, alții cu voci mai răgușite, care de care mai tare, ca să înăbușe pe ceilalți. Din cînd în cînd chiuia cîte unul. Øyvind nu se distrase niciodată atît de bine.

— Așa e aici întotdeauna? șopti el către Margit.

— Totdeauna, răspunse ea.

Apoi dascălul i-a scos la lecție, ca să citească. După ce i-a mai ascultat și un copil, au fost în sfîrșit lăsați în pace, s-au așezat la locurile lor și n-au mai avut nimic de făcut.

— Acum am și eu un ieduț, zise Margit.

— Zău?

— Da, dar nu-i așa de frumos ca al tău.

— De ce n-ai mai venit pe deal?

— Bunicul se teme să nu cad.

— Că doar nu-i atît de înalt...

— Dacă bunicul nu vrea...

— Mama știe atîtea cîntece... zise el.

— Și bunicul știe. Crede-mă!

— Da, dar nu de cele pe care le știe mama.

— Bunicul știe unul despre dans. Să ți-l spun?

— Da. Spune-mi-l, te rog.

— Atunci, vino mai aproape, că ne vede învățătorul.

Øyvind se apropie, și ea îi recită cîteva strofe, de patru-cinci ori, pînă le învăță pe dinafară. Aceasta a fost prima învățătură pe care a căpătat-o la școală:

„Joc!“ rostește scripca
Scîrțîind din coarde;
Iar țăranul, grosul,
Umflîndu-se-n pene,
Strigă și el „Ha!“
„Holla!“ zice Ola
Și-l doboară iute.
Cum au rîs de asta
Fetele sprințare!
„Hopp!“ rostește Erik.
De tavan s-agață
Și trosnesc pereții-n
Cele patru colțuri.
„Stai!“ îi strigă Elling,
Și mi-l ia de guler,
Îl arunc-afară:

„Zbenguie-te-aicea !“
„Hei ! — strigă Rasmus —
Vino cu gurița,
Randi, tu, grăsuță !
Repede ! Fii gata !“
„Ei“, răspunde Randi,
Și îi dă o palmă.
El își freacă-obrazul.
„Iată, c-am venit !“

— Sculați, copii ! strigă învățătorul. Azi fiind prima zi de școală, vă duceți mai devreme acasă ; dar mai întîi să spunem rugăciunea și să cîntăm !

Să fi văzut atunci ce hărmălaie s-a iscat ! Copiii săreau din bănci, se alungau și strigau.

— Liniște ! Vagabonzilor, ticăloșilor, bandiților ! Liniște ! Și acum pășiți încet, copilași ! zise dascălul și copiii se rînduiră în liniște.

Se așeză în fața lor și rosti o scurtă rugăciune. Apoi cîntară. Învățătorul dădu tonul cu vocea-i puternică de bas. Toți copiii, cu mîinile împreunate, cîntară împreună cu el.

Øyvind stătea cu Margit aproape de ușă și privea. Țineau și ei mîinile împreunate, dar nu cîntau.

Așa a fost prima zi de școală.

III

Øyvind crescu și se făcu flăcău zdravăn. La școală era mereu în frunte și acasă era îndemînatic la tot ce-l puneau. Asta se explică prin faptul că-și iubea acasă mama, și la școală dascălul. Pe tatăl său îl vedea rar de tot, căci pleca mereu

fie la pescuit, fie la moară, unde măcina jumătate satul.

Cea mai puternică impresie pe care a avut-o în anii din urmă a fost povestea învățătorului său, pe care i-a spus-o mama într-o seară, stînd amîndoi la gura sobei. Această poveste i se strecură în toate cărțile, se agăța de orice vorbă pe care o rostea dascălul și plutea în clasă cînd era liniște deplină. Ea îl făcea să fie ascultător și modest și oarecum îl ajuta să înțeleagă mai ușor tot ce învăța. Să v-o spun și dumneavoastră !

Învățătorul se numea Baard și avea un frate cu numele de Anders. Se iubeau mult. S-au dus împreună la armată, au locuit împreună în oraș, au făcut împreună războiul, în care amîndoi au fost avansați caporali, și toată vremea au făcut parte din aceeași companie.

Cînd s-au întors din război acasă, toți spuneau că sînt doi flăcăi falnici. Tatăl lor muri, lăsînd multă avere, care cu greu se putea împărți. De aceea se înțeleseră să nu se dezbine din cauza aceasta, ci mai bine să vîndă totul la licitație și cu banii căpătați să-și cumpere fiecare ce-i dorește inima. Cum au zis au și făcut.

Numai că tatăl lăsase și un ceas mare de aur, renumit pînă departe, căci era singurul ceas de aur prin meleagurile acelea, și cînd licitația ajunse la el, mulți bogătași voiră să-l aibă ; dar, cînd frații începură și ei să liciteze, ceilalți se retraseră.

Baard, ca frate mai mare, aștepta ca Anders să-i lase lui ceasornicul, iar Anders aștepta același lucru de la Baard. Fiecare licita ca să-l pună pe celălalt la încercare și de aceea de cîte ori ofereau se priveau în față. Cînd licitația ajunse la

douăzeci de taleri, Baard socoti că fratele său nu procedează frumos și oferi treizeci de taleri. Văzînd însă că Anders tot nu cedează, își zise în sinea lui că a uitat probabil cît de bun a fost cu el; în afară de asta, el era fratele mai mare, așa că oferi mai mult.

Nici Anders nu s-a lăsat mai prejos. Atunci Baard oferi dintr-o dată patruzeci de taleri și nu-l mai privi pe frate-său în ochi. În camera de licitație se făcu liniște; se auzea numai vocea adjudecătorului, care striga prețul. Anders se gîndea: dacă Baard poate oferi patruzeci de taleri, atunci pot și eu, și dacă nu-mi lasă de bunăvoie ceasornicul, apoi am să i-l iau eu. Deci supralicită. Acest lucru i se păru lui Baard ca cea mai mare ocară ce i se întîmplase vreodată. Oferi cu vocea foarte înceată cincizeci de taleri.

Oamenii se făcuseră roată în jurul lor și Anders se gîndi că nu-i frumos din partea lui Baard să-și bată astfel joc de el în fața tuturor și oferi mai mult.

Atunci Baard strigă rîzînd:

— Pun la bătaie o sută de taleri și dragostea mea de frate!

Zise, se întoarse și ieși. După o bucată de vreme veni cineva după el, tocmai cînd înșeua calul, pe care îl cumpărase de curînd.

— Capeți ceasornicul, zise omul. Anders a renunțat.

Cînd Baard auzi aceasta, simți că-l străbate ceva ca o mustrare de cuget. Se gîndea acum la frate-său, nu la ceasornic.

Pusese șaua, dar nu-și mai putea lua mîna de pe spatele calului, nu știa dacă să încalece sau nu.

Oamenii începură să iasă. Anders, care era printre ei, cînd îl zări pe Baard stînd lîngă calul înșăuat, neștiind ce gînduri îl frămîntă în clipa aceea, îi strigă:

— Îți mulțumesc pentru ceasornic, Baard! Să știi însă că n-are să-ți arate niciodată ora în care fratele tău se va întîlni cu tine.

— Și nici ora în care am să mă întorc în curtea aceasta, răspunse Baard, palid la față, săltîndu-se pe cal.

Nici unul dintre ei n-a mai călcat pragul casei în care au trăit împreună cu părintele lor.

Curînd după întîmplarea aceasta, Anders s-a căsătorit cu o văduvă, care avea o căsuță. Pe Baard nu l-a poftit la nuntă; iar Baard n-a venit nici la biserică.

În primul an de căsnicie, Anders a găsit singura vacă pe care o avea, moartă în partea de miazănoapte a casei, unde era legată, și nimeni nu s-a dumerit din ce cauză murise. Și alte nenorociri căzură apoi pe capul său, și bietul om da îndărăt ca racul. Cea mai mare năpastă, însă, fu aceea cînd în mijlocul iernii i-a ars șura, cu tot ce era în ea, și de asemenea nimeni n-a știut de unde se iscase focul.

— Mi l-a pus unul care nu-mi vrea binele, a zis Anders, și în noaptea aceea a plîns. Sărăcise și nu mai avea de fel poftă de lucru.

În seara următoare, iată că intră deodată la el în cameră Baard.

Anders, care era culcat în pat, sări ca ars:

— Ce cauți aici? l-a întrebat.

Apoi a tăcut și s-a uitat neclintit la fratele său.

Baard a ezitat o clipă înainte de a răspunde:

— Aș vrea să te ajut, Anders, nu-ți merge bine.

— Îmi merge așa cum îmi dorești, Baard. Pleacă, mai bine, că nu știu dacă mă voi putea stăpîni!

— Te înșeli, Anders; îmi pare rău.

— Pleacă, Baard, sau e rău de noi amîndoi!

Baard se dădu cîțiva pași îndărăt. Zise apoi cu tremur în voce:

— Dacă vrei, îți dau ceasornicul!

— Pleacă, Baard! strigă celălalt, și Baard n-a mai putut sta. A plecat.

Cu Baard însă lucrurile stăteau astfel: cînd a auzit că-i merge rău fratelui său, i s-a muiat inima; dar mîndria l-a oprit să facă ce ar fi vrut.

Simțise nevoia să se ducă la biserică și acolo luase hotărîri dintre cele mai bune, dar nu le adusese la îndeplinire.

Uneori se apropiase de casa fratelui său, dar, nu știu cum, tocmai atunci ieșea cineva pe ușă, sau vedea că are oaspeți, dacă nu îl zărea chiar pe el — în sfîrșit, întotdeauna se ivea o piedică. Într-o duminică, spre sfîrșitul iernii, se dusese iar la biserică. Anders era și el acolo. Baard observă că era palid și slab și că purta tot hainele de pe vremuri, acum roase și peticite. În timpul predicii își ridica ochii spre preot și Baard avu impresia că fața lui exprima acum blîndețe și bunătate. Își aminti de copilăria lor, de bunătatea de pe atunci a fratelui său.

Baard luă în acea duminică Sfînta Cuminecătură și făgădui solemn Domnului să se împace cu fratele său, orice s-ar întîmpla. Această hotărîre îi umplu sufletul pe cînd ducea potirul la gură și, de îndată ce se ridică în picioare, vru să meargă de-a dreptul la fratele său și să se așeze lîngă el, dar locul era ocupat și privirile lui Anders erau

ațintite în jos. După predică, iar se ivi ceva care-l împiedică: era multă lume, soția fratelui său mergea alături de el — și nici n-o cunoștea măcar. Cumpăni că e mai bine să se ducă acasă la el, ca să poată vorbi în tihnă. Cînd se înseră, porni. Merse pînă la ușa camerei lui și ascultă. Își auzi rostit numele. Era vocea femeii.

— S-a împărtășit azi, zicea ea. De bună seamă că s-a gîndit la tine.

— Aș, nu s-a gîndit la mine, zise Anders. Numai la el se gîndește.

Urmă un timp de tăcere. Cu toate că era o seară friguroasă, lui Baard îi ieșiră pe frunte broboane de sudoare. Femeia hodorogea cu oalele, focul trosnea în plită și un copil scîncea. Anders îl legănă să adoarmă. De la o vreme femeia rosti:

— Cred că amîndoi vă gîndiți unul la altul, dar nu vreți s-o arătați.

— Să vorbim mai bine despre altceva! zise Anders.

După un răstimp, Anders s-a sculat și s-a apropiat de ușă. Baard a trebuit să se ascundă în șura cu lemne; dar tocmai într-acolo se îndrepta și Anders, ca să ia un braț de lemne. Baard sta într-un colț întunecat și-l vedea bine. Își dezbrăcase hainele jerpelite de sărbătoare și-și pusese uniforma pe care, ca și Baard, o adusese acasă din război. Făgăduise fratelui că n-o va purta, ci o va lăsa urmașilor ca amintire. La fel făgăduise și Baard să facă.

Uniforma lui Anders era acum peticită și jerpelită, iar trupul lui voinic și vînjos arăta în ea ca înfășurat în zdrențe. În acest timp, Baard auzea ticăitul ceasornicului său din buzunar.

Anders se îndreptă spre grămada de nuiele, dar în loc să se aplece, să ia din ele, se opri și se rezemă de o stivă de lemne, privind către cerul limpede, luminat de stele. Suspină adînc și zise :

— Ah ! da — da — da ! O, Doamne, Doamne !

Toată viața i-a sunat lui Baard în urechi suspinul acesta. A vrut atunci să iasă din ascunziș și să se îndrepte spre el, dar Anders a tușit, o tuse seacă, îngrozitoare. Aceasta a fost de ajuns ca să-l oprească locului. Anders și-a luat atunci brațul de vreascuri și a trecut atît de aproape de Baard, încît nuielele l-au lovit în față.

Vreo zece minute a stat Baard în același loc și cine știe cînd ar fi plecat, de nu l-ar fi zgîlțîit frigurile datorită emoției mari prin care trecuse. Tremura ca varga. Atunci a ieșit. A recunoscut cinstit că e prea laș ca să intre în casă și a făurit alt plan. Într-un colț era o găleată cu cenușă. Baard alese cîțiva tăciuni, căută o surcea, intră în șură, închise ușa și aprinse surcica. La lumina ei căută cuiul de care Anders își atîrna felinarul cînd se ducea dis-de-dimineață la îmblătit. Baard își scoase ceasul de aur, îl atîrnă în cui, stinse așchia și ieși. Își simțea acum inima atît de ușoară, încît alergă prin zăpadă ca un flăcău.

A doua zi auzi că șura a ars peste noapte. Se poate să fi căzut scîntei din surceaua cu care făcuse lumină cînd atîrnase ceasornicul.

Acest lucru l-a zguduit atît de mult, încît a zăcut toată ziua ca un om bolnav. Și-a luat cartea de rugăciuni și a început să cînte. Cei din casă nu știau ce să mai creadă. Seara a ieșit. Era lună plină. Se îndreptă spre curtea fratelui, răscoli resturile focului și găsi un boț de aur topit : ceasornicul.

Cu acest aur în mînă s-a dus în aceeași seară la fratele său, voind să-l roage să se împace și să lămurească totul. Am povestit însă cum i-a mers.

O fetiță îl văzuse scormonind în resturile incendiului ; cîțiva flăcăi, care se duceau la petrecere, îl văzuseră duminică seara îndreptîndu-se spre curtea frăține-su ; cei care locuiau cu el în casă povestiră ce ciudat se purtase luni de dimineață, și, pentru că toată lumea cunoștea dușmănia dintre frați, făcură un denunț. Urmară cercetări judiciare.

Nimeni nu putea dovedi ceva precis ; dar bănuiala rămase. Acum, mai puțin ca oricînd, se putea apropia de fratele său.

Anders s-a gîndit numaidecît la Baard, cînd a ars șura ; dar n-a spus nimănui.

Cînd l-a văzut venind în seara următoare, palid și desfigurat, l-a fulgerat gîndul : da, se căiește ; dar o astfel de purtare față de un frate e de neiertat. Apoi a auzit de la oameni că unii îl văzuseră în seara incendiului venind spre el și, cu toate că la instrucție nu s-a putut stabili nimic precis, era întru totul convins că Baard era făptașul.

Se întîlniră la judecător, Baard în hainele lui bune, Anders în cele peticite.

Cînd intră, Baard se uită la Anders cu o privire atît de imploratoare, încît acesta se cutremură. „Vrea să nu-l denunț", gîndi Anders și, cînd judecătorul l-a întrebat dacă-l socotește pe fratesău în stare de o astfel de faptă, a răspuns tare și hotărît : „Nu !"

Dar din ziua aceea Anders a prins darul beției și, firește, i-a mers rău de tot. Și mai rău însă îi

mergea lui Baard, deşi nu bea ; suferea însă aşa de mult, încît nu mai era de recunoscut.

Într-o seară, tîrziu, a intrat în cămăruţa închiriată de Baard o femeie sărăcăcios îmbrăcată şi l-a rugat să meargă cu ea. O recunoscu : era soţia fratelui său. Baard ghici imediat de ce venise. Păli, se îmbrăcă tremurînd şi plecă cu ea, fără să rostească un cuvînt. O lumină slabă se zări la fereastra camerei lui Anders, sclipi o clipă şi dispăru. Se îndreptară către acea scăpărare de lumină, căci prin zăpadă nu era pîrtie.

Cînd Baard intră în tindă, îl izbi un miros ciudat. I se făcu rău. Intrară. Un copil mic, negru la faţă, care şedea lîngă plită şi ronţăia cărbuni, ridică spre ei privirea şi rîse arătîndu-şi dinţişorii albi ; era copilul fratelui său. Anders însă zăcea în pat, acoperit cu tot felul de boarfe. Era slab, avea fruntea mare, albă, ochii înfundaţi în cap şi-l privea ţintă.

Lui Baard îi tremurau genunchii. Se aşeză pe pat, la picioare, şi izbucni într-un plîns neostoit. Bolnavul îl privea neclintit şi tăcea. În cele din urmă o rugă pe femeie să iasă ; Baard, însă, îi făcu semn că poate să rămînă — şi apoi fraţii îşi uşurară sufletele.

Vorbiră despre toate, din ziua cînd avusese loc licitaţia ceasornicului şi pînă în clipa aceea. La urmă, Baard scoase boţul de aur, pe care îl purta mereu la el, şi fraţii văzură amîndoi că în toţi anii care se scurseseră n-au avut nici o zi fericită.

Anders nu vorbi mult : era şi prea slab ca s-o facă ; iar Baard şezu la patul lui frăţine-su, cîtă vreme acesta zăcu bolnav.

— Acum m-am făcut sănătos, zise Anders într-o dimineaţă, cînd s-a trezit.

— Să trăim de azi încolo multă vreme aşa ca mai înainte, frăţioare, şi să nu ne mai despărţim !

În ziua aceea însă muri.

Baard a luat-o pe femeie, cu copil cu tot, la el, unde a dus-o bine toată viaţa.

Tot ce-au vorbit fraţii între ei, la patul bolnavului, a străbătut prin pereţi şi prin noapte şi toată lumea din sat a aflat, iar Baard a cîştigat mult respect în inimile tuturor. Toţi îl salutau ca pe omul care a suferit greu şi care apoi a avut mare noroc, sau ca pe unul care a lipsit foarte multă vreme din sat.

În această atmosferă prietenoasă Baard s-a refăcut sufleteşte ; a devenit evlavios şi, deoarece dorea să înfăptuiască ceva în viaţă — cum spunea — fostul caporal s-a făcut învăţător.

Sentimentul cel mai de seamă pe care îl insufla copiilor era iubirea. Şi dorea să fie iubit de copii ca un bun camarad, ca un tată.

Aceasta era povestea bătrînului dascăl şi prinsese rădăcini atît de adînci în inima lui Øyvind, încît devenise religia şi factorul important în educaţia sa.

Învăţătorul crescuse în ochii lui, luînd proporţiile unei fiinţe supraomeneşti, deşi trăia printre ei, copiii, era atît de prietenos şi tot bombănea cu atîta blîndeţe. Nici nu putea fi vorba să nu-şi facă temele, să nu-şi înveţe lecţiile, iar cînd dascălul îi surîdea sau îl mîngîia pe cap fiindcă ştiuse lecţia, toată ziua era vesel şi îşi simţea inima caldă.

Cea mai puternică impresie făcea însă asupra copiilor mica cuvîntare, pe care dascălul o ţinea înainte de cîntare, cel puţin o dată pe săptămînă.

Le citea atunci cîteva strofe, în care era vorba despre iubirea de aproape.

Cînd citea primul vers, îi tremura vocea, deși îl repeta mereu de treizeci de ani. Iată-l:

Iubește-ți aproapele, că-i creștinește;
Nu-i pune călcîiul pe piept și-l zdrobește,
Chiar dacă trîntit e-n țărînă!
Căci tot ce trăiește supus e iubirii,
Ea-i oaza vieții și a fericirii...
Te lasă condus de-a ei mînă!

Cînd cîntecul se sfîrșea, mai zăbovea o clipă în tăcere; apoi se uita la copii și clipea des din ochi:

— Înainte, pușlamalelor, mergeți frumos acasă și nu faceți gălăgie! Fiți copii cuminți, ca să nu aud decît lucruri frumoase despre voi, viezurilor!

Cînd însă copiii făceau larmă mare la strînsul cărților și al coșurilor cu mîncare, vocea-i puternică răsuna prin zgomot:

— Veniți mîine, cum se crapă de ziuă, altfel aveți de-a face cu mine!

— Veniți la timp, copilașilor, să fim silitori la treabă!

IV

N-avem multe de povestit despre viața lui Øyvind pînă la anul de dinaintea confirmării sale. Dimineața învăța, în timpul zilei lucra, și seara se juca. Și, pentru că avea o fire veselă, copiii din vecini trăgeau la el, în timpul liber. De la casa lui părintească pornea un derdeluș abrupt pînă

la golful mării, mărginit de o parte de botul de deal amintit mai înainte, iar de cealaltă parte de pădure. Acolo se aduna toată copilărimea satului, în serile frumoase și duminicile, la săniuș. Øyvind, mai ales, era maestru în asta. Avea două sănii, una numită „trăpașul ager", cealaltă — „zgîrietorul". Pe cea de a doua o împrumuta copiilor, pe „trăpaș" însă îl conducea singur, ținînd-o în brațe pe Margit.

Cînd Øyvind se trezea dimineața, prima lui grijă era să se ducă la fereastră, să vadă dacă nu e moină. Dacă plutea ceața cenușie peste stufărișul de dincolo de golf, sau dacă auzea picurînd streșinile, era trist și se îmbrăca alene, ca și cînd ziua aceea n-ar mai fi fost bună la nimic. Dacă auzea însă scîrțîind zăpada și vedea că sticlește cerul, și dacă mai era și duminică, zi în care putea să-și îmbrace hainele bune și nu avea altă treabă decît să-și facă dimineața lecțiile și să meargă la biserică, rămînîndu-i toată după-amiaza și seara libere — ehei! cum mai sărea din pat, cum se îmbrăca de repede și cum îmbuca te miri ce la repezeală!

Îndată ce venea după-amiaza și apărea primul băiat pe skiuri, învîrtind bastonul deasupra capului și chiuind de răsuna zarea, apoi altul cu sania și după el altul și altul, Øyvind se năpustea din casă cu „trăpașul" lui, lua cu asalt coasta și se oprea lîngă cei sosiți mai pe urmă, scoțînd un chiot lung, răsunător, care se izbea în golf din deal în deal și se stingea hăt departe.

O căuta din ochi pe Margit, dar cînd o știa acolo nu se prea sinchisea de dînsa.

Iată că veni și Crăciunul, cînd băiatul și fata intrau în al șaptesprezecelea an de viață și urmau

să fie confirmați în primăvară. În ziua a patra de Crăciun avea să aibă loc la curtea din luncă, la bunicii lui Margit — căci ei o crescuseră — o mare serbare. De trei ani i-o făgăduiseră și acum, în sfîrșit, trebuiau să-și împlinească făgăduiala. Øyvind a fost și el poftit.

Seara era întunecoasă și gerul se muiase. Nu se vedeau stelele. Părea că a doua zi va ploua. Un vînt molatic trecea peste omătul de pe cîmp, care fusese spulberat și se adunase pe alocuri în grămezi mari. Unde nu dispărea cu totul sub troiene, drumul acoperit cu gheață scînteia vînăt între omăt și cîmpul dezgolit, întinzîndu-se în dungi lucioase cît vedeai cu ochii.

Pe povîrnișul dealului căzuseră avalanșe. Făgașul lor era întunecat și gol, doar zăpada care se întindea de o parte și de alta licărea luminoasă.

Ici și colo bancuri de nisip, pe jumătate dezgolite, și mlaștini înconjurau dealurile. Gospodăriile erau adunate pîlcuri în mijlocul cîmpului. În întunecimea serii de iarnă, păreau bulgări negri, din care țîșnea lumina peste cîmp cînd dintr-o fereastră, cînd dintr-alta. După lumină se vedea că în casă e forfotă.

Tot tineretul, cu mare, cu mic, se îndrepta de pretutindeni spre curtea bunicilor. Foarte puțini veneau pe drum. Dar și aceștia, de îndată ce se apropiau de curte, se împrăștiau care încotro. Unul se tupila după grajdul vacilor, altul sub șopronul cu bucate, alții se fugăreau în jurul hambarului și urlau ca vulpile, iar alții răspundeau de departe mieunînd ca pisicile. Unul barem, pitit după cuptorul din curte, începu să latre răgușit, ca un cîine rău, pînă se porni împotriva lui o vînătoare în regulă.

Fetele veneau cete-cete, însoțite de flăcăiandri care se tot băteau pe drum, voind prin aceasta să pară mai vîrstnici decît erau. Cînd o ceată de fete intra în curte și le ieșea înainte vreun flăcău, se risipeau toate cît ai clipi și se ascundeau în pridvorul casei sau în grădină, de unde erau scoase apoi una cîte una și trase în odaie. Cîteva erau așa de nătîngi, încît trebuia să vină Margit și să le poftească înăuntru. Mai era și cîte una care nu fusese poftită și care nu voia în ruptul capului să intre, spunea că venise doar să vadă și ea puțin serbarea, dar pînă la urmă tot primea să danseze măcar *un* dans. Pe cei care îi simpatiza, Margit îi poftea într-o odaie mică, unde bunicul sta și fuma, iar bunica trebăluia neobosită. Acolo musafirul era bine primit și ospătat. Øyvind nu fu poftit în odăiță și acest lucru i se păru cam ciudat.

Muzicantul cel mai de seamă din ținut nu putea veni decît mai tîrziu, pînă atunci musafirii trebuiau să se mulțumească cu un bătrîn țăran sărac, pe nume Grauknut. Acesta nu știa decît patru dansuri; două valsuri în doi timpi, un *halling* [1] și un vals vechi așa-zis al lui Napoleon. Numai că în decursul vremii bătrînul transformase *halling*-ul într-un dans scoțian — schimbîndu-i măsura — iar unul din valsurile în doi timpi devenise, prin același procedeu, polcă-mazurcă. Dar, oricum, el i-a dat drumul și dansul a început. Øyvind n-a îndrăznit să intre chiar de la început în casă, întrucît erau și oameni mai în vîrstă acolo, dar băiețandrii se adunară laolaltă, începură să se îmboldească unii pe alții și să bea bere tare ca să-și facă puțin curaj. Atunci îndrăzni și Øyvind.

---

[1] Joc foarte săltăreț din sudul Norvegiei.

În cameră era cald, iar veselia și berea îi se urcaseră la cap.

Margit dansa mereu, mai mult decît toate, de bună seamă pentru că serbarea o dădeau bunicii ei. De aceea o căuta și Øyvind mereu din ochi, însă întotdeauna o vedea dansînd cu altul. Bucuros ar fi vrut și el să danseze o dată cu ea, de aceea lăsă să treacă un dans, ca să poată, după ce s-o sfîrși, să se ducă repede la ea, s-o invite. Cînd vru să-și împlinească însă dorința, un bărbat înalt, ars de soare, cu chica mare, îl dădu la o parte.

— Șterge-o, mucosule! îi strigă și-i dădu un brînci, de era cît pe-aci să cadă, cît era de lung, peste Margit.

Așa ceva nu i se mai întîmplase niciodată. Lumea nu fusese decît binevoitoare cu el și nimeni nu-l numise „mucos", cînd dădea să se amestece și el în vreo treabă. Se roși foc, nu zise însă nimic și se retrase, ducîndu-se spre muzicantul așteptat, care tocmai venise și își acorda vioara. Toată lumea se oprise și aștepta primul ton al muzicantului „cel adevărat". Dar acesta își tot acorda vioara și durã mult pînă cînd, în fine, intonă un vals. Băieții chiuiră și-și învîrtiră fetele. Øyvind o văzu pe Margit dansînd cu bărbatul acela cu chica mare. Rîdea peste umărul său și îi sclipeau dinții albi. Øyvind simți, pentru întîia dată în viață, o durere înțepătoare, ciudată în piept.

O privea tot mai des și, cu cît se uita mai mult la ea, cu atît i se părea că Margit e acum fată mare. „Dar asta nu e cu putință, își zicea, că doară se mai dă cu săniuța." Dar, oricum, crescuse mult

și bărbatul păros o trase, după dans, pe genunchii lui; ea se desprinse, dar se așeză tot lîngă el.

Øyvind îl privi. Era bine îmbrăcat, cu un costum din stofă fină de lînă, albastru, cămașă la fel, în carouri, cravată de mătase. Fața smeadă, ochii albaștri și îndrăzneți, gura surîzătoare, semeață. Era un om plăcut.

Øyvind îl cercetă îndeaproape și apoi se examină pe sine. Avea pantaloni noi, căpătați de Crăciun — și cum se bucurase de acest dar! Privindu-i însă, văzu că sînt doar de aba cenușie; haina era din același material, dar veche și jerpelită, iar vesta din stofă țesută în carouri era și ea mult purtată și avea doi nasturi de metal și unul negru.

Se uită în jur: puțini erau îmbrăcați așa sărăcăcios ca el.

Margit purta rochie neagră din stofă fină, la piept avea o broșă și în mînă ținea o batistă de mătase. Pe cap o bonetică de mătase neagră, care era prinsă sub bărbie cu o panglică lată de atlas vărgat. Avea obrajii rumeni și rîdea. Bărbatul vorbea mereu cu ea și rîdea și el.

Muzica începu, și dansul porni iarăși. Un coleg de școală veni și se așeză lîngă el.

— De ce nu dansezi, Øyvind? îl întrebă prietenos.

— Ah, nu! zise Øyvind. N-am mutră de așa ceva...

— N-ai mutră? întrebă celălalt, dar, mai înainte de a mai putea spune ceva, Øyvind zise:

— Cine-i acela în haine albastre, care dansează cu Margit?

— E Jon Hatlen. A fost la școala de agricultură și acum vrea să administreze el gospodăria.

În același timp Margit și Jon se așezară.

— Cine-i tînărul ăla cu părul blond, care șade lîngă muzicant și se holbează mereu la mine? întrebă Jon.

Margit rîse și răspunse:

— E fiul pălmașului din Pladsen.

Øyvind a știut, firește, totdeauna că e fiu de pălmaș, dar ca acum n-a simțit aceasta niciodată. I s-a părut deodată că e atît de mic, mai mic decît ceilalți și, ca să-i dea inimii curaj, încercă să se gîndească la tot ce întîlnise pînă atunci îmbucurător în viață și la ce a făcut mîndria lui — de la săniuș pînă la diferitele vorbe bune ale oamenilor. Dar cînd se gîndi la părinți, care ședeau acasă și își închipuiau că el se distrează, abia își putu ține lacrimile. Toți rîdeau și glumeau în jur-i, scripca îi răsuna în urechi și, la un moment dat, i se păru că ceva întunecat clocotește în el, dar atunci se gîndi la școală, la colegi și la dascălul care-l mîngîia și la preotul care, la ultimul examen, i-a dăruit o carte și i-a spus că e băiat silitor. Era atunci de față și tatăl său, care a auzit aceste cuvinte și i-a zîmbit, dînd din cap mulțumit. „Fii cuminte, Øyvind!" i se păru că-l aude pe învățător spunîndu-i și luîndu-l pe genunchi, ca atunci cînd era mic.

„O, Doamne, ce însemnătate au toate acestea? În fond, toți oamenii sînt buni, doar uneori se pare că nu ar fi. Și din tine, Øyvind, o să iasă un om de ispravă, așa cum e Jon Hatlen. Vei avea și haine frumoase și vei dansa cu Margit în sala luminată, cu sute de oameni împrejur, veți sta de vorbă și veți rîde împreună. Veți fi mire și mireasă, iar pastorul și eu, de la cor, îți vom surîde. Vei avea o gospodărie mare cu douăzeci de vaci

și cu trei cai... iar Margit va fi tot atît de drăguță și de bună ca odinioară, la școală, și..."

Dansul se sfîrșise. Øyvind o văzu pe Margit stînd pe banca din fața lui și pe Jon alături, cu capul foarte aproape de al ei. Iar îi trecu prin piept o durere ascuțită, sfredelitoare și se surprinse zicîndu-și: „Ah, așa e, tare rău e de mine!..."

În aceeași clipă Margit se sculă și veni de-a dreptul la el. Se plecă și-i spuse:

— De ce stai așa și privești țintă? Nu-ți dai seama că bate la ochi? Ia o fată și dansează cu ea!

El nu răspunse — se uită numai în sus, spre Margit și... nu se putu stăpîni: ochii i se umplură de lacrimi.

Fata se îndreptă de spate și voi să plece, dar, văzîndu-i lacrimile, se opri. Se făcu deodată roșie ca focul, se întoarse și porni să se așeze la locul ei; dar deodată se răzgîndi și se așeză în altă parte. Jon se duse repede după ea.

Øyvind se ridică și se strecură printre oameni. Ieși afară, se așeză pe marginea pridvorului, neștiind singur ce voia. Se sculă, dar se așeză iar, căci îi era totuna unde ședea. Acasă n-ar fi voit să se ducă, și mai puțin dorea să se reîntoarcă în sală. Îi era totuna...

Nu era în stare să-și lămurească ce se întîmplase de fapt. Nici nu mai voia să se gîndească la asta, nici la viitor, căci nu era nimic la ce ar fi putut năzui.

— Oare la ce mă gîndeam? se întrebă, cu voce înceată, și, cînd își auzi propriul glas, gîndi: „așadar mai poți vorbi. Dar de rîs poți rîde?" Și în-

cercă: da, mai putea să rîdă — și începu să rîdă tare, apoi tot mai tare, și deodată i se păru nespus de caraghios că ședea acolo și rîdea așa — pentru propria-i umbră — și gîndul acesta îl făcu să rîdă și mai mult.

Hans însă, un coleg de școală, lîngă care șezuse mai înainte, veni la el.

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu, de ce rîzi? îl întrebă și rămase locului.

Atunci Øyvind se opri din rîs.

Hans sta și aștepta să vadă ce s-a întîmplat. Øyvind se ridică, privi cu băgare de seamă în juru-i și zise încet:

— Acum pot să-ți spun, Hans, pentru ce am fost totdeauna așa de vesel: pentru că n-am iubit pe nimeni cu adevărat. Din clipa în care iubești pe cineva însă, s-a dus veselia!

Și izbucni în plîns.

— Øyvind! șopti cineva în curte. Øyvind!

Se opri și ascultă. Ea trebuia să fie: fata la care se gîndea.

— Da, răspunse el tot în șoaptă.

Își șterse iute lacrimile și ieși. Atunci silueta unei fete străbătu repede curtea.

— Ești acolo? întrebă ea.

— Da, răspunse el fără să se miște.

— Dar cu cine ești?

— E doar Hans. Acesta dădu să plece, dar Øyvind îl rugă: Nu! Nu!

Fata se apropie încet de ei. Era într-adevăr Margit.

— Ai dispărut așa deodată! zise către Øyvind. El nu știa ce să-i răspundă. Atunci și ea fu stingherită și tustrei tăcură.

Hans se retrase pe încetul. Cei doi stăteau acum față-n față, nu se priveau și nici nu se mișcau. În cele din urmă ea zise șoptind:

— Toată seara m-am ținut să-ți dau ce ți-am pregătit de Crăciun, Øyvind, dar n-am avut prilejul.

Scoase cîteva mere, o prăjitură și o sticluță, iar cînd i le întinse zise că sticluța o poate păstra.

Øyvind le primi, spuse „mulțumesc!" și-i dădu mîna. Mînuța ei era caldă. O lăsă repede, ca și cînd s-ar fi fript.

— Ai dansat mult astă-seară.

— Da, zise fata. Tu însă nu prea.

— Nu, eu nu, răspunse el.

— De ce?

— Ah!

— Øyvind!

— Da?

— De ce m-ai privit mereu așa?

— Ah... Margit!

— Da?

— De ce nu voiai să te privesc?

— Era doar atîta lume în sală!

— Ai dansat mult cu Jon astă-seară.

— Ah, da!

— Dansează bine.

— Găsești?

— Tu nu găsești?

— Ah, da!

— Nu știu cum se face, dar în seara asta nu pot suferi să dansezi cu el!

Și întoarse capul. Îl costase multă sforțare să rostească aceste cuvinte.

— Nu te înțeleg, Øyvind.

— Nici eu nu mă înțeleg. E o prostie din partea-mi, dar... La revedere, Margit, mă duc. Făcu un pas fără să întoarcă capul. Ea îi strigă:

— Nu-i adevărat ce ți s-a părut ție, Øyvind! El se opri.

— Că te-ai făcut domnișoară mare? Ba e adevărat!

Fata nu se aștepta la răspunsul acesta, de aceea tăcu.

În apropiere zări deodată licărind o pipă. Era bunicul, care apăruse după colț și se apropia de ea. Bătrînul se opri.

— Aici ești, Margit?

— Da.

— Cu cine vorbești?

— Cu Øyvind.

— Cu cine?

— Cu Øyvind Pladsen!

— Așaa! Cu fiul pălmașului din Pladsen... Intră numaidecît în casă!

V

A doua zi dimineață Øyvind se sculă după un somn adînc și odihnitor. Visase minunat de frumos. Se făcea că Margit era pe deal și arunca în el cu frunze. El le prindea din zbor și i le arunca înapoi. Fîlfîiau în sus și-n jos în fel și chip de forme și culori. Soarele strălucea puternic și lumina dealul din vîrf pînă la poale. Cînd s-a trezit, a căutat în juru-i să găsească ceea ce visase, dar deodată îi veni în minte seara din ajun și durerea aceea ascuțită și pătrunzătoare îi străbătu din nou pieptul.

— De asta n-am să mai scap niciodată, se gîndi el și se simți atît de abătut, ca și cînd i s-ar fi nimicit tot viitorul.

— Dar știu c-ai dormit! zise mama, care ședea lîngă patul lui și torcea. Acum scoală-te degrabă și mănîncă! Tata a și plecat la pădure să taie lemne.

Vocea ei parcă-i făcea bine. Cînd se sculă avu parcă mai mult curaj. Mama se gîndea de bună seamă la anii ei de tinerețe, cînd dansa, căci îngîna un cîntec, torcînd, pe cînd Øyvind se îmbrăca și mînca. Se sculă apoi de la masă și se duse la fereastră. Iar îl copleșiră teama și tristețea. A trebuit să se reculeagă și să se gîndească la lucru. Vremea se schimbase, aerul se răcise, astfel că în locul ploii, care amenința în ajun, cădea acum o ninsoare apoasă. Își puse jambierele, haina și mănușile, își luă rămas bun de la maică-sa și plecă cu securea pe umeri.

Fulgii de zăpadă mari, apoși cădeau încet la pămînt.

Urcă anevoie pîrtia de săniuș, ca să o ia la stînga prin pădure. Niciodată, fie vară, fie iarnă, nu trecuse pe acolo, fără să se gîndească la ceva vesel, sau la ceva frumos ce-și dorea. Acum drumul era anevoios, lipsit de viață. Aluneca în omătul moale, iar genunchii îi erau țepeni, poate din cauza dansului din ajun, poate din cauza supărării.

Acum știa bine: se sfîrșise cu săniușul în anul acela și poate... totdeauna. Altceva își dorea în timp ce trecea printre copaci. Cerneau fulgii în tăcere. O găinușă speriată țipă și zbură ceva mai departe; încolo totul parcă aștepta un cuvînt care nu fusese spus niciodată.

Ce-şi dorea nici el nu ştia bine: n-ar fi vrut să stea, nici să plece în străini, n-ar fi vrut să petreacă, nici să muncească. Dorinţa lui se ridica sus în văzduh ca un cîntec; încetul cu încetul însă căpătă consistenţă şi-i apăru ca ceva precis: să fie confirmat de Paşti şi să iasă primul la examen. Îi bătea puternic inima la gîndul acesta şi, mai înainte de a fi auzit loviturile de secure ale tatălui său, această dorinţă puse stăpînire pe el ca nimic altceva pînă acum.

Tată-său fu, ca de obicei, scurt la vorbă. Doborau amîndoi copaci şi aşezau trunchiurile în stive. Din cînd în cînd se întîlneau. Deodată Øyvind zise trist:

— Mult trebuie să se chinuiască ţăranul sărac!

— Ca oricare altul! zise tată-său şi, scuipînd în palme, apucă zdravăn coada securii.

După ce doborî copacul şi-l tîrî la stivă, Øyvind continuă:

— Dacă ai fi ţăran cuprins, n-ar trebui să cari atîta!

— Ei, atunci aş avea alte necazuri! răspunse el şi apucă trunchiul cu ambele mîini.

Mama le aduse prînzul în pădure şi se aşezară să mănînce. Femeia era foarte veselă, îngîna un cîntec, bătînd tactul cu piciorul.

— Ce vrei să te faci cînd vei fi mare, Øyvind? întrebă ea deodată.

— Copilul sărac n-are mult de ales, răspunse el.

— Învăţătorul spune că ar trebui să te duci la seminar, zise ea.

— Şi asta nu costă parale? întrebă Øyvind.

— Plăteşte din fondul şcolilor, răspunse tatăl cu bucătura în gură.

— Dar ţi-ar plăcea? îl întrebă mama.

— Aş vrea să învăţ, dar nu ca să mă fac învăţător.

Tustrei tăcură un răstimp. Mama îngîna încet pentru ea un cîntec şi privea în gol, departe. Øyvind se sculă şi se aşeză ceva mai departe.

— N-avem nevoie să cerem din fondul şcolilor, zise mama după ce Øyvind se îndepărtă.

Bărbatul o privi:

— Oameni săraci ca noi?

— Nu-mi place de loc, Tore, că te dai mereu drept sărac, cînd de fapt nu este aşa.

Şi amîndoi priviră furiş spre băiat, să vadă dacă nu cumva îi putea auzi. Apoi tatăl zise cam aspru femeii:

— Aşa te pricepi, aşa vorbeşti.

— Cred că nu astfel trebuie să-i mulţumim lui Dumnezeu că ne merge bine, zise, şi faţa ei deveni serioasă.

— I se poate mulţumi şi fără bumbi de argint, zise tatăl.

— Da, dar nu se cădea să-l lăsăm pe Øyvind să se ducă la dans îmbrăcat aşa, cum s-a dus ieri.

— Øyvind e băiat de pălmaş.

— Asta nu înseamnă că nu trebuie să fie îmbrăcat cum se cuvine, dacă avem cu ce.

— Nu lipseşte decît să strigi, ca să te audă!

— Nu aude, şi apoi n-ar strica cu nimic să audă, spuse ea şi-şi privi soţul curajoasă, în timp ce el, cu faţa posomorîtă, puse lingura deoparte şi-şi scoase pipa.

— Ei, cu biata noastră gospodărie... zise el.

— Dar e caraghios să vorbeşti numai de gospodărie. De ce nu pomeneşti niciodată despre moară?

— Ah, şi tu, cu moara ta! Te-o fi supărînd că merge?

— Ba nu! Slavă Domnului! Numai de-ar merge ziua şi noaptea!

— Acum stă dinainte de Crăciun.

— În zilele de Crăciun oamenii nu macină.

— Macină cînd e apă; dar de cînd s-a deschis moara cea nouă din Nyström, moara noastră merge tare prost.

— Dascălul a spus azi altfel, zise mama.

— Am să-mi las banii chivernisiţi de cineva mai puţin limbut decît dascălul.

— Da, înainte de toate de cineva care să nu vorbească cu soţia ta despre lucrurile astea, nu?

Tore nu răspunse. Îşi aprinse pipa şi se rezemă de o grămadă de vreascuri. Ochii lui îi ocoleau pe ai femeii şi ai fiului său. Şi-i aţinti asupra unui cuib de cioară, care atîrna, pe jumătate stricat, de o ramură de molift.

Øyvind şedea singur şi-şi închipuia viitorul său ca pe o suprafaţă întinsă şi lucioasă de gheaţă, peste care trecea acum pentru prima dată cu iuţeală de la un capăt la altul. Simţea bine că sărăcia-i punea piedici la orice pas, dar tocmai de aceea ţinta gîndurilor lui era să o înlăture.

Această sărăcie îl despărţea pentru totdeauna de Margit: o şi vedea logodnica lui Jon, dar cel puţin era hotărît să ţină pas cu ei toată viaţa. N-are să se mai lase dat la o parte, ca seara trecută, ci are să stea deoparte pînă ce va ajunge să fie cineva şi nu se îndoia că va ajunge cu ajutorul Domnului şi prin stăruinţa lui. Era dorinţa lui fierbinte şi credea neclintit în ea. Avea simţămîntul nelămurit că prin învăţătură va reuşi

să-şi atingă ţinta. Care va fi această ţintă nu era încă limpede. Avea să se mai gîndească.

Seara copiii veniră în păr la săniuş, numai Øyvind lipsea. El şedea la gura sobei şi învăţa. Nu mai avea timp de joacă. Copiii îl aşteptară multă vreme; pînă la urmă unora le pieri răbdarea şi se duseră să-l cheme. Îşi lipiră nasurile de fereastră şi-l strigară. Øyvind se făcu că nu aude. Tot mai mulţi copii îl căutau, seară de seară; forfoteau miraţi prin ogradă, el însă le întorcea spatele şi citea şi se străduia să priceapă cele citite. Mai tîrziu află că nici Margit nu mai venea la săniuş.

Øyvind învăţa cu atîta rîvnă, încît şi tatăl său găsi că întrece măsura. Deveni foarte tăcut, iar faţa, odinioară rotundă şi senină, i se subţie şi deveni ascuţită. Privirea i se aspri. Rareori cînta, de jucat nu se mai juca; parcă timpul nu-i mai ajungea pentru aşa ceva. Cînd se simţea ispitit, o voce lăuntrică parcă îi şoptea: „Mai tîrziu! Mai tîrziu!"

Copiii săreau, chiuiau şi rîdeau, ca şi altădată. Asta o bucată de timp. Cînd au văzut însă că nu-l pot ademeni să se joace cu ei nici prin bucuria lor gălăgioasă, nici prin strigăte la fereastră, încetară a mai veni, găsiră alte locuri de joacă, şi derdeluşul rămase pustiu.

Curînd învăţătorul băgă de seamă că Øyvind nu mai era cel de odinioară, cel care învăţa pentru că aşa trebuia şi se juca pentru că aşa era firesc.

Sta adesea cu el de vorbă şi-l cerceta vrînd să-i pătrundă în suflet, dar nu izbuti să cîştige încrederea băiatului aşa de repede ca altădată. Vorbi

şi cu părinţii despre el şi, în înţelegere cu aceştia, veni spre sfîrşitul iernii într-o duminică seara la ei şi zise după un răstimp:

— Hai, Öyvind, întovărăşeşte-mă o bucată de drum! Vreau să-ţi vorbesc...

Öyvind se îmbrăcă şi se duse cu el.

Porniră spre curţile din luncă, vorbind cu aprindere, deşi despre lucruri neînsemnate. Cînd ajunseră la curţi, învăţătorul se îndreptă spre cea din mijloc, unde se auzeau voci vesele în casă.

— Ce-o fi aici? întrebă Öyvind.

— Dansează tineretul, zise învăţătorul.

— Să nu intrăm şi noi?

— Nu.

— Nu vrei să dansezi şi tu, băiete?

— Nu, încă nu!

— Încă nu? Cînd dar?

Nu răspunse.

— Ce vrei să zici cu „încă nu"?

Cum băiatul nu răspundea, învăţătorul îi spuse:

— Hai, vino! Nu mai face mofturi!

— Nu, nu intru.

Vorbea foarte hotărît şi părea agitat.

— Prin urmare vrei ca dascălul tău să te roage să mergi la dans? — Urmă o lungă tăcere. — Este cineva aici de care te temi?

— Nu pot şti cine e acolo.

— Dar ar putea fi cineva...?

Öyvind tăcu. Atunci învăţătorul se duse la el şi-i puse mîna pe umăr:

— Te temi s-o întîlneşti pe Margit?

Öyvind se uita în pămînt; respira greu şi întretăiat.

— Spune-mi, Öyvind! — Tăcere. — Poate ţi-e ruşine să mărturiseşti, pentru că nu eşti confirmat încă, dar mie îmi poţi spune, Öyvind, că n-are să-ţi pară rău!

Öyvind ridică privirea, dar nu putu scoate o vorbă — şi întoarse capul.

— În ultima vreme n-ai mai fost vesel, ca altădată... Ţine poate la alţii mai mult decît la tine?

Öyvind tăcea. Tăcerea lui încăpăţînată îl făcu pe învăţător să se simtă puţin jignit. Îi dădu bună pace, deci. Se întoarseră.

După ce merseră o bună bucată de drum, învăţătorul îl aşteptă să se apropie.

— Vrei desigur să fii confirmat?

— Da.

— Şi ce vrei să faci după aceea?

— Aş vrea să mă duc la seminar.

— Să te faci învăţător?

— Nu.

— Ocupaţia asta nu ţi se pare destul de bună?

Iar tăcere. Mai merseră puţin.

— Şi după ce termini seminarul, ce vrei să faci?

— Încă nu m-am hotărît.

— Dacă ai avea bani, ţi-ai cumpăra o gospodărie, nu-i aşa?

— Da, dar aş păstra şi moara.

— Atunci e mai bine să te duci la Şcoala de agricultură.

— Acolo se învaţă tot atît ca şi la seminar?

— O, nu, dar înveţi lucruri pe care apoi le aplici cu folos.

— Şi acolo se face clasificarea elevilor?

— De ce întrebi asta?

— Aş vrea să muncesc, să fiu printre cei dintîi.

— Poţi să înveţi bine şi dacă nu se fac calificări.

Merseră în tăcere mai departe, pînă ce se zări Pladsen. Lumina străbătea prin fereastră şi, în seara de iarnă, dealul se povîrnea negru, deasupra casei, iar în vale se vedea fiordul sub gheaţa lucioasă, strălucitoare.

Pădurea împrejmuia golful liniştit. Acolo nu era zăpadă. Luna parcă stătea pe loc ca pădurea să se oglindească în gheaţă.

— E frumos aici, la Pladsen, zise dascălul.

Uneori, Øyvind putea să privească ţinutul acesta cu aceiaşi ochi ca şi atunci cînd mama îi povestea basme şi el alerga sus pe deal. Aşa-l privea şi acum: îi apărea senin şi măreţ.

— Da, e frumos aici, zise el şi suspină.

— Tatăl tău a avut bună pîine aici. Şi tu ai putea fi mulţumit.

Deodată ţinutul îi apăru posomorît. Învăţătorul se opri, ca şi cînd ar fi aşteptat răspuns, dar cum nu primi nici unul clătină din cap şi intră cu băiatul în casă. Zăbovi puţin la ei, dar mai mult tăcu decît vorbi, aşa că şi ceilalţi amuţiră.

Cînd îşi luă bun rămas, părinţii îl petrecură pînă la uşă. Păreau amîndoi că aşteaptă o vorbă de la el; stăteau şi priveau în amurg.

— E aşa de pustiu aici — zise mama — de cînd copiii nu se mai joacă pe aproape.

— Acum nu mai aveţi *copii* în casă, zise învăţătorul, şi mama înţelese rostul vorbelor lui.

— Øyvind nu mai e vesel în ultimul timp.

— Nu, nu, cine e ambiţios nu poate fi vesel — şi învăţătorul privi cu liniştea moşneagului spre cerul senin al înserării tîrzii.

VI

Şase luni mai tîrziu, toamna (confirmarea se amînase pînă atunci), confirmanzii se aflau la pastor în camera de primire şi aşteptau să vadă fiecare al cîtelea va fi clasificat. Øyvind Pladsen şi Margit de la curtea din luncă erau şi ei acolo.

Margit tocmai coborîse de la pastor, care îi dăruise o carte frumoasă şi o lăudase foarte mult. Rîdea şi pălăvrăgea cu prietenele, aruncînd din cînd în cînd priviri spre flăcăi. Crescuse, avea înfăţişarea plăcută şi mişcări sigure. Băieţii şi fetele ştiau că cel mai chipeş flăcău din întreg ţinutul, Jon Hatlen, o peţea. Da, avea de ce să se bucure!

Lîngă uşă şedeau cîţiva băieţi şi fete care căzuseră la examen. În timp ce Margit cu prietenele ei rîdeau, aceştia plîngeau. Un băiat mic de statură, încălţat cu cizmele lui tată-său şi ţinînd în mînă batista de duminică a mamă-si, suspină: „Doamne, Doamne, nu pot să mă duc acasă". Atunci toţi cei care nu fuseseră încă examinaţi fură cuprinşi de simţămîntul puternic al solidarităţii. În cameră se făcu tăcere adîncă. Teama li se cuibărise în gît şi în ochi; nu vedeau bine şi nu puteau înghiţi, deşi simţeau mereu nevoia s-o facă.

Unul recapitulă în minte tot ce ştia şi, deşi cu cîteva ore mai înainte credea că ştie totul, acum, deodată, îşi dădu seama că nu ştie nimic, nici măcar să citească. Altul îşi aminti de toate păcatele pe care le săvîrşise de cînd îşi aducea aminte şi nu găsea de loc nedrept că bunul Dumnezeu nu vrea încă să-l primească. Al treilea căuta să-şi ghicească soarta după diferite semne: dacă ceasornicul, care trebuia să bată în curînd, va bate

după ce va fi numărat el pînă la douăzeci, va reuşi la examen. Dacă cel care venea pe coridor va fi Lars, argatul, atunci va trece; dacă stropul de ploaie care luneca pe geam avea să ajungă pînă în partea de jos a pervazului, n-avea de ce se teme. Proba ultimă şi decisivă care nu-i izbutea însă de loc era să-şi încolăcească piciorul drept în jurul celui stîng. Al patrulea era ferm convins: dacă din Biblie avea să-l întrebe despre Iosif; din Catehism despre taina botezului, sau despre Saul, sau despre Isus, despre cele zece porunci sau... era în toiul numărătorii, cînd auzi strigîndu-i-se numele. Al cincilea avea o ciudată predilecţie pentru Predica de pe munte. O visase şi era încredinţat că va fi întrebat despre ea. De aceea tot repeta această lecţie. Se duse chiar afară, în faţa uşii, ca s-o mai repete o dată, cînd fu chemat şi examinat din... marii şi micii profeţi. Al şaselea se gîndea că pastorul e un om atît de bun şi-l cunoaşte atît de bine pe tatăl lui. Se gîndea şi la învăţătorul cu faţa prietenoasă şi la bunătatea lui Dumnezeu, care a ajutat atîtora, lui Iacob şi lui Iosif de pildă. Apoi îşi aminti că mama şi frăţînii lui se roagă acum acasă pentru reuşita lui şi că desigur toate acestea vor ajuta. Al şaptelea, care nu ştiu ce nu-şi propusese să ajungă în viaţă, renunţă la toate. Întîi visase să ajungă rege, apoi general sau pastor. Dar asta mai demult. Pînă a nu veni aici, tot se gîndea însă că s-ar putea face căpitan de marină sau pirat, ca să strîngă bogăţii imense. Acum însă renunţă şi la bogăţie şi la piraterie şi la căpitănie, ba chiar şi la meseria de cîrmaci — avea să se mulţumească să fie doar marinar şi, cine ştie, să ajungă chiar contramaistru; dar nici aceasta nu era sigur, poate că nici

nu avea să plece pe mare, ci să stea acasă, să cultive pămîntul părintesc. Al optulea era mai sigur pe ce ştia, deşi nu de tot; chiar şi cel mai silitor nu era de tot sigur. Se gîndea la hainele lui de confirmand şi la ce avea să facă cu ele, dacă va cădea. Dacă reuşea, avea să se ducă la oraş, să poarte numai haine de postav fin şi de Crăciun, cînd avea să vină acasă, la ai lui, să danseze atît, încît să turbe băieţii şi să se mire fetele. Al nouălea deschisese bunului Dumnezeu un mic cont curent: pe o pagină era debitul „dacă mă ajută să trec", pe alta creditul „atunci n-am să mai mint, să mai pîrăsc; am să merg în fiecare duminică la biserică, am să las fetele în pace şi am să mă dezbăr de înjurat". Al zecelea îşi făcea socoteala: „dacă acum un an a trecut Ole Hansen, ar fi foarte nedrept ca eu să nu trec, fiindcă am învăţat mult mai bine la şcoală, şi apoi sînt copil de oameni mai cuprinşi". Lîngă el şedea al unsprezecelea, care făurea groaznice planuri de răzbunare, în cazul că n-ar reuşi: va da foc şcolii sau va fugi în lume şi se va întoarce să judece pe pastor şi comisia şcolară, la urmă însă se va arăta mărinimos şi-i va ierta. Pînă una alta voia să intre în serviciul pastorului din parohia învecinată şi peste un an să fie primul, să dea răspunsuri de să-i uimească pe toţi din biserică. Al doisprezecelea stătea singurel sub clopoţelul de la uşă, ţinea mîinile în buzunare şi privea trist peste capetele celorlalţi. Nimeni nu ştia ce-l apăsa pe suflet şi ce răspundere mare avea. Doar acasă era cineva care ştia: logodnica lui. Un păianjen mare, lung în picioare, se tîra pe podea şi se îndrepta spre el. De obicei, turtea asemenea gînganie scîrboasă; azi, însă, ridică piciorul binişor, ca

să o lase să-și vadă nestingherită de drum. Vorbea așa de mieros, ca un colector de daruri. În ochii săi citeai credința nestrămutată că toți oamenii sînt buni. Ducea mîna cu o mișcare smerită de la buzunar la păr, ca să-l netezească și mai mult. Dacă va trece cu bine prin această încercare, se va schimba cu totul, va mesteca tutun și va face cunoscută tuturor logodna sa.

Pe un scăunel scund ședea aproape turcește și foarte neliniștit al treisprezecelea. Ochii mici, lucioși ocoleau de trei ori pe secundă sala, și, sub chica lui deasă și ciufulită, se rostogoleau într-o dezordine pestriță gînduri asemănătoare cu ale celorlalți doisprezece, de la speranțele cele mai temerare pînă la îndoiala cea mai disperată, de la cele mai smerite gînduri pînă la planurile cele mai nimicitoare de răzbunare împotriva satului întreg; în tot acest timp își rosese pielea de prisos de la degetul mare al mîinii drepte, și acum luase la rînd unghiile, pe care le scuipa în bucăți pe podea.

Øyvind ședea la fereastră. Fusese sus, răspunsese la tot ce-l întrebaseră și totuși domnul pastor nu spusese nici o vorbă, învățătorul așijderea. De o jumătate de an își imaginase ce vor spune cînd vor băga de seamă ce harnic a muncit, așa că acum era foarte dezamăgit și mîhnit. Margit, însă, pentru mult mai puțină silință și știință primise laude și recompense. Doar tocmai ca să-i impună ei muncise el, și acum ea obținuse rîzînd tot ceea ce el voise să cîștige prin muncă încordată și renunțări. Rîsul și glumele ei îl săgetau în inimă. Libertatea cu care se manifesta îl durea. Din seara aceea evitase cu grijă să stea de vorbă cu ea. Trebuie să mai treacă ani pînă atunci, își zisese; dar acum, cînd o vedea atît de veselă și de mîn-

dră, se simțea doborît la pămînt, toate planurile sale mărețe erau ca frunzele veștede în vînt.

Încercă încetul cu încetul să-și biruie descurajarea. Totul atîrna de faptul dacă va fi clasificat întîiul. Și aștepta.

Învățătorul obișnuia să mai zăbovească puțin la pastor, ca să stabilească împreună clasificarea, și apoi să coboare în sală și să comunice confirmanzilor rezultatul. Acest rezultat nu era definitiv, ci numai hotărîrea provizorie luată de pastor și învățător.

Convorbirile din sală erau tot mai înfierbîntate pe măsură ce înainta examinarea și numărul celor reușiți creștea; se alcătuiră două grupe: a celor ambițioși și a celor veseli. Aceștia din urmă, cînd găseau tovarăși de drum, plecau acasă, căci voiau să vestească mai repede părinților rezultatul examinării; alții îi așteptau pe cei care aveau să intre în sală la examen. Cei ambițioși, dimpotrivă, erau din ce în ce mai tăcuți și ochii le erau ațintiți neîntrerupt spre ușa de unde avea să vină vestea cea mare.

În sfîrșit examenul se termină, cel din urmă confirmand coborî scara. Acum de bună seamă învățătorul se sfătuia cu pastorul.

Øyvind se uită la Margit. Era atît de veselă, și totuși nu plecase. Oare de ce rămăsese? Ca să afle cum a reușit ea, sau altcineva?

Și ce frumoasă se făcuse! Avea o pieliță albă, strălucitoare, cum nu mai văzuse; nasul răsfrînt puțin în sus și gura numai zîmbet. Ochii îi ținea întredeschiși cînd nu se uita anume la cineva. Cînd îi ridica însă, privirile îi erau izbitor de pătrunzătoare și parcă, conștientă de acest lucru, vrînd să arate lipsa oricărei intenții, zîmbea puțin.

Părul îi era mai degrabă de culoare închisă decît blond, dar creț și-i cădea în șuvițe pe lîngă față, dîndu-i astfel împreună cu ochii întredeschiși un aer enigmatic, dincolo de care nu știai niciodată ce se ascunde. Nu știai niciodată bine la cine se uită cînd era singură ori în grup, nici la ce se gîndește cînd se adresa cuiva, căci oarecum retrăgea imediat tot ce avansa. „Și sub toate acestea se ascunde Jon Hatlen", gîndea Øyvind. Totuși se uita mereu la ea.

Apăru și învățătorul. Toți se repeziră de la locurile lor și-l înconjurară. „Al cîtelea sînt eu?" — „Dar eu?" — „Dar eu?" — „Eu?" — „St! Ceată gălăgioasă, tăcere! Liniște! Veți afla îndată, copii!" Și privea atent în jur. „Ești al doilea", spuse unui băiat cu ochii albaștri, care-l privea rugător, și băiatul ieși din cerc, jucînd. „Tu, al treilea", zise, lovind peste degete un pici vioi și roșcovan, care-l trăgea de haină. „Ești al cincilea, tu al optulea", și așa mai departe. O văzu pe Margit: „Ești cea dintîi dintre fete". Ea se făcu roșie la față și încercă să surîdă. „Tu ești al doisprezecelea — ai fost leneș și haimana; tu, al unsprezecelea — nici nu m-am așteptat la mai mult, băiete! Tu, al treisprezecelea — trebuie să citești mereu, să vii la meditație, altfel îți va merge rău!"

Øyvind nu-și mai putea stăpîni nerăbdarea. Cel dintîi nu fusese încă numit, dar el stătuse toată vremea în fața învățătorului și îl văzuse desigur. „Domnule învățător!", dar învățătorul nu-l auzea. „Domnule învățător!" De trei ori a trebuit să-l strige pînă a auzit. În cele din urmă, se uită la el: „Ești al nouălea sau al zecelea, nu știu exact", zise și se adresă altuia. „Cine e cel dintîi?" întrebă Hans, cel mai bun prieten al lui Øyvind.

„Nu tu, cretule!" zise învățătorul și-l lovi peste mînă cu un sul de hîrtie. „Cine e, atunci?" întrebară mai mulți. „Da, cine? Cine e?" „Asta va afla-o acela care e cel dintîi", răspunse învățătorul pe un ton sever, căci nu voia să i se mai pună alte întrebări. „Acum, copii, duceți-vă frumușel acasă, mulțumiți bunului Dumnezeu și bucurați-i pe părinți! Mulțumiți și bătrînului vostru dascăl, căci ați fi rămas proști ca ciubota dacă n-ar fi fost el!" Tinerii îi mulțumiră, rîseră și porniră chiuind, căci acum cînd plecau acasă, la părinți, erau toți veseli. Numai unul nu-și găsea cărțile, dar și după ce le găsi se așeză jos, ca și cînd ar fi vrut s-o ia de la capăt cu învățătura.

Învățătorul se duse la el.

— Ei, Øyvind, nu vrei să pleci împreună cu ceilalți?

Nici un răspuns.

— De ce răsfoiești cărțile?

— Vreau să văd ce-am răspuns greșit.

— Dar n-ai făcut nici cea mai mică greșeală.

Atunci Øyvind ridică privirile și ochii i se umplură de lacrimi. Se uită țintă la învățător; o lacrimă îi curgea după alta, dar nu rostea nici un cuvînt. Învățătorul se așeză în fața lui:

— Nu te bucuri că ai reușit?

Gura băiatului tremură, dar de răspuns tot nu răspunse.

— Părinții tăi au să se bucure foarte mult, zise dascălul și-l privi lung.

Øyvind se luptă mult cu sine ca să poată scoate un cuvînt; în cele din urmă întrebă încet și sacadat:

— Poate pentru că... eu sînt... copil de pălmaș... am ieșit al nouălea sau al zecelea?

— Fireşte că din cauza asta, răspunse dascălul.

— Atunci... la ce bun să mai muncesc? şopti şi se prăbuşi peste visurile sale. Deodată însă ridică semeţ capul, înălţă dreapta, lovi cu toată puterea în masă, se aruncă peste ea şi izbucni într-un plîns violent.

Învăţătorul îl lăsă aşa, să plîngă, să plîngă, pînă va mîntui de plîns.

Dură vreme îndelungată, dar învăţătorul aşteptă pînă ce plînsul avu modulaţii mai copilăreşti. Atunci îi apucă uşor cu ambele mîini capul, i-l ridică şi privi în faţa răvăşită de plîns.

— Crezi oare că Dumnezeu a fost acum alături de tine? întrebă prieteneşte, ţinîndu-i strîns capul.

Øyvind mai plîngea încă în suspine, dar mai uşor, şi lacrimile curgeau mai ostoite, însă nu putea privi în ochi pe cel ce-l întreba, şi nici să răspundă.

— Øyvind, ai căpătat răsplata meritată. N-ai învăţat din dragoste pentru religie şi pentru părinţi; ai învăţat din trufie.

Era linişte în cameră, cînd învăţătorul tăcea.

Øyvind simţea privirea învăţătorului aţintită asupră-i şi sub această privire simţi ceva topindu-se în sufletul său şi deodată deveni foarte umil.

— Cu trufia în suflet nu puteai încheia legătura cu Dumnezeu. Nu-i aşa, Øyvind?

— Nu, bîlbîi el cu greu.

— Şi dacă acum ai fi stat aici cu bucuria deşartă că eşti cel dintîi, spune, n-ar fi însemnat aceasta un păcat?

— Da, şopti el şi colţurile gurii îi tremurau.

— Mă mai iubeşti puţin, Øyvind?

— Da.

Acum, pentru întîia oară, îşi ridică privirea.

— Atunci îţi spun curat: eu am fost acela care am stăruit să nu fii clasificat printre primii, căci îmi eşti drag, Øyvind!

Băiatul îl privi lung, clipi de cîteva ori nervos şi lacrimile curseră iarăşi mai abundent.

— Eşti supărat pe mine?

— Nu.

Îl privea deschis, cu ochii mari, deşi vocea-i suna chinuită.

— Copilul meu drag, am să veghez asupra ta, cît timp voi trăi!

Învăţătorul aşteptă pînă ce Øyvind se linişti şi-şi strînse cărţile, apoi îi spuse că vrea să meargă cu el acasă. Porniră agale.

La început Øyvind fu foarte tăcut şi se vedea că se luptă cu el însuşi; încetul cu încetul însă îşi recăpătă stăpînirea de sine.

Credea cu convingere că ceea ce se întîmplase era numai spre binele lui, şi mai înainte de a ajunge acasă gîndul acesta prinse rădăcini atît de puternice, încît îi mulţumi lui Dumnezeu şi i-o spuse şi dascălului.

— Da, şi acum trebuie să chibzuim bine cum să facem ca să realizăm ceva în viaţă, zise dascălul. Să nu mergem aşa, la întîmplare. Ce-ai zice să te duci la seminar?

— Da, mi-ar plăcea mult să mă duc.

— Adică la Şcoala de agricultură, nu?

— Da.

— E cel mai bun lucru, acolo ai alte perspective decît un post de învăţător.

— Dar cum ajung acolo? Aş vrea tare mult, dar nu ştiu cum să fac.

— Fii silitor și cuminte și vom găsi noi mijlocul.

Øyvind era copleșit de recunoștință. I se lumină înaintea ochilor; respiră ușor și simți în inimă focul unei iubiri nemărginite, cum ni se întîmplă cînd cineva ne arată pe neașteptate bunătate. Atunci ni se pare că vom merge mereu în aer proaspăt de munte și că mai degrabă zburăm decît mergem.

Cînd au ajuns acasă, părinții erau în odaie, așteptînd în liniște rezultatul, deși era timp de lucru și aveau destulă treabă.

Intră întîi învățătorul, apoi Øyvind. Amîndoi zîmbeau.

— Ei? întrebă tatăl, punînd la o parte cartea de rugăciuni din care tocmai citise „Rugăciunea unui confirmand".

Mama sta la plită și nu îndrăznea să spună nimic. Rîdea, dar mîinile îi tremurau. Se vedea bine că aștepta să audă ceva îmbucurător, dar nu voia să se trădeze.

— Am venit numai să vă aduc vestea bună că a știut tot ce l-a întrebat domnul pastor, care, după ce Øyvind a ieșit, a spus că niciodată n-a avut un confirmand mai bun ca el.

— Ah, nu! zise mama, adînc mișcată.

— Frumos! zise și tatăl și tuși nesigur.

După o lungă tăcere, mama întrebă încet:

— Al cîtelea este?

— Al nouălea sau al zecelea, zise învățătorul liniștit.

Mama se uită la tata, tata se uită mai întîi la mama, apoi la Øyvind.

— Copilul unui pălmaș nu se poate aștepta la mai mult, zise învățătorul.

Øyvind se uită la el. I se puse un nod în gît, dar se sili să se gîndească la tot felul de lucruri plăcute, pînă răsuflă ușurat.

— Acum trebuie să plec, zise învățătorul, salutînd din cap și îndreptîndu-se spre ușă.

Părinții îl petrecură, ca de obicei. Afară, învățătorul luă o priză de tutun și zise zîmbind:

— Va fi desigur cel dintîi, dar e mai bine s-o afle abia în ziua aceea.

— Da, da, rosti tatăl dînd din cap.

— Da, da, zise și mama, dînd și ea din cap și apucînd mîna învățătorului: Vă mulțumim din suflet pentru tot ce ați făcut pentru el, spuse ea.

— Da, mulțumim mult de tot, zise și tatăl.

Învățătorul plecă. Cei doi rămaseră însă multă vreme pe loc urmărindu-l cu privirile.

VII

Învățătorul avusese dreptate cînd l-a rugat pe pastor să vadă mai întîi dacă Øyvind nu-și va pierde capul în cazul că va fi clasificat primul. În cele trei săptămîni cît mai rămăseseră pînă la confirmare, se duse zilnic la băiat, căci sufletul tînăr, maleabil poate să cedeze unei impresii; vorba e însă dacă poate și păstra această impresie. Multe ore amare a trăit băiatul pînă s-a deprins să-și aleagă drept țintă o cauză mai bună decît satisfacerea orgoliului și sfidarea. În mijlocul lucrului pierdea deodată orice plăcere să continue, întrebîndu-se: „Pentru ce? La ce bun?" — ca apoi să-i răsară înaintea ochilor chipul învățătorului, să-i audă vorbele, să-i înțeleagă bunătatea. Da, la el trebuia să se gîndească ori de cîte

ori va fi în primejdie să se abată de la adevărata datorie.

În zilele în care cei din Pladsen se pregăteau pentru confirmare, s-a plănuit şi plecarea lui la Şcoala de agricultură, căci a doua zi după confirmare urma să şi plece.

Croitorul şi cizmarul lucrau în odaie, mama cocea pîine în bucătărie, iar tatăl încheia lada de drum. Au vorbit mult, despre cît au să-i coste cei doi ani de şcoală, precum şi despre faptul că de Crăciunul primului an n-are să poată veni acasă, şi poate nici de al doilea. Şi ce greu are să le vină că vor trebui să se despartă de el pentru atîta amar de vreme!

Mai vorbeau şi despre dragostea pe care Øyvind ar trebui să le-o poarte pentru atîtea sacrificii aduse, dar băiatul asculta ca unul care şi-a încercat singur în lume norocul, a dat greş şi acum a fost primit de nişte oameni miloşi.

Simţul acesta face pe om smerit şi o dată cu smerenia mai vin şi alte simţăminte. Cînd sosi ziua cea mare, Øyvind era bine pregătit şi putea să privească viitorul cu încrezătoare resemnare.

De cîte ori imaginea lui Margit venea să-l tulbure, el o înlătura precaut, dar acest lucru îl durea. Căuta să se deprindă, dar în această privinţă nu izbutea, dimpotrivă, amarul lui creştea. Era aşa de descurajat în cea din urmă seară, încît, după ce şi-a cercetat îndelung simţămintele, l-a rugat pe Dumnezeu ca în această privinţă să nu-l pună la încercare.

Spre seară veni învăţătorul. Şedeau cu toţii în odaie, după ce se îmbăiaseră şi se dichisiseră, ca totdeauna cînd urmau să se ducă a doua zi la împărtăşanie sau la liturghie. Mama era foarte neliniştită, şi tatăl scump la vorbă. După sărbătoarea de a doua zi urma despărţirea şi nimeni nu ştia cînd aveau să mai fie iarăşi, ca acum, împreună. Învăţătorul luă cartea de rugăciuni, se rugară şi cîntară. La urmă rosti o rugăciune scurtă, improvizată, dar din inimă.

Stătură aşa pînă seara tîrziu, fiecare cu gîndurile lui. Apoi se despărţiră cu cele mai bune urări pentru a doua zi şi pentru ceea ce avea să aducă.

Cînd s-a dus la culcare, Øyvind şi-a zis în sine că niciodată nu se culcase atît de fericit. A legat de această plăcută stare un gînd deosebit: „niciodată nu m-am culcat ca acum, încredinţîndu-mă voii Domnului, cerînd mila lui".

Chipul lui Margit apăru iarăşi şi, aţipind, îl ispiti: „nu eşti de tot fericit, nu de tot" — şi el răspunse: „totuşi sînt" — „nu de tot" — „totuşi sînt" — „nu, nu de tot".

Cînd s-a trezit şi-a dat numaidecît seama de însemnătatea zilei; se rugă şi se simţi în putere, aşa cum se simte de obicei omul dimineaţa. Încă din timpul verii dormea singur într-o cămăruţă mansardată. Acum se sculă şi-şi îmbrăcă hainele cele noi, frumoase, aşa cum nu mai avusese pînă atunci. Mai ales haina croită rotund pe poale o pipăia mereu, pînă se obişnui cu ea. Cînd îşi puse gulerul şi îmbrăcă — pentru a patra oară — haina de postav, scoase o oglinjoară, iar cînd îl întîmpină din oglindă propria-i faţă mulţumită, cu părul neobişnuit de blond, îi veni în minte: „Doamne, şi asta e vanitate!" — „Da, o fi, dar oamenii trebuie să fie corect îmbrăcaţi şi curaţi", obiectă el, îndepărtîndu-şi faţa de oglindă, ca şi cînd ar fi fost păcat să privească în ea. „Fireşte, dar pentru asta nu trebuie omul să fie chiar aşa de mulţu-

mit de sine." — „Nu, desigur că nu, dar şi bunului Dumnezeu trebuie să-i placă dacă omul se bucură că arată bine." — „Se prea poate, dar Lui i-ar fi mai pe plac dacă m-aş bucura fără să pun prea mare preţ pe asta." — „Adevărat, dar aceasta se datoreşte numai faptului că totul este atît de nou." — „Da, dar va trebui încetul cu încetul să te laşi de toate aceste deşertăciuni."

Se surprinse cum se judeca cînd într-o privinţă, cînd într-alta; ziua aceasta nu trebuia să fie întinată de nici un păcat. Ştia însă bine că-i lipseau multe pentru a fi fără greş.

Cînd coborî, părinţii erau îmbrăcaţi şi-l aşteptau cu gustarea.

Se îndreptă spre ei, le dădu mîna şi le mulţumi pentru haine. „Poartă-le sănătos", i se răspunse. Se aşezară la masă, îşi făcură în tăcere rugăciunea şi mîncară. Mama strînse masa şi aduse coşul cu mîncare pentru biserică.

Tata îşi îmbrăcă surtucul, mama îşi legă basmaua. Îşi luară cărţile de rugăciune, încuiară casa şi urcară la deal. Cînd ajunseră sus, la drum, întîlniră alţi enoriaşi, pe jos şi în căruţe. Erau şi confirmanzi şi bunici cu părul alb care, de rîndul acesta, mergeau bucuroşi cu nepoţii.

Era o zi de toamnă fără soare. Părea că vremea se va schimba. Norii se adunau şi se împrăştiau din nou. Cîteodată se desprindeau norişori care se alungau, parcă purtau porunca pentru vreme rea. Jos, pe pămînt, era încă linişte. Frunzele atîrnau moarte de copaci şi nu se mişcau. În aer era cam zăpuşeală. Oamenii îşi luaseră cu ei haine mai groase, dar nu aveau nevoie de ele. O mulţime neobişnuit de mare se adunase în faţa bisericii. Confirmanzii intrară de-a dreptul în biserică,

deoarece trebuiau să fie aşezaţi în ordinea clasificării, înainte de a începe slujba religioasă.

Veni şi învăţătorul. Purta frac şi pantaloni albaştri, cizme cu manşetă şi cravată, iar pipa îi răsărea din buzunarul dinapoi. Saluta dînd din cap, rîdea, bătea pe umăr pe cîte unul, îndemna pe altul să răspundă tare şi răspicat. Înaintă pînă la cutia milelor, unde se găsea Öyvind cu prietenul său, Hans, căruia îi vorbea despre plecare.

— Bună dimineaţa, Öyvind! Aveţi azi o zi mare! şi-l apucă de reverul hainei, ca şi cînd ar fi avut să-i spună ceva. Ascultă, am cea mai bună părere despre tine. Tocmai am vorbit cu domnul pastor: poţi să-ţi iei locul. Aşază-te cel dintîi şi răspunde lămurit la întrebări!

Öyvind îl privi peste măsură de mirat. Învăţătorul îi făcu prieteneşte semn din cap şi băiatul înaintă cîţiva paşi, se opri, înaintă din nou cîţiva paşi, se opri iarăşi...

— Da, a vorbit desigur cu domnul pastor şi a pus un cuvînt pentru mine. De aceea... îşi zise şi se duse repede la locul destinat.

— Prin urmare tot tu eşti cel dintîi, îi şopti un coleg.

— Da, zise Öyvind încet; parcă tot nu-i venea să creadă.

Rînduirea confirmanzilor era gata. Pastorul veni, clopotele începură să sune şi oamenii umplură biserica. Atunci Öyvind văzu, drept în faţa lui, pe Margit. Şi ea îl văzu, dar erau amîndoi atît de copleşiţi de sfinţenia locului unde se găseau, încît nici nu îndrăzniră să se salute. Öyvind văzu doar că fata era minunat de frumoasă şi că purta părul descoperit. Altceva nu văzu. El, care mai bine de jumătate de an urzise planuri mari, pentru clipa

cînd va sta în fața ei, deopotrivă cu ea, uită acum, cînd își realizase năzuința, și de locul lui și de dînsa și de faptul că plănuise vreodată așa ceva.

Cînd ceremonia luă sfîrșit, rudele și cunoscuții se apropiară să-l felicite. Colegii își luară rămas bun de la el, căci aflaseră că a doua zi va pleca. Veniră și tovarășii mai mici de săniuș, cărora le ajutase adeseori la școală, și firește nu lipsiră nici lacrimi, ca la orice despărțire.

La urmă veni învățătorul, care le strînse lui și părinților mîna în tăcere și le dădu a înțelege că e timpul să plece și că-i va însoți. Se strînseseră toți patru și aveau să petreacă ultima după-amiază împreună.

Pe drum întîlniră multă lume, care își lua rămas bun de la Øyvind și-i ura noroc; ei însă mergeau tăcuți. Abia acasă li se dezlegă limba.

Învățătorul se ostenea să le facă tuturor curaj, căci acum, aproape de plecare, tustrei aveau inima strînsă la gîndul unei despărțiri de doi ani. Pînă acum nu fuseseră despărțiți unul de altul nici o singură zi. Cu cît înainta ziua, cu atît mai trist era Øyvind. A trebuit să iasă din casă, spre a se mai liniști puțin.

Amurgea și aerul vuia ciudat. Se opri pe lespezile din curte și privi în sus. Deodată se auzi strigat încet de tot, din vîrful dealului. Nu era amăgire, căci chemarea se repetă. Privi într-acolo și văzu o siluetă feminină înghemuită jos, printre copaci, și care privea în jos.

— Cine-i acolo? întrebă el.

— Am auzit că vrei să pleci, zise ea încet, și a trebuit să viu eu să-mi iau rămas bun, dacă n-ai venit tu la mine.

— Margit, draga mea Margit, ești tu într-adevăr? Așteaptă, vin îndată sus la tine!

— Nu, nu! Aștept de multă vreme aici și nimeni de-acasă nu știe unde sînt. Trebuie să mă întorc repede acasă!

— Frumos din parte-ți că ai venit, zise el.

— N-aș fi putut răbda să pleci, Øyvind, așa, fără o vorbă de adio... Că doar am copilărit împreună.

— Asta așa e.

— Și de o jumătate de an nu am mai schimbat o vorbă unul cu altul.

— Nu. Așa este.

— Ultima oară ne-am despărțit într-un fel atît de curios!

— Da — dar cred că e mai bine să vin sus la tine.

— O, nu! Te rog, nu! Dar spune-mi: nu ești supărat pe mine?

— Draga mea Margit, cum poți să vorbești așa?

— Atunci adio, Øyvind, și-ți mulțumesc pentru toate clipele frumoase pe care le-am avut împreună!

— Nu... Margit!

— Da, acum trebuie să plec. Au să bage de seamă că lipsesc.

— Margit, Margit!

— Nu, nu mai pot zăbovi, Øyvind. Rămîi cu bine.

— Rămîi cu bine!

După această întîlnire, Øyvind umbla ca un lunatic și răspundea într-o doară la întrebări. Ai casei își ziceau că e tulburat din pricina apropiatei plecări. De altfel, gîndul acesta îl stăpîni într-adevăr cu totul către seară, cînd învățătorul

își luă rămas bun de la el și-i strecură ceva în palmă. Era o bancnotă de cinci taleri.

Mai tîrziu însă, în pat, nu se mai gîndi la plecare, ci la cuvintele pe care le schimbase cu Margit.

Ca fetiță nu avusese voie să se ducă în vîrful dealului, pentru că bunicul se temea să nu cadă. Acum... Cine știe dacă nu cumva, vreodată, va coborî devale !

VIII

Iubiți părinți !

Acum avem mult mai mult de lucru, dar i-am mai ajuns din urmă pe ceilalți, așa că nu-mi mai vine atît de greu.

Cînd am să mă întorc acasă, am să schimb foarte multe în gospodăria tatei, că multe sînt de-a-n-doaselea și e de mirare că a mers și pînă azi. Dar eu vreau s-o pun pe roate, căci am învățat multe. Aș vrea să mă duc undeva unde să pun în practică cele învățate ; de aceea trebuie să-mi caut o slujbă cînd termin școala.

Aici spun toți că Jon Hatlen nu e de loc așa de priceput, cum se crede la noi în sat, însă are ferma lui, așa că nu-i pasă de ce spun alții. Mulți din cei care termină școala aceasta capătă leafă mare ; ei sînt așa de bine plătiți pentru că noi sîntem Școala de agricultură cea mai bună din țară. Unii spun că în regiunea vecină ar fi una mai bună, dar nu cred să fie adevărat. Aici auzim mereu rostindu-se două vorbe : una e teoria și alta practica și e bine dacă le cunoști pe amîndouă, că una fără alta n-are preț, dar a doua este totuși cea mai bună. Vorba cea dintîi însemnează să știi rosturile muncii, iar cea de-a doua însemnează să poți îndeplini o muncă, așa de pildă cum e acum cu mlaștina ! Că sînt mulți care știu ce să facă cu o mlaștină, dar o fac pe dos, că nu sînt în stare. Dar mulți nu știu, căci sînt multe feluri de mlaștini. Dar aici, la Școala de agricultură, învățăm și una și alta. Directorul e așa destoinic, încît nici unul nu se poate măsura cu el. La ultimul congres agricol pe țară el a tratat două probleme, iar directorii celorlalte școli de agricultură numai cîte una fiecare, și după ce s-au chibzuit cu toții s-a hotărît întotdeauna ceea ce a propus el.

La congresul de mai înainte, unde el n-a fost, ceilalți doar au pălăvrăgit. Și dacă avem un locotenent care ne învață topografia, tot destoiniciei lui se datorește, căci celelalte școli n-au locotenent, ca noi. Și apoi locotenentul nostru este foarte priceput și se spune că la Școala de ofițeri a fost cel mai bun dintre toți.

Domnul învățător întreabă dacă merg la biserică. Firește că merg, căci acum pastorului de aici i s-a trimis un diacon, și acesta predică așa de bine, că oamenii se înfricoșează în biserică și este o plăcere să-l asculți. El este de partea religiei noi, ca a celor din Kristiania, și oamenii zic că e foarte sever, dar asta lasă că le prinde bine !

Momentan învățăm multă istorie, pe care nu o știam mai dinainte, și e ciudat cîte s-au întîmplat pe lume și mai ales la noi. Că noi am învins, mereu-mereu, afară de cînd am fost bătuți, dar atunci am fost întotdeauna cu mult, mult mai mici.

Acum sîntem liberi, așa cum nu e nici un popor afară de America, dar acolo oamenii nu sînt feri-

ciți. Și libertatea noastră trebuie s-o iubim mai presus de orice.

Acum vreau să închei de rîndul ăsta, căci am scris foarte mult. Domnul învățător are să vă citească scrisoarea și, cînd va răspunde pentru voi, îl rog să-mi povestească noutăți despre unii și alții, căci asta n-o face niciodată.

Vă îmbrățișează fiul vostru recunoscător,

Ø. Thoresen

Iubiți părinți,

Vă aduc la cunoștință că aici s-a ținut examen și că eu l-am trecut cu „excepțional" la multe materii, cu „foarte bine" la scris și topografie și cu „bine" la compoziție. Asta, spune directorul, din pricină că n-am citit destul, de aceea mi-a dăruit cîteva cărți de Ole Vig[1], care sînt minunate, căci pricep totul. Directorul este foarte bun cu mine și ne povestește o mulțime de lucruri.

Totul aici în țară e tare mic în comparație cu străinătatea. Noi aproape nu știm nimic și trebuie să învățăm totul de la Scoția și Elveția, iar de la olandezi învățăm horticultura.

Mulți se duc în țările acestea. Și în Suedia sînt mult mai pricepuți decît la noi și directorul nostru a fost și el acolo.

În curînd se împlinește anul de cînd sînt aici și credeam că am învățat multe, dar cînd am auzit cîte știu colegii care au dat examenul de absolvire și chiar și ei nu știu nimic, dacă se măsoară cu străinii, atunci mă întristez de tot. Și apoi pămîntul aici în Norvegia este tare prost față de acela din străinătate, așa că nici nu rentează să te ocupi de

[1] Prescurtarea numelui ornitologului *Nicolaus Vigors*, fost codirector al lui British Museum.

el. Afară de asta, poporul nostru nu vrea să se lase îndrumat.

Dar chiar dacă ar vrea poporul și dacă pămîntul ar fi mai bun, tot nu am avea bani ca să-l cultivăm cum trebuie. Te miri că a mers și cum a mers.

Acum sînt în ultima clasă. Mai am un an pînă termin școala; dar cei mai mulți dintre colegii mei au plecat și mi-e dor de casă. Mi se pare că sînt singur pe lume, cu toate că asta nu-i de loc adevărat, dar te simți tare ciudat cînd lipsești de mult de acasă. Credeam mai înainte că am să devin foarte destoinic aici, dar nu-i de fel așa.

Ce-am să mă fac cînd plec de aici? Mai întîi vreau să viu, firește, acasă și apoi am să-mi caut un post, dar nu prea departe.

Rămîneți cu bine, iubiți părinți! Salutați din partea mea pe toți cei care întreabă de mine și spuneți-le că-mi merge bine, dar că mi-e dor de casă.

Fiul vostru recunoscător,
Øyvind Thoresen Pladsen

Iubite domnule învățător,

Prin aceasta vă rog să predați scrisoarea alăturată, dar să nu spuneți nimănui ceva despre ea. Și dacă nu vreți, vă rog s-o ardeți.

Øyvind Thoresen Pladsen

Către

respectabila domnișoară Margit Nordistuen, fiica lui Knut de la Curtea din luncă.

Ai să te miri, desigur, că primești scrisoare din partea mea. Nu ai de ce însă, fiindcă n-am vrut

decît să te întreb cum îți merge. Despre asta să mă încunoștințezi cît poți mai repede și mai amănunțit. Cît despre mine, pot să te înștiințez că într-un an termin școala.

Prea supus,

Øyvind Pladsen

Către domnul Øyvind Pladsen
de la Școala de agricultură.

Scrisoarea ta am primit-o la timp prin învățător și îți răspund, fiindcă mă rogi. Trebuie să-ți spun însă că mi-e tare teamă, pentru că tu ești foarte învățat și ghidul epistolar pe care îl am nu mi-e de nici un folos. Am să încerc așadar să scriu cum mă pricep. Cred că ai să fii înțelegător și ai să ții seamă în primul rînd de bunăvoința mea. Nu arăta însă nimănui scrisoarea, dacă ești într-adevăr așa cum îmi pare mie. Te rog chiar nici să n-o păstrezi, pentru că s-ar putea s-o găsească cineva. Făgăduiește-mi că ai s-o pui pe foc.

Aș vrea să-ți scriu atîtea, dar nu prea îndrăznesc. Am avut recoltă bună; cartofii au preț bun și, aici, în gospodăriile din luncă, au crescut din belșug. Astă-vară însă a dat iama prin vite un urs. La Ole, la Curtea din jos, a sfîșiat două vite, iar pălmașului nostru i-a sfîrtecat una atît de rău, încît a trebuit s-o taie. Eu țes o pînză mare, aleasă ca cele scoțiene, și nu e ușor de loc. Mai vreau să-ți spun că sînt tot acasă și lucrul acesta nu place de loc anumitor persoane. Și acum nemaiavînd ce scrie, îți spun bun rămas.

Margit, fiica lui Knut.

P.S. Să arzi numaidecît scrisoarea aceasta.

Către
elevul agronom Øyvind Thoresen Pladsen.

Ți-am spus totdeauna, Øyvind: cine are pe Dumnezeu în sufletul lui merge pe calea cea bună, ascultă-mi sfatul: nu te lăsa pradă dorului și gîndurilor negre, ci încrede-te în Dumnezeu! Dacă te lași mistuit de dor înseamnă că mai ai un Dumnezeu pe lîngă cel adevărat.

Te înștiințez că părinților tăi le merge bine. Pe mine mă doare piciorul. Asta mi se trage din război și din cîte am pătimit. Așa-i — ce seamănă tinerețea culege bătrînețea, atît sufletește, cît și trupește. Sufăr, e drept, dar nu mă plîng. Bătrînețea nu trebuie să se plîngă, fiindcă din răni curge înțelepciune, iar durerile te deprind cu răbdarea și te oțelesc pentru drumul din urmă.

Astăzi m-am apucat să-ți scriu din mai multe pricini. Mai înainte de toate fiindcă m-a rugat Margit, care a devenit o fată evlavioasă, dar sprințară ca un ren și plină de tot felul de planuri.

Ar vrea ea să se țină de unul, dar n-o rabdă firea. Am văzut însă adesea că Dumnezeu se poartă cu blîndețe și îngăduință cu astfel de inimi slabe și nu le duce prea tare în ispită, ca să nu se facă țăndări. Scrisoarea i-am dat-o la timp și a ascuns-o de toți, numai de inima ei nu. Și, dacă bunul Dumnezeu vede aceasta cu ochi buni, eu unul n-am nimic împotrivă, căci Margit place mult tinerilor, cum se vede destul de bine, și e bogată în bunuri pămîntești și, cu toată nestatornicia ei, și în cele cerești. Dar evlavia este în inima ei ca apa într-o baltă puțin adîncă: dacă plouă, are apă, dar se usucă iute dacă o arde tare soarele și nu plouă.

Acum ochii mei nu mă mai ajută. Ei văd, ce-i drept, în depărtare, dar de aproape mă dor și lăcrimează.

Ca încheiere vreau să-ți mai scriu ceva, Øyvind: la orice năzuiești și întreprinzi, fă-o cu Dumnezeu, căci este scris: „Face mai mult o mînă plină cu tihnă, decît amîndoi pumnii plini cu trudă și cu goană după vînt". (Ecleziastul, 4,6.)

Bătrînul tău învățător,

Baard Andersen Opdal

Către
onorabila domnișoară Margit, fiica lui Knut de la Curtea din luncă.

Îți mulțumesc mult pentru scrisoarea ta. Am citit-o și am ars-o, așa cum ai vrut. Scrii despre multe lucruri, numai despre ceea ce aș vrea să știu, nu. Nici eu n-aș vrea să-ți scriu despre un anumit lucru, pînă ce nu aflu cum îți merge în toate privințele.

În scrisoarea domnului învățător nu e nimic pe ce m-aș putea bizui; te laudă și totuși scrie că ești nestatornică. Așa ai fost totdeauna.

Acum nu mai știu ce să cred; de aceea scrie-mi, căci n-am liniște pînă ce nu-mi scrii.

Mă tot gîndesc cum ai venit, în ultima seară, sus, pe deal, și ce mi-ai spus atunci.

Mai mult nu vreau să-ți scriu de rîndul ăsta, de aceea rămîi cu bine!

Supus,

Øyvind Pladsen

Către
domnul Øyvind Thoresen Pladsen

Domnul învățător mi-a dat iar o scrisoare de la tine și am citit-o. Dar n-o înțeleg prea bine, poate din pricină că nu sînt îndeajuns de învățată. Vrei să știi cum îmi merge în toate privințele.

Apoi află că sînt sănătoasă și voioasă și-mi merge bine. Mănînc bine și mai ales orez cu lapte. Noaptea dorm și cîteodată și ziua. Am dansat mult iarna aceasta, căci altceva nu-i nimic de făcut pe aici și a fost foarte vesel. Mă duc la biserică, dacă nu e omătul prea mare, dar în iarna asta a fost foarte mare.

Acum ai aflat de toate, și de nu, nu rămîne decît să-mi mai scrii o dată.

Margit, fiica lui Knut.

Către
onorabila domnișoară Margit, fiica lui Knut de la Curtea din luncă.

Am primit scrisoarea ta, dar îmi pare că nu vrei să mă lămurești cu nimic. Poate că și ăsta e un răspuns, știu eu?

Aș vrea să-ți scriu ceva, dar nu pot, pentru că nu te cunosc. Poate nici tu nu mă cunoști.

Să nu crezi că am rămas tot cașul acela moale din care ai stors zerul cînd ședeam și te priveam cum dansai.

Între timp am mai fost pus la uscat pe o seamă de scînduri. Nu mai sînt nici ca acei cîini lățosi care îndată își lasă urechile în jos și-și vîră coada între picioare — cum am făcut și eu altădată. Acum sînt altul.

Scrisoarea ta era foarte glumeață, numai că glumeai tocmai acolo unde nu trebuia de loc s-o faci, căci m-ai înțeles destul de bine și ar fi trebuit să știi că n-am întrebat așa, în șagă, ci pentru că în ultimul timp m-am gîndit numai la lucrul la care doream un răspuns. Mi-a fost sufletul tare greu și

am așteptat răspuns, dar ce-am primit au fost doar fleacuri și luare în rîs.

Rămîi cu bine, Margit de la Curtea din luncă. N-am să mă mai tot uit la tine, ca atunci la dans. Mănîncă mai departe orez cu lapte, dormi liniștită, termină de țesut pînza și, mai înainte de toate, dă cu lopata la o parte omătul din fața intrării în biserică.

Supus,

Øyvind Thoresen Pladsen

Către
elevul agronom Øyvind Thoresen
Școala de agricultură.

Cu toată bătrînețea și ochii mei slabi și cu toate durerile de picioare, trebuie să cedez stăruințelor tineretului, căci are nevoie de noi, bătrînii, cînd se împotmolește. Te roagă și se vaietă, pînă ies la liman, și apoi iar o iau razna și nu te mai ascultă.

Tot așa și Margit. Se lingușește cu vorbe dulci, să scriu și eu cu ea împreună, căci nu îndrăznește să scrie singură.

Ți-am citit scrisoarea. Vezi bine: ea credea că are de-a face cu Jon Hatlen sau cu vreun alt papă-lapte, nu însă cu unul pe care l-a educat învățătorul Baard. Și acum se află la strîmtoare.

Tu însă ai fost prea sever, căci există fete care glumesc numai ca să nu plîngă, — și între glumă și plîns nu-i mare deosebire. Dar îmi place că iei în serios lucrurile serioase, căci altfel n-ai putea să rîzi despre ceea ce e de rîs.

Că gîndurile voastre, ale amîndurora, sînt îndreptate unul către altul pot vedea din multe amănunte. De ea m-am îndoit deseori, căci era ca un titirez, dar acum știu că l-a respins pe Jon Hatlen, din care cauză bunicul a fost tare mînios. Era fericită cînd a sosit scrisoarea ta și, dacă a scris glumeț, n-a făcut-o cu vreo intenție rea, ci pentru că s-a bucurat. A trebuit să îndure multe și a răbdat totul, ca să aștepte pe acela spre care o mînă gîndul. Și acum tu nu mai vrei să știi nimic de ea și o alungi ca pe un copil care nu e cuminte.

Acestea a trebuit să ți le spun și aș mai vrea să-ți dau sfatul să te împaci cu ea, căci ceartă e destulă pe lumea aceasta. Sînt ca uncheașul care a văzut trei generații. Cunosc nebuniile lumii și mersul lor.

Îți trimit salutări de la părinți; te așteaptă cu cel mai mare dor, dar n-am vrut să-ți scriu despre asta mai devreme, ca să nu-ți măresc dorul de-acasă. Nu-ți cunoști tata, căci el e ca un copac care nu scoate un sunet pînă ce nu e doborît. Dar dacă vreodată ți se va întîmpla ceva, vreo greutate, atunci ai să-l cunoști și ai să te miri, ca omul care găsește o comoară. A fost descurajat și scump la vorbă despre cele lumești, dar maică-ta i-a liberat sufletul de temerile lumii și acum viața lui se limpezește.

Simt cum mi se împăienjenesc ochii și cum nu mai mă ascultă mîna, de aceea te las în paza Aceluia al cărui ochi veghează pururea și ale cărui mîini nu știu ce este oboseala.

Baard Andersen Opdal.

Către Øyvind Pladsen.

Te-ai supărat pe mine și sînt foarte îndurerată, căci nu asta am urmărit, dimpotrivă. Știu că adesea nu m-am purtat cu tine așa cum ar fi trebuit, de aceea îți și scriu, dar să nu arăți nimănui scrisoarea. O singură dată mi-a mers cum am dorit și

atunci n-am fost cum trebuie; dar acum nu mai vrea nimeni să știe de mine și îmi merge rău de tot. Jon Hatlen a compus un cîntec de batjocură pe seama mea și toți băieții îl cîntă și nu mă mai pot arăta la dans. Cei doi bătrîni au aflat de asta și aud toată ziua numai vorbe grele. Stau acum singură și-ți scriu, dar să nu arăți nimănui această scrisoare.

Ai învățat mult și ai putea să-mi dai un sfat, dar ești atît de departe! Mă duc adesea devale, la părinții tăi, și stau de vorbă cu maică-ta. Ne-am împrietenit, dar poate e mai bine să nu-ți povestesc nimic, căci mi-ai scris vorbe tare ciudate! Domnul învățător rîde de mine. Nu știe nimic despre cîntecul de batjocură, căci nimeni nu îndrăznește să i-l cînte. Acum stau singură și n-am pe nimeni cu care să mai schimb o vorbă. Mă gîndesc la vremea cînd eram copii și tu erai atît de drăguț cu mine și cînd la săniuș mereu ședeam pe sania ta. Adeseori aș vrea să fiu iar copilă.

Nu am dreptul să te rog să-mi răspunzi. Nu am dreptul, dar, dacă vrei să-mi mai scrii doar o singură dată, n-am să uit asta cît oi trăi, Øyvind.

Margit, fiica lui Knut.

Dragă Øyvind, arde scrisoarea. Nici nu știu bine dacă pot s-o trimit.

Dragă Margit,

Mulțumiri pentru scrisoare. Ai scris-o într-un ceas bun.

Acum vreau să-ți mărturisesc, Margit, că te iubesc atît de mult, că aproape nu mai pot răbda să stau aici, și dacă și tu mă iubești la fel, atunci cîntecele de batjocură ale lui Jon și toate vorbele rele vor fi ca frunzele în vînt.

De cînd am primit scrisoarea ta, sînt alt om; am puteri îndoite și nu mă mai tem de nimic pe lume. După ce ți-am trimis scrisoarea din urmă, mi-a părut așa de rău, că aproape m-am îmbolnăvit de inimă rea. Și asta a avut următoarea urmare: directorul m-a luat deoparte și m-a întrebat ce am; credea că muncesc peste puteri. Atunci mi-a spus că după ce termin școala să mai rămîn un an, gratuit, și să-i fiu la îndemînă și să-l ajut. În schimb el mă va mai învăța multe. Atunci m-am gîndit că numai munca îmi poate fi un sprijin și i-am mulțumit recunoscător. Și nici nu-mi pare rău, deși mi-i tare dor de tine, căci, cu cît voi rămîne mai mult aici, cu atît voi avea mai mult dreptul mai tîrziu să te cer de soție. Ce bucuros sînt acum! Muncesc cît trei și nu vreau să rămîn cu nimic în urmă. Vreau însă să-ți trimit o carte pe care o citesc acum, căci e mult vorba de dragoste în ea. O citesc mereu seara, cînd ceilalți dorm, și tot atunci recitesc și scrisoarea ta. Te-ai gîndit vreodată cum va fi revederea noastră? Eu mi-o închipui adesea. Încearcă și tu, să vezi ce frumos este. Mă bucur că am scris și am lucrat atîta, deși adeseori a fost greu, dar acum pot să-ți scriu tot ce gîndesc și-mi rîde sufletul la gîndul acesta.

Vreau să-ți dau să citești multe cărți, ca să vezi cîte necazuri au avut toți aceia care s-au iubit sincer și cum mai degrabă au murit de obidă, decît să se despartă. Așa să ținem și noi laolaltă, din toată inima. E drept, mai sînt aproape doi ani pînă ne vom revedea, și mai mulți pînă vom fi soț și soție, dar cu fiecare zi care trece rămîne o zi mai puțin. La acest lucru să ne gîndim în timpul muncii noastre!

Rîndul viitor am să-ţi scriu despre multe lucruri, astă-seară însă nu mai am hîrtie şi toţi ceilalţi dorm duşi. De aceea vreau şi eu să mă culc şi să mă gîndesc la tine pînă ce adorm.

Prietenul tău,

Øyvind Pladsen.

IX

Într-o duminică, în miez de vară, Tore Pladsen trecu fiordul cu barca, în întîmpinarea feciorului, care se întorcea în după-amiaza aceea de la învăţătură, căci absolvise Şcoala de agricultură. Mamă-sa tocmise o femeie de ajutor pentru cîteva zile. Totul sclipea de curăţenie. După atîta vreme camera băiatului era iar pusă la punct. Aşezară şi o sobă. Acolo avea să locuiască Øyvind.

Mama aduse ramuri verzi, scoase aşternut curat, făcu patul şi tot da fuga la fereastră să vadă dacă nu cumva se zăreşte vreo barcă. Jos, în odaie, masa era pusă, dar mamei i se tot părea că lipseşte ba una, ba alta, ba alunga muştele, ba mai ştergea praful din camera băiatului, căci i se tot părea că se pune iar praf pe lucruri.

Nu se vedea încă nici o barcă. Sta rezemată de pervazul ferestrei şi privea afară, cînd auzi aproape de tot, pe drum, zgomot de paşi îndreptîndu-se spre ea. Întoarse capul: era învăţătorul, care cobora încet, sprijinit în baston, căci tot îl durea piciorul. Ochii lui inteligenţi priveau liniştiţi în jur; se opri să se odihnească şi o salută dînd din cap:

— Ei, încă n-a venit?

— Nu. Dar trebuie să sosească din clipă-n clipă.

— Vreme bună azi de cosit fînul!

— Dar prea cald pentru bătrîni, ca să umble pe drumuri.

Învăţătorul o privi zîmbind:

— Tinereţea a fost azi pe-aici?

— Fireşte, dar a plecat.

— Da, da, fireşte. S-or întîlni ei deseară undeva.

— Se prea poate. Tore spune însă că nu se poate să se întîlnească la noi în casă, pînă cînd nu se învoiesc bătrînii.

— Foarte cuminte, foarte cuminte!

După un răstimp, mama strigă:

— Acum cred că vin.

Învăţătorul cercetă îndelung depărtarea.

— Da, ei sînt, zise mama şi plecă de la fereastră; iar el intră în casă.

După ce s-a odihnit puţin şi a prins puteri, porniră împreună încet spre mare. Barca se apropia în plină viteză, căci vîsleau amîndoi: tatăl şi fiul. Luntraşii îşi scoseseră hainele şi sub vîsle apa ţîşnea înspumată. În curînd barca fu lîngă ei. Øyvind întoarse capul şi privi în sus. Îi văzu la locul de debarcare, ridică vîsla şi strigă:

— Bună ziua, mamă! Bună ziua, domnule învăţător!

— Ce voce de bărbat a căpătat! zise mama rîzînd si i se lumină toată faţa. Ia te uită, ia te uită, tot atît de bălan este, adăugă ea.

Învăţătorul trase luntrea, tatăl ridică vîsla, iar Øyvind sări la ţărm, dădu mîna mamei, apoi învăţătorului şi, rîzînd neîncetat, începu să povestească — după obiceiul ţăranilor nordici — cu un potop de vorbe despre examen, despre călătorie, despre scrisoarea de recomandare a directorului şi despre ofertele de serviciu avantajoase. Întrebă de recoltă şi de toţi cunoscuţii, în afară de cineva. Tatăl ar

fi vrut să ia bagajul din luntre, dar, pentru că dorea şi el să audă ce spune, se gîndi că pentru treaba asta mai e destulă vreme şi plecă împreună cu ceilalţi. Şi astfel porniră cu toţii. Øyvind rîdea şi povestea şi mama rîdea şi ea, căci nu ştia ce să zică; învăţătorul păşea agale alături şi-l privea plin de înţelegere, iar tatăl mergea, modest, la o mai mare distanţă. Şi astfel ajunseră acasă.

Se bucură de tot ce văzu. Mai întîi pentru că era de curînd spoită casa, şi moara reparată, apoi, pentru că scoseseră ferăstruicile rotunde de la odaie şi de la cămăruţa lui, că le măriseră şi puseseră geam obişnuit în locul celui verde.

Cînd intră, totul i se păru mult mai mic decît era în mintea lui, dar tare vesel. Ceasornicul cotcodăci, parcă ar fi fost o găină grasă; scaunele sculptate parcă voiau din clipă în clipă să vorbească. Cunoştea fiecare ceaşcă de pe masa pusă; căminul văruit îi zîmbea urîndu-i bun venit, crengile verzi de pe pereţi îi trimiteau parfumul lor, iar mănunchiurile de ienupăr, împrăştiate de mama pe podea, arătau că e zi mare.

Se aşezară la masă, dar nu mîncară prea mult, căci Øyvind sporovăia într-una fără răgaz. Îl priveau pe îndelete, cercetau întrucît se schimbase sau rămăsese acelaşi, luau seama la tot ce era nou la el, pînă şi la costumul albastru pe care-l purta.

La un moment dat, cînd tocmai povestea o întîmplare lungă despre unul din colegi şi se opri, în sfîrşit, făcînd o mică pauză, tată-său zise:

— Nu înţeleg aproape nici un cuvînt din cele ce povesteşti, băiete. Vorbeşti peste măsură de repede.

Toţi rîseră, şi Øyvind nu mai puţin, căci ştia prea bine că are dreptate, dar nu putea de loc să vorbească mai rar.

Toate lucrurile noi pe care le văzuse îl impresionaseră şi îi stîrniseră mintea şi fantezia, astfel că puterile care zăceau de mult în el fuseseră dezlănţuite şi capul său lucra fără încetare.

Apoi mai băgară de seamă ai casei că avea obiceiul să repete, aşa la întîmplare, cîte două-trei cuvinte, ca şi cînd s-ar fi împiedicat de el însuşi. Cîteodată această repetare era comică, dar rîdea şi el şi întîmplarea se uita. Tată-său şi învăţătorul îl urmăreau să vadă dacă nu cumva şi-a schimbat firea şi a ajuns un zăpăcit, dar nu era aşa: se gîndea la toate, ba aminti chiar celor din casă că ar trebui să aducă lucrurile lăsate în luntre. Desfăcu apoi de îndată bagajele, aşeză totul în ordine, le arătă cărţile, ceasornicul şi toate noutăţile.

— Totul e în bună stare, zise mama.

Øyvind se bucură nespus de camera lui.

— Mai întîi vreau să stau acasă — zise el — să ajut la strînsul fînului şi să învăţ.

Unde avea să se ducă după aceea nu ştia încă, dar la urma urmei îi era totuna. Gîndirea lui căpătase o vigoare înviorătoare şi o iuţeală deosebită; iar exprimarea o exuberanţă care-i făcea bine, ca unuia care, an după an, a trebuit să se silească să şi-o reţină.

Învăţătorul se simţea întinerit cu zece ani.

— Prin urmare am putea spune că sîntem fericiţi, zise el la plecare, radiind de mulţumire.

După ce-l însoţi, ca de obicei, mama îl chemă pe Øyvind sus în camera sa.

— La ora nouă te aşteaptă cineva, şopti ea.

— Unde?

— Pe deal.

Øyvind se uită la ceas: era aproape nouă. Nu avu răbdarea să aştepte în casă, ci ieşi afară, urcă dealul, se opri sus şi privi în juru-i.

Acoperişul casei era dedesubtul lui, foarte aproape, tufişurile de pe acoperiş crescuseră, ca de altfel toţi pomii tineri din jur. Îi cunoştea pe fiecare. Privi în jos spre drumul care cobora în vale, mărginit într-o parte de pădure. Drumul era cenuşiu şi monoton, pădurea însă avea frunzişul bogat. Arborii crescuseră înalţi şi drepţi. În golful cel mic aştepta un vas cu pînzele strînse. Era încărcat cu scînduri şi aştepta vînt favorabil. Îşi aruncă privirile pe întinsul mării pe care plecase şi acum se întorsese. Faţa apei era liniştită şi lucioasă şi cîteva păsări de mare pluteau deasupra-i, fără zgomot, căci era tîrziu.

Tată-său veni dinspre moară, se opri în uşa casei şi privi, întocmai ca şi el, peste cîmp şi dealuri; apoi coborî spre ţărm, ca să adăpostească luntrea peste noapte.

Mama ieşi pe o uşă laterală: fusese în bucătărie şi, cînd trecu prin curte ca să hrănească găinile, se uită în sus, spre deal. Mai privi o dată în sus şi îngînă un cîntec.

Øyvind se aşeză şi aşteptă. Tufişurile dimprejur se îndesiseră atît de mult, încît nu putea vedea dincolo de ele; de aceea trăgea cu urechea să prindă cel mai mic zgomot. La început erau numai păsări, care fîlfîiau şi-l necăjeau, apoi o veveriţă, care sărea din arbore în arbore.

În cele din urmă trosni ceva mai departe şi după un răstimp se auzi iar o trosnitură. Se ridică. Inima-i bătea puternic şi sîngele i se urcă în obraji. Ceva foşni în tufişurile de lîngă el, dar nu era decît un cîine mare, lăţos, care-l privea, stînd nemişcat în trei picioare. Era cîinele de la Curtea din luncă. Îndată în urma animalului, trosni iar. Cîinele se întoarse şi dădu din coadă. Venea Margit.

Rochia i se agăţase într-un tufiş şi se întorsese s-o desprindă; abia după aceea o putu vedea la faţă. Avea capul descoperit şi părul strîns într-un coc, aşa cum îl poartă fetele în zilele de lucru.

Purta o rochie cadrilată fără mîneci, dintr-o stofă aspră, împodobită numai de un guler alb de olandă. Se furişase de-a dreptul de la munca cîmpului şi nu se putuse găti. Acum privea pieziş în sus şi zîmbea. Dinţii albi şi ochii întredeschişi îi străluceau.

Se opri o clipă şi-şi potrivi rochia; apoi se îndreptă spre el, îmbujorîndu-se la faţă cu fiecare pas. Øyvind îi ieşi înainte şi-i cuprinse mîna cu mîinile amîndouă. Ea privea în pămînt. Stătură o vreme aşa, faţă în faţă.

— Îţi mulţumesc pentru scrisori, spuse el, întrerupînd tăcerea, şi cînd fata ridică o clipă privirea şi zîmbi, îşi zise că e cea mai dulce vrăjitoare pe care o poţi întîlni în pădure. Totuşi, Øyvind era stingherit, şi Margit nu mai puţin.

— Ce mare te-ai făcut! zise ea, gîndind însă cu totul altceva.

Îndrăzni, pe încetul, să-l privească mai îndeaproape. Rîse din ce în ce mai mult şi rîse şi el; dar nici unul nu scoase un cuvînt.

Cîinele se aşezase pe povîrnişul dealului şi privea în jos spre curte.

Tore văzu cîinele, dinspre ţărm, dar nici nu bănui măcar ce se petrecea sus, pe deal.

Tinerii se desprinseră de mîini şi începură să-şi povestească toate de-a fir-a-păr.

Cînd se porni Øyvind pe vorbă se simţi iar în largul lui şi fata rîse de el.

— Da, vezi tu — zise el — totdeauna sînt aşa cînd mă bucur cu adevărat, vezi tu? Şi cînd totul

dintre noi s-a limpezit, mi s-a părut că mi s-a descuiat un lacăt în suflet, vezi tu !

Ea rîdea. După un răstimp spuse :

— Scrisorile pe care mi le-ai trimis le știu aproape pe de rost.

— Și eu pe ale tale ; dar erau întotdeauna atît de scurte !

— Pentru că mereu îmi cereai scrisori lungi.

— Și cînd eu doream să ne scriem mai mult despre un anumit lucru, tu dădeai înapoi.

— Mă simt mai frumoasă cînd mi se vede numai cosița, răspunse mica vrăjitoare de pădure.

— Dar nu mi-ai scris nimic despre felul cum ai scăpat de Jon Hatlen.

— Am rîs.

— Ce ai făcut ?

— Am rîs. Nu știi ce înseamnă să rîzi ?

— Ba da, și eu știu să rîd.

— Ia să te văd !

— Ei, asta e ! Mai întîi să am de ce rîde.

— Eu una pot să rîd și fără să am de ce, atunci cînd sînt fericită.

— Și acum ești, Margit ?

— Dar ce, acum rîd ?

— Da, rîzi !

Luă mîinile fetei, le bătu una de alta — plici ! plici ! și o privi în ochi. Atunci cîinele începu să mîrîie, părul de pe ceafă i se zburli și se porni să latre spre vale, din ce în ce mai tare, apoi cu furie.

Margit fugi speriată ; Øyvind, însă, se apropie de povîrniș și privi înspre curte.

Lătra la tatăl său, care sta jos, chiar la poalele dealului, cu mîinile în buzunar, și privea în sus.

— Și tu ești acolo ? Ce-i cu javra asta furioasă ?

— E de la Curtea din luncă, răspunse Øyvind cam încurcat.

— Cum dracu a ajuns aici ?

Mama privea de la fereastra bucătăriei, căci și ea auzise lătratul. Înțelese, surîse și zise :

— Cîinele ăsta hoinărește mereu pe-aici. Nu-i nimic nou.

— Dar e un cîine primejdios.

— Nu-i atît de rău, dacă-l mîngîi, zise Øyvind și-l netezi pe cap.

Cîinele se liniști, mîrîia doar înfundat.

Tatăl se întoarse fără să bănuiască ceva și cei doi scăpară fără a fi descoperiți.

— Am scăpat cu bine, zise Margit, cînd se apropiară din nou unul de altul.

— Crezi că ni s-ar putea întîmpla ceva mai rău ? întrebă el.

— Știu că ne pîndește cineva.

— Bunicul tău ?

— Desigur.

— Dar n-o să ne dăm bătuți.

— Nu, de loc !

— Îmi făgăduiești ?

— Da, îți făgăduiesc, Øyvind.

— Ce frumoasă ești, Margit !

— Vorba asta a spus-o și vulpea corbului și i-a furat bucata de caș.

— Și eu aș vrea bucățica de caș.

— Dar n-o capeți !

— Mi-o iau singur.

Ea întoarse capul și el nu căpătă nimic.

— Vreau să-ți spun și eu ceva, Øyvind, zise Margit, privindu-l pieziș.

— Ce ?

— Ce urît te-ai făcut !

— Cu toate acestea, ai să-mi dai cașul!
— Nu, n-am să ți-l dau, și se întoarse iarăși.
— Trebuie să plec, Øyvind.
— Te însoțesc.
— Dar numai prin pădure, căci mai încolo te poate vedea bunicul.
— Da, numai prin pădure... Dar de ce alergi așa?
— Pe aici nu putem merge alături.
— Dar ce fel de însoțire mai e și asta?
— Prinde-mă!
O luă la fugă și el după ea. După cîțiva pași rochia i se agăță și el o prinse.
— Te-am prins pentru totdeauna, Margit? și-și încolăci brațul în jurul ei.
— Așa cred, zise ea încet și rîse. Apoi se îmbujoră și deveni serioasă.
„Acum trebuie să meargă", își zise Øyvind și o trase spre el, voind s-o sărute; ea însă își trase capul pe sub brațul lui, rîse și fugi.
Printre ultimii copaci se opri:
— Cînd ne mai întîlnim? întrebă încet.
— Mîine, mîine, răspunse el tot așa.
— Da, mîine!
— Cu bine! șopti ea și fugi.
— Margit!
Se opri.
— Ce minunat e că prima dată ne-am întîlnit sus pe deal!
— Da, minunat! zise și alergă mai departe.
Øyvind privi îndelung după ea. Cîinele alerga înainte și lătra; fata în urma lui, domolindu-l.
Øyvind se întoarse, scoase șapca și o aruncă în sus, în aer; o prinse și o aruncă din nou în sus.
— Acum cred și eu într-adevăr că încep să fiu vesel, zise și se întoarse cîntînd spre casă.

X

Într-o după-amiază, către sfîrșitul verii, cînd mama, împreună cu o servitoare, aduna fînul cu grebla, iar tatăl și Øyvind îl cărau acasă, un băiețel desculț și fără pălărie coborî repede colina, se îndreptă spre Øyvind și-i dădu un bilet.
— Dar știi să alergi, zise Øyvind.
— Primesc plată pentru asta, răspunse băiatul.
La întrebarea dacă așteaptă răspuns, acesta negă și o luă la goană înapoi, peste deal.
— Căci vine cineva din urmă, zise el.
Øyvind desfăcu cu greu biletul cît o fișioară, căci era împăturit de multe ori, strîns bine și pecetluit. În el scria:

„Se apropie, dar merge încet. Fugi în pădure și ascunde-te!

Știi cine"

„Nu! Asta nu o fac", gîndi Øyvind și privi îndîrjit în sus, spre colină.
Nu trecu mult și apăru un bătrîn; se odihnea, făcea cîțiva pași și se odihnea din nou. Tore și soția lui se opriră din lucru și priviră în sus. Tore surîdea, soția sa, însă, pălise.
— Știi cine e?
— Da, dar abia acum o să aflăm cu adevărat cine e.
Tatăl și fiul începură iar să care fînul și Øyvind o potrivea în așa fel încît totdeauna să meargă unul după altul. Bătrînul de pe colină se apropia încet, ca un nor amenințător venind dinspre apus. Era foarte înalt și voinic; pentru că suferea de picioare, mergea greu, pas cu pas, sprijinit în baston.

Se apropiase acum într-atît, încît îl puteau vedea bine. Se opri, își scoase șapca și-și șterse sudoarea cu batista.

Era cu desăvîrșire chel. Avea fața rotundă și zbîrcită, ochi mici și vioi, care clipeau des, sprîncene stufoase și încă toți dinții în gură. Vorba îi era aspră și împiedicată, ca și cînd s-ar fi tot poticnit; din cînd în cînd zăbovea însă pe *r*, îl fornăia prelung și sărea apoi mai departe. În tinerețe trecuse drept om vesel, dar cam impulsiv, acum, la bătrînețe, în urma unor neplăceri, devenise bănuitor și mînios.

Tore și fiul său făcură drumul de cîteva ori încoace și-ncolo, pînă să se apropie Ole șchiopătînd. Știau amîndoi că nu vine cu gînduri bune, dar cu atît era mai caraghios că se apropia așa de încet.

Amîndoi trebuiră să se prefacă a fi foarte serioși și să vorbească încet de tot, dar situația aceasta prelungindu-se părea foarte comică.

În asemenea împrejurări este de ajuns un singur cuvînt ca să izbucnești în rîs, mai ales cînd e vorba de o primejdie.

Cînd bătrînul se află în sfîrșit la numai cîțiva stînjeni depărtare de ei — deși parcă distanța nu se mai micșora — Øyvind spuse încet și sec:

— Omul ăsta trebuie să aibă multă încărcătură de pulbere, și de mai mult nu era nevoie.

— Se vede că nu ți-e bine, șopti tată-său, care abia își ținea rîsul.

— Hm, hm, tuși Ole pe colină.

— Își drege glasul, șopti Tore.

Îngenunchind, Øyvind își îngropă fața în claia cu fîn și rîse. Și tată-său se aplecă.

— Vino-n șură! șopti el; luă fînul în spinare și o porni repede. Øyvind, încovoindu-se de rîs, luă și el un braț de fîn, alergă după tatăl său și se aruncă la pămînt.

Tore era un bărbat serios, dar cînd îl făcea cineva să rîdă, chicotea la început pe înfundate, apoi hohotea prelung și întretăiat, ca în cele din urmă s-o țină lanț și rîsul să se reverse din belșug, val după val. Acum se dezlănțuise. Øyvind sta culcat la pămînt, tată-său în picioare lîngă el și rîdeau amîndoi de se prăpădeau.

Mai li se întîmplase lor cîteodată să rîdă o zi întreagă, dar „de rîndul acesta nu nimeriseră timpul potrivit", cum zise Tore.

Pînă la urmă nu știau ce avea să iasă din toate acestea, căci bătrînul trebuia să fi și sosit.

— Nu ies, zise Tore. N-am nici o treabă cu el.

— Atunci nu mă duc nici eu, zise Øyvind.

— Hm-hm, auziră afară, în fața șurii.

Tatăl îl amenință pe fiu-său cu pumnul:

— Să ieși numaidecît!

— Da. După tine!

— Ieși odată!

— Da. Ia-o înainte!

Își scuturară unul altuia hainele și ieșiră cît se poate de serioși.

Cînd ajunseră la puntea de lîngă șură, îl văzură pe Ole stînd dinaintea ușii bucătăriei, ca și cînd ar fi chibzuit ce să facă. Într-o mînă ținea șapca și bastonul, iar cu cealaltă își ștergea cu batista sudoarea de pe chelie, scărmănîndu-și perii aspri de după urechi și de la ceafă, de se ridicară ca niște țepi.

Øyvind mergea la un pas de tatăl său, care se opri și, ca să pună capăt situației penibile, zise serios:

— Ei, se mai țin pe picioare bătrînii ?

Ole se întoarse, îl privi aspru, își potrivi șapca pe cap, apoi răspunse :

— Da. Așa se pare !

— Ești desigur obosit ; nu vrei să intri ?

— Mă odihnesc și în picioare, și apoi termin repede treburile pentru care am venit.

Atunci se deschise ușa bucătăriei și se ivi gospodina. Între ea și Tore se afla bătrînul Ole, cu cozorocul șepcii peste ochi, căci, de cînd nu mai avea păr pe cap, șapca îi era prea largă. Ca să poată vedea, dădea capul mult înapoi. Bastonul îl ținea în mîna dreaptă, iar stînga o proptea în șold, cînd nu gesticula, dar și atunci o întindea numai pe jumătate, ca și cum s-ar fi temut ca altfel să nu-și piardă demnitatea.

— Cel din spatele tău e fiu-tău ? întrebă el aspru.

— Așa se pare.

— A fost la o școală de agricultură colo, în sud ?

— A fost.

— Ei, fata, nepoată-mea, Margit, a înnebunit acum de tot.

— Ar fi proastă treabă.

— Nu vrea să se mărite.

— Ei !

— Nu vrea să ia pe nici unul dintre băieții de țărani care o cer.

— Auzi vorbă !

— Dar numai ăl de colo e de vină !

— Așa-a-a ?

— I-a sucit capul. Da, ăl de colo, fiu-tău, Öyvind.

— Ei, drace !

— Vezi tu, nu vreau să mi se fure caii din ocol, după cum nu vreau să mi se fure fata cînd o las la joc. Asta nu vreau în ruptul capului !

— Se înțelege !

— Nu pot să tot umblu după ea. Sînt bătrîn, n-o pot păzi mereu.

— Firește !

— Vezi, la mine totul e cu rost : aici buturuga pentru spintecat lemnele, acolo toporul, și dincolo cuțitul ; locul acela trebuie să fie măturat, iar în celălalt să se arunce lemnele, nu în pragul ușii, colo în colț și nu în altă parte. Tot așa, dacă-i spun fetei : nu acela, ci celălalt — apoi așa trebuie să fie !!!

— E foarte cuminte !

— Dar, vezi dumneata, nu este așa. De trei ani spune tot nu și nu și de trei ani nu ne mai putem înțelege. Și asta e rău. Și pentru că dumnealui de-acolo e de vină, pot să-i spun doar așa, ca să auzi și tu, tatăl său : umblă degeaba. Să sfîrșească odată !

— Da, da.

Ole se uită lung la Tore, apoi zise :

— Ești scurt la vorbă azi.

— De, vorba lungă — sărăcie-n pungă !

Pe Öyvind îl pufni rîsul, deși nu-i prea ardea de rîs. Dar la oamenii veseli teama este întotdeauna învecinată cu rîsul, și acum înclina spre rîs.

— De ce rîzi ? întrebă Ole scurt și aspru.

— Eu ?

— Rîzi de mine ?

— Ferească Domnul ! dar chiar acest răspuns al său îi stîrnea și mai mult pofta de rîs.

Ole băgă de seamă aceasta și se înfurie de tot. Tore și Öyvind dădură s-o dreagă, luînd un aer

serios, și îl rugară să intre în casă; dar supărarea veche de trei ani trebuia să se reverse și nu se putea ușor zăgăzui.

— Să nu-ți bați joc de mine — începu el — căci sînt în dreptul meu. Am datoria să mă îngrijesc de viitorul nepoatei mele așa cum înțeleg eu și rînjetul unui măgădan n-are să mă împiedice s-o fac. Nu creștem fetele ca să le băgăm în primul bordei în care sînt poftite, și nu gospodărești patruzeci de ani o fermă ca s-o dăruiești primului venit care sucește capul fetei. Fata mea s-a scîncit și s-a văietat atîta, pînă ce am dat-o unui vagabond, care i-a băut averea și eu a trebuit să iau copilul la mine și să plătesc oalele sparte; dar ferească Dumnezeu să se întîmple același lucru și cu nepoata mea! Asta s-o știi! Îți spun una și bună și să nu-mi zici pe nume Ole Nordistuen de la Curtea din luncă: mai degrabă o să pună pastorul cununiile pe capul ielelor din pădurea Norddal, decît pe al tău cu Margit, ticălosule! Tu vrei să strici pețitorilor cumsecade pofta de a mai veni la curte? Încearcă numai și vino tu, dacă vrei să te rostogolești de-a berbeleacul pe deal, de să te lovești cu călcîiele-n urechi! Maimuțoiule! Crezi că eu nu știu ce-ați pus la cale, tu și fata? Ați gîndit: bătrînul Ole Nordistuen va sta în curînd cu nasu-n sus, colo-n țintirim, și atunci — gata — mergem la altar! Am trăit pînă acum șaizeci și șase de ani și am să-ți arăt, mucosule, că am să mai trăiesc pînă faceți amîndoi gălbinare. Din partea mea poți să te așterni ca omătul proaspăt în jurul casei, dar nici tălpile n-ai să i le vezi, căci o trimit de aici. O trimit într-un loc sigur. Atunci poți să te zbați ca un pescăruș și să te

însori cu ploaia și vîntul. Atîta am avut să-ți spun!

— Acum știi și tu, tatăl lui, părerea mea, și dacă-i vrei binele, care stă acum în cumpănă, ai grijă să sape albia în direcția în care poate curge apa! Peste proprietatea mea nu trece nici un drum.

Și plecă cu pași mărunți, repezi, ridicînd piciorul drept ceva mai sus decît cel stîng și ocărînd mereu pe-nfundate.

Cei rămași deveniră deodată foarte serioși. O presimțire rea s-a strecurat în rîsul și glumele lor și s-a făcut deodată tăcere în casă, ca după o mare spaimă.

Mama, care auzise totul stînd în ușa bucătăriei, se uita amărîtă la Øyvind. Lacrimile o podideau, dar nu voia să-i mai îngreuneze inima cu vreun cuvînt. Cînd intrară cu toții tăcuți în odaie, tatăl se așeză la fereastră și se uită după Ole cu o privire foarte serioasă.

Ochii lui Øyvind urmăreau fiecare schimbare de pe fața tatălui său, căci cu cea dintîi vorbă pe care avea s-o rostească i se pecetluia viitorul. Dacă Tore zicea și el nu, ca Ole, greu se mai putea înfăptui ceva.

Gîndurile sale alergau speriate de la o piedică la alta. O clipă nu i se arătară în față decît sărăcie, necazuri, neînțelegeri, simțămîntul onoarei jignite și totul se clătina și pierea din fața ochilor. Neliniștea sa creștea, deoarece o vedea pe mamă-sa rămasă cu mîna pe clanța ușii de la bucătărie, neștiind dacă va avea curajul să rămînă în odaie și să asculte discuția. În cele din urmă pierdu orice curaj și ieși. Øyvind îl privea neclintit pe tatăl său, ai cărui ochi parcă nu mai știau drumul de

întoarcere în cameră. Băiatul nu îndrăznea să rostească vreun cuvînt, căci bătrînul trebuia lăsat să-şi depene gîndul pînă la capăt.

Dar sufletul său ieşi din cercul temerilor şi se reculese: „numai unul Dumnezeu va fi în stare să ne despartă", îşi zise în gînd şi privi la sprîncenele încruntate ale tatălui său. Pesemne că în curînd îşi va spune cuvîntul. Tore suspină adînc şi îşi înălţă privirea, care o întîlni pe a feciorului său. Se opri şi-l privi lung.

— Voinţa mea ar fi să te laşi de ea, căci nu e bine să cerşeşti ceva sau să iei cu sila. Dacă nu vrei să te laşi de ea, spune-mi-o; poate îţi pot fi de ajutor.

Se duse apoi la treabă şi fiul său îl urmă.

Seara, Öyvind făcuse planul: avea să ceară postul de agronom de stat şi să-i roage pe director şi pe învăţător să-l ajute. „Dacă ea e hotărîtă, cu ajutorul lui Dumnezeu am s-o capăt prin munca mea."

O aşteptă zadarnic în seara aceea pe Margit, dar, tot umblînd în sus şi-n jos, îngînă cîntecul care-i plăcea mai mult.

Sus capul, băiatule ager!
S-a dus o speranţă? Îndată
O alta în locu-i străluce
Mai nouă, mai înflăcărată.

Sus capul! Ascultă: te-mbie
O voce spre zarea curată!
Acolo e voia cea bună
De glasuri voioase cîntată.

Sus capul! Şi-n inima-ţi caldă
Pătrund raze dulci, luminoase;
Curînd jubila-vor într-însa
Acorduri de harfă duioase!

Sus capul şi cîntă într-una!
Şi-n suflete e primăvară;
Iar forţe dospesc la-ntuneric
Şi spice rodi-vor la vară.

Sus capul! Speranţa să-ţi fie
Mereu călăuză prin ceaţă!
Ea pîlpîie-n tremur, tresaltă
În orice fărîmă de viaţă.

XI

Era în timpul odihnei de amiază. Cei de la curţile din luncă dormeau. Fînul aştepta în stoguri pe cîmp şi greblele erau înfipte în pămînt. Căruţele cu fîn odihneau în faţa porţilor şurii, cu hamurile alături; iar caii erau priponiţi ceva mai departe. Afară de ei şi de cîteva găini, care ieşiseră pe cîmp, nici o fiinţă vie nu se vedea, cît cuprindeai cu ochii.

În stînca de dincolo de gospodării era o şoavă. De aici drumul ducea spre păşunile gospodăriilor din luncă: podişuri mari, înierbate. Sus, la marginea şoavei, sta un om, uitîndu-se în toate părţile ca şi cum ar fi aşteptat pe cineva. La spatele lui era un mic iezer, din care izvora pîrîul care săpase şoava în stîncă. Pe două părţi de-a lungul iezerului duceau cărări, bătătorite de vite, spre păşunile care se vedeau în depărtare. Chiuituri şi hămăituri de cîini se auzeau dintr-acolo, iar tălăngile vacilor răsunau pe înălţimi, căci vacile alergau de colo-

colo și voiau apă și în zadar încercau cîinii și ciobanii să le mîie laolaltă.

Vacile făceau cele mai caraghioase salturi și alergau cu mugete scurte, furioase și cu cozile în vînt de-a dreptul în iezer. Acolo se opreau și tălăngile lor răsunau la fiecare mișcare a capetelor pînă dincolo de lac. Și cîinii băură, dar rămaseră pe țărm, iar ciobanii veniră în urmă și se așezară pe stîncile calde, netede. Își scoaseră din desagi merindea și o împărțiră, îmbiindu-se unii pe alții, lăudîndu-se cu cîinii, boii și stăpînii lor; în cele din urmă se dezbrăcară și se aruncară în apă după vaci. Cîinii n-aveau gust de scăldat și hoinăreau leneși cu capetele plecate, ochii aprinși, boturile căscate și limbile atîrnînd.

În jur, pe povîrnișuri, nu se vedea nici o pasăre, nu se auzea nici un sunet, afară de pălăvrăgeala slugilor și de sunetul tălăngilor. Iarba se uscase, soarele ardea pe pripoare, de se înăbușea totul de căldură.

Cel ce aștepta sus în bătaia soarelui de amiază era Øyvind. Ședea lîngă pîrîul care izvora din iezer; era în cămașă. Tot nu se vedea țipenie de om la Curtea din luncă și încetul cu încetul îl cuprinse grija; cînd iată că dintr-o ușă laterală ieși deodată un dulău și după el o fată în bluză fără mîneci. Fata o luă la fugă peste cîmp și începu să urce dealul. Øyvind simțea nevoia s-o întîmpine cu un chiot, dar nu îndrăzni. Nu-și lua ochii de la gospodăria din care ieșise fata, urmărind dacă nu cumva iese cineva s-o vadă; dar iat-o că acum era în siguranță și, nerăbdător, el se ridică de cîteva ori, s-o întîmpine.

Cu greu urcă fata dealul de-a lungul pîrîului; cîinele mergea înaintea ei adulmecînd. Fata înainta ținîndu-se de tufișuri, dar pașii ei trădau o tot mai mare oboseală.

Øyvind alergă în întîmpinarea ei; cîinele mîrîi, dar fu repede domolit. Cînd Margit îl văzu venind, se așeză pe o bucată de stîncă. Din pricina căldurii era tare îmbujorată și obosită.

El se săltă pe o stîncă lîngă ea.

— Îți mulțumesc că ai venit. Dar căldura și drumul ăsta...! Aștepți de mult?

— Nu. Dacă seara sîntem pîndiți, trebuie să folosim orele acestea de odihnă. Cred însă că de-aci înainte nu trebuie să mai procedăm astfel, să tăinuim și să recurgem la atîtea șiretlicuri. Tocmai voiam să-ți vorbesc în această privință.

— Să nu ne mai întîlnim în taină?

— Știu că tocmai tăinuirea îți place mai mult, dar îți place și să-ți arăți curajul. Am multe de vorbit cu tine azi și te rog să mă asculți cu băgare de seamă!

— E adevărat că vrei să te faci agronom de stat?

— Da, și voi și obține acest post. Urmăresc, cu aceasta, două lucruri: mai întîi acela de a ocupa un serviciu, și apoi — și în primul rînd — vreau să mă disting, ca să-i impun bunicului tău. S-a nimerit tare bine că cei mai mulți țărani de aici, din fermele de pe luncă, sînt oameni tineri, dornici de îmbunătățiri, pentru care au nevoie de îndrumare. Au și bani. Cu asta încep: voi pune totul în ordine, începînd de la grajdurile lor de vite și pînă la conductele lor de apă. Am să țin conferințe și, ca să spun așa, am să-l cîștig pe bătrîn prin fapte de ispravă.

— Minunat, Øyvind! Și apoi?

— Da. Restul ne privește pe amîndoi. Nu trebuie să pleci!

— Dar dacă-mi poruncește?

— Și să nu mai ascunzi nimic în ce ne privește!

— Dar dacă mă chinuiește?

— Ajungem mult mai departe și ne putem mai bine apăra dacă procedăm pe față. Să fim împreună în ochii tuturora, ca să se vorbească despre cît de mult ne iubim. Nu trebuie să pleci! Despărțirea ascunde întotdeauna pericole și oricînd se pot isca bîrfeli. În primul an omul nu crede, în al doilea însă, îndoiala se strecoară treptat în suflet. Să ne întîlnim o dată pe săptămînă și să rîdem de orice vorbe rele și intrigi care s-ar vîrî între noi. Ne vom întîlni la dans și vom juca, să ne sfîrîie călcîiele, uitîndu-ne cum ne privesc toți bîrfitorii. Ne vom întîlni la biserică și ne vom saluta așa, ca să vadă și aceia care ne-ar dori la sute de kilometri depărtare unul de celălalt. Dacă vreunul ne face vreun cîntec batjocoritor, vom încerca să-i răspundem și vom izbuti dacă ne vom ajuta unul pe altul. Nimeni nu ne poate face vreun rău dacă vom ține unul cu altul și vom arăta și lumii că sîntem uniți. Nefericiți în dragoste sînt numai oamenii fricoși, cei slabi sau bolnavi și cei calculați, care pîndesc mereu o anumită ocazie, sau cei șireți, care pînă la urmă cad chiar ei în groapa săpată pentru alții, sau ușuraticii, care nu se iubesc atît de mult încît să treacă peste deosebirile sociale. Aceștia se ascund, scriu scrisori, tremură la orice cuvînt și, în cele din urmă, socotesc această teamă, această permanentă neliniște și sîngele care le fierbe în vine drept iubire, se simt nefericiți și se topesc ca zahărul. Ehei! dacă s-ar iubi cu adevărat, atunci nu s-ar teme; ar rîde și, fără ascunzișuri în rîs ori în vorbă, s-ar duce de-a dreptul la biserică. Am citit mult în cărți despre asemenea lucruri și am umblat prin lume cu ochii deschiși: nu-i bine de loc de iubirea care merge pe furiș și pe căi lăturalnice. Da, iubirea trebuie să înceapă în taină, căci e sfioasă, dar apoi trebuie să se dea pe față, pentru că e bucurie. Se aseamănă cu copacii tineri: cei ce vor să crească nu se pot ascunde. Tot ce-i uscăciune pe arbore cade atunci cînd dau frunze noi. Cel cuprins de dragoste se leapădă de ce-a fost vechi și mort. Seva vieții mustește și vrea să hrănească mugurii. Oare aceasta poate trece neobservat? Da, fetițo, să se bucure cu noi cei care ne vor vedea veseli! Doi logodnici care-și rămîn credincioși sînt o binefacere pentru popor, căci îi dăruiesc o poezie, pe care copiii o învață pe dinafară, spre rușinea părinților, care nu cred. Am citit despre multe asemenea poezii; și la noi în ținut trăiesc unele în gura poporului și tocmai copiii acelora care odinioară s-au făcut vinovați de tot răul le povestesc acum și plîng. Da, Margit, să ne dăm mîna acum! — așa, da, și să ne făgăduim că vom fi uniți — așa, da, și atunci vom izbuti. Ura!

Øyvind vru să-i cuprindă obrajii, dar ea întoarse capul și coborî de pe stîncă.

El însă rămase locului. Margit se apropie, își sprijini brațele de genunchii lui și-l privi drept în ochi:

— Ascultă, Øyvind, dar dacă vrea să mă trimită de aici?...

— Atunci spui pe față, hotărîtă: nu!

— E cu putință, dragul meu?

— Doar nu te poate așeza el în căruță!

— Chiar dacă n-are să facă așa cum spui, are el destule mijloace de constrîngere.

— Nu cred. Îi datorezi, fireşte, supunere, atîta vreme cît nu-ţi cere lucruri cu neputinţă de împlinit; ai însă şi datoria să-i spui deschis cît de greu îţi vine de rîndul acesta să-i dai ascultare. Cred că-şi va băga minţile-n cap cînd îşi va da seama; acum socoteşte — ca atîţia alţii — că nu e decît o copilărie. Arată-i că-i ceva mai mult.

— Cu el nu-i de glumit. Mă păzeşte ca pe-o capră, mă ţine legată cu privirile lui.

— Dar tot rupi legătura de cîteva ori pe zi.

— Nu-i adevărat.

— Ba este: ori de cîte ori te gîndeşti în taină la mine, te dezlegi.

— Da, atunci da. Dar eşti oare aşa de convins că mă gîndesc atît de des la tine?

— Altfel n-ai fi acum aici.

— Dar tu mi-ai trimis vorbă să vin.

— Ai venit totuşi pentru că gîndurile te-au mînat aicea.

— Nu, ci pentru că e vreme frumoasă.

— Mai adineauri ai spus că e prea cald.

— La urcuş da, la coborîre nu.

— Atunci, de ce-ai urcat dealul?

— Ca să-l pot iarăşi coborî.

— Şi de ce n-ai coborît mai demult?!

— Pentru că a trebuit să mă odihnesc mai întîi.

— Şi să vorbeşti cu mine despre dragoste.

— Ţi-am făcut plăcerea să ascult.

— La cîntec de păsărele.

— Cînd natura-i liniştită.

— Şi cînd clopotele sună.

— În pădurea cea vrăjită.

În clipa aceea îl zăriră amîndoi pe bunicul lui Margit trecînd şontîc prin curte şi ducîndu-se să tragă clopotul, ca să adune lucrătorii. Oamenii

ieşiră de prin şuri, hambare şi case, se îndreptară somnoroşi spre cai sau spre greble, se risipiră pe cîmp şi după scurt timp totul se însufleţi de muncă.

Doar bunicul mergea de la o clădire la alta şi, în cele din urmă, se urcă pe cea mai înaltă platformă a şurii şi privi, cu mîna streaşină la ochi, în juru-i. Un băieţaş, pe care-l chemase probabil, se îndrepta alergînd spre el.

Băieţaşul alergă apoi spre Pladsen, iar bunicul dădu roată prin curte privind adesea în sus, spre deal. I se părea, de bună seamă, că cele două umbre negre de pe piatra cea mare ar fi Margit şi Øyvind. Şi iarăşi i-a trădat dulăul lui Margit. Văzuse un cal străin îndreptîndu-se spre curtea din luncă şi, socotind că e de datoria lui, ca paznic al curţii, începuse să latre cu furie. Încercară să-l domolească, dar el se înfurie mai tare şi nu mai contenea cu lătratul. Iată-l pe bunic jos, la poalele dealului, privind ţintă în sus! Dar asta n-a fost de ajuns; mai veni altă pacoste. Cîinii de la vite auziră cu nedumerire lătratul necunoscut al dulăului şi alergară spre el. Şi cînd văzură că-i mare cît un lup, lăţoşii cîini finlandezi se uniră cu toţii împotriva lui. Margit fu cuprinsă de o frică atît de mare, încît fugi fără să-şi ia rămas bun. Øyvind rămase pe cîmpul de luptă, lovind în dreapta şi-n stînga, dar cîinii părăseau doar o clipă lupta, ca să strîngă iar rîndurile ceva mai departe, urlînd şi lătrînd groaznic. Îi urmări însă, şi se retraseră încetul cu încetul pînă la povîrnişul dinspre pîrîu.

Øyvind se năpusti spre ei şi, drept urmare, cîinii se rostogoliră cu toţii în apă, tocmai în locul unde era mai adîncă. Atunci se împrăştiară cu co-

zile-ntre picioare și astfel se sfîrși lupta din pădure.

Öyvind străbătu pădurea pînă ajunse la drumul ce trecea prin sat; Margit, însă, fugi de-a dreptul în brațele bunicului, jos, la gard. Asta i-o făcuse cîinele.

— De unde vii?

— Din pădure.

— Ce-ai făcut acolo?

— Am cules fragi.

— Nu-i adevărat!

— Nu, nu e.

— Atunci ce-ai făcut acolo?

— Am vorbit cu cineva.

— Cu pușlamaua de Pladsen?

— Da.

— Ascultă, Margit, mîine pleci...

— Nu.

— Ascultă, Margit, eu atît îți spun, mîine pleci!

— Doar n-ai să mă așezi în căruță. Nu poți să faci una ca asta.

— Așa? Nu pot, ai?

— Nu, căci nici nu vrei.

— Nu vreau? Ascultă, Margit, îți spun ca să știi, am să-i rup pușlamalei oasele.

— N-ai să îndrăznești s-o faci.

— N-am să îndrăznesc? Așa zici tu? Cine o să mă împiedice?

— Învățătorul.

— În-în-învățătorul? Crezi că se sinchisește de el?

— Da, căci doar el l-a trimis la școala de agricultură.

— Învățătorul?

— Învățătorul!

— Ascultă, Margit, nu vreau să mai știu nimic de hoinăreala asta a ta; ai să pleci de aici! Numai griji și amar îndur de la tine, ca odinioară de la maică-ta, numai griji și amar. Sînt bătrîn; vreau să te văd la casa ta, bine rînduită, nu vreau ca, din pricina asta, să mă arate lumea cu degetul. Vreau binele tău, nimic altceva; trebuie să recunoști asta, Margit. Dacă se sfîrșește cu mine, rămîi singură pe lume. Cum i-ar fi mers mamei tale, de n-aș fi fost eu? Ascultă-mă, Margit, fii înțelegătoare — ascultă de sfatul meu, căci îți vreau numai binele!

— Nu, nu-mi vrei binele!

— Așaaa? Ce vreau atunci?

— Vrei să-ți impui voința, asta vrei; dar de voința mea nu-ți pasă!

— Ai și tu voință, i-auzi! i-auzi! un pui abia ieșit din găoace! Ești tu în stare să judeci, fată proastă ce ești, ce e bine pentru tine? Am să-ți mîngîi spinarea cu bățul ăsta — da, am să-ți măsor spatele cu el, cît ești tu de mare și de lungă! Ascultă, Margit, vreau să mai încerc o dată cu binele. În fond, tu nu ești chiar atît de proastă — ești doar stăpînită de-o idee fixă. Ascultă-mă, căci sînt om bătrîn, cu scaun la cap! Să mai vorbim o dată în liniște! N-am chiar atîta avere, cum cred oamenii. Un ticălos poate foarte repede să prăpădească puținul pe care l-am adunat. Tatăl tău a început risipa. Fiecare trebuie să se îngrijească de viitor, nu? Îi este ușor învățătorului să pălăvrăgească. Are bani. Preotul așijderea. Așa știu și eu că e ușor să predici. Dar la noi, cei care trudim pentru pîinea zilnică, lucrurile stau altfel. Sînt bătrîn; am trăit și am pățit multe. Dragostea, vezi tu, e lucru tare frumos cînd vorbești de ea,

dar în fond nu-i de nici o ispravă. E ceva așa, cum să zic ? — pentru clerici și alții ca ei — dar țăranii trebuie să gîndească altfel. Mai întîi să ai ce mînca, vezi tu ? Apoi cuvîntul Domnului, puțin scris și socotit și la urmă și puțină iubire, dacă se întîmplă să fie. Dar nu folosește la nimic să așezi dragostea în frunte și abia la urmă de tot să vezi de ai ce mînca. Ce părere ai, Margit ?

— Nu știu.
— Nu știi ce să spui ?
— Ba știu.
— Ei, ce ?
— Să spun ?
— Firește !
— Eu una sînt pentru dragoste.

Bătrînul rămase o clipă uluit; apoi îi veniră în minte sute de asemenea discuții, cu același deznodămînt... Clătină din cap, îi întoarse spatele și plecă.

Își vărsă ciuda pe pălmași, ocărî slugile, ciomăgi dulăul și fu cît pe-aci să omoare un pui, care fugise pe cîmp. Fetei însă nu-i spuse nimic.

În seara aceea Margit era atît de voioasă cînd s-a dus la culcare, încît a deschis fereastra, s-a sprijinit de pervaz, a privit vreme îndelungată cerul, dealurile, pădurea și a început să cînte. Învățase un cîntec frumos de dragoste, pe care acum îl cînta ușor :

Ce-ai jurat dac-ai să ții,
Credincios și eu voi fi
Cîte zile-n viață voi avea.
Dusă-i vara; codru-ngălbeni;
Dar din nou, la timpu-i, va-nflori.
Înflorești și tu, inima mea !

Tot ce-n vară mi-ai jurat
Eu în inim-am păstrat,
Ca-ntr-un sipet cu lăcată grea...
Cînt-o păsărică sus, pe ram;
Cînt și eu și-n sufletul meu am
Amintirea verii ce murea.

Poate mă auzi acum,
Dacă treci pe-al nostru drum.
Spune-mi, mă auzi, iubita mea ?
Vorbele de dor se sting ușor;
Și-n pădure cîntecele mor —
Aripi însă vorba ta-mi dădea.

Litli ! litli ! litli ! lui !
Un sărut cîntînd cerui ?
Nici prin gînd așa ceva nu-mi da !
Cum ? Îmi spui că bine-ai auzit ?
Ei, atunci să știi : te-am păcălit !
De nu crezi, atunci ne vom certa.

Noapte bună, scumpă Li !
Cînd, acum voi adormi,
Voi visa doi ochi ce m-au vrăjit;
Voi visa și-n vis voi auzi
Vorbe dulci, ce inima-ți rosti
Fără grai, și totuși le-am simțit.

Cîntul, dragă, s-a sfîrșit.
E prea scurt ? l-ai auzit ?
Va găsi acolo un ecou,
Să se-ntoarcă înapoi aici ?
Poate iar vrei să ți-l cînt? Ce zici?
Noapte caldă s-a lăsat din nou.

Au trecut cîţiva ani de la discuţia dintre Margit şi bunic.

E toamnă tîrzie. Învăţătorul a pornit spre curtea din luncă, la Nordistuen. Deschide uşa de la intrare: nimeni; o deschide pe a doua: la fel; şi aşa uşă după uşă, pînă ce ajunge la odăiţa din fund a clădirii celei lungi. Acolo îl găseşte pe Ole Nordistuen, singur, stînd pe marginea patului şi privindu-şi mîinile.

Învăţătorul îi dă bineţe, trage spre el un scaun de lemn şi se aşază în faţa lui.

— Ai trimis după mine, îi zice.

— Da, am trimis.

Baard trage o priză de tabac, priveşte în jur, ia de pe masă o carte şi o răsfoieşte.

— Ce doreşti să-mi spui?

— Aşteaptă să mă gîndesc.

Învăţătorul are timp; îşi scoate ochelarii, ca să citească titlul cărţii, şi-i şterge tacticos şi şi-i aşază pe nas.

— Îmbătrîneşti, Ole.

— Da, vezi, tocmai despre asta voiam să vorbesc cu tine. Nu-mi merge bine; în curînd am să pun mîinile pe piept.

— Atunci, ai grijă din vreme, ca să le pui bine, Ole!

Închide cartea şi priveşte pe fereastră.

— E bună cartea pe care o ţii în mînă, zice Ole.

— Nu-i rea, dar ai trecut vreodată de copertă?

— Acum, în timpul din urmă, da...

Învăţătorul pune cartea la loc şi-şi vîră ochelarii în buzunar.

— Nu-ţi merg treburile cum ai vrea, Ole?

— Aşa se pare.

— Şi eu am trecut odată prin asta. Mă certasem cu un bun prieten şi eram de părere că el trebuie să vină la mine. Cît timp am avut credinţa asta am fost nefericit. În cele din urmă, mi-a venit în minte să mă duc eu la el, şi de atunci totul s-a îndreptat.

Ole îl priveşte şi tace.

— Cum îţi merge gospodăria, Ole? întreabă învăţătorul.

— De-a-ndăratelea, ca şi mine.

— Cine o s-o stăpînească, atunci cînd nu vei mai fi?

— Tocmai asta nu ştiu; tocmai gîndul acesta mă chinuieşte.

— La vecinii tăi lucrurile merg strună, Ole.

— Da, dar ei sînt ajutaţi de agronom.

Învăţătorul, care se îndreaptă spre fereastră, zice cu prefăcută nepăsare:

— Ai avea şi tu nevoie de ajutor, Ole. De văzut, nu mai vezi ca lumea, şi despre agronomia modernă nu ştii mai nimic.

— Cine să m-ajute?

— Ai rugat pe cineva?

Ole tace.

— Multă vreme n-am stat nici eu bine cu Dumnezeu, continuă învăţătorul. I-am spus: nu te-arăţi de loc bun cu mine! „M-ai rugat?“ m-a întrebat el. „Nu, asta n-am făcut-o!“ L-am rugat şi de-atunci mi-a mers bine.

Ole tace.

Tace şi Baard.

În cele din urmă Ole spune:

— Am o nepoată. Ştie prea bine cu ce ar putea să mă bucure, mai înainte de a mă duce la ţintirim; dar n-o face.

Învăţătorul surîde:

— Poate că bucuria ta n-ar fi şi a ei.

Ole tace.

Învăţătorul:

— Te strînge în multe părţi gheata, dar, după cîte văd, totul se învîrte în jurul fermei.

Ole zice încet:

— E de atîta amar de vreme a noastră! Şi apoi e pămînt bun. Tot ce au agonisit părinţii şi bunicii noştri e în ea; dar în ultimul timp nu mai merge. Cînd n-oi mai fi eu, nu ştiu cine are s-o stăpînească. În familie nu va rămîne.

— Dar ai o nepoţică.

— Dar cum va gospodări bărbatul care va lua-o? Asta aş vrea s-o ştiu, pînă nu mor. Nu mai e vreme multă de pierdut, Baard, nici pentru mine, nici pentru gospodărie.

Amîndoi tac. La urmă Baard zice:

— Nu vrei să ieşim puţin? E o vreme aşa de frumoasă!

— Da, putem să ieşim. Pe coastă, sus, sînt lucrători, care fac frunzare; dar lucrează numai cînd sînt eu de faţă. — Se duce şchiopătînd să-şi ia şapca cea mare şi bastonul şi zice: Nu vor să lucreze la mine. Nu ştiu de ce. — După ce au ieşit şi au ocolit casa, bătrînul Ole se opreşte. — Vezi? Nu-i nici o rînduială. Uite cum au aruncat lemnele claie peste grămadă şi n-au înfipt securea în buturugă! Se apleacă greu, o ridică şi o înfige el. Dincoace a căzut o blăniţă; nimeni n-o ridică! O ridică el. Uite hambarul! Crezi c-au luat scara? Aş! — O dădu deoparte. Apoi se opri, privi la învăţător şi zise: Aşa merg treburile aici, zi de zi!

Cînd porniră mai departe, auziră un cîntec vesel răsunînd dispre coastă.

— Cîntă cineva la muncă, zise Baard.

— E micul Knut Ostistuen. Face frunzare pentru tată-său. Oamenii mei lucrează colo, în fund; ei nu cîntă.

— Dar ăsta nu-i un cîntec de pe la noi!

— Nu. Aud şi eu.

— Öyvind Pladsen a fost deseori la Ostistuen. Trebuie să fie vreun cîntec adus de el aici în sat. Băiatul ăsta ştie o mulţime de cîntece.

La vorba asta nu căpătă nici un răspuns.

Nici ogorul peste care călcau nu arăta cum trebuie; nu era de loc îngrijit. Învăţătorul spuse acest lucru. Ole se opri:

— Eu nu mai sînt în stare s-o fac, zise el cu tristeţe.

— Fără supraveghere, muncitorii străini costă prea mult. Dar ţi-e jale să treci pe un astfel de ogor, crede-mă.

Cînd vorbiră despre întinderea proprietăţii şi în care parte ar fi mai mare nevoie de ajutor, se hotărîră să urce coasta, ca de acolo să poată arunca o privire asupra ei.

Cînd ajunseră pe culmea de unde se putea vedea întreg cuprinsul gospodăriei, bătrînul deveni melancolic:

— N-aş vrea să mor, lăsînd-o aşa. Strămoşii mei şi cu mine am muncit cinstit acolo, jos, dar nu se mai cunoaşte mult din toată munca noastră.

Răsună atunci deasupra capetelor lor un cîntec cu modulaţii aspre, cum le au vocile de băieţi cînd se avîntă. Bătrînii nu erau departe de arborele în

vîrful căruia era cățărat micul Knut Ostistuen și aduna frunziș pentru tatăl lui.

Traseră cu urechea:

Dacă vrei pe culmi înalte
Să te-avînți de zor,
Pune-n raniță atîta,
Ca s-o porți ușor!
Să nu duci din vale colbul
Sus, în aer bun!
Scutură-l colo-n genună
Și acum: la drum!

Cor de păsări te primește;
Ce departe ești
De miasmele-otrăvite!
Liber hoinărești.
Scoate chiote și cîntă!
Uite, din tufiș
Tinerețea îți surîde
Colo-n luminiș!

Dacă zăbovești o clipă
Să asculți smerit,
Îți răsună în ureche
Cîntecul vrăjit:
Cîntecul singurătății
Colo, la izvor,
Unde apa peste stîncă
Trece prin pripor.

Inimă neliniștită,
Roagă-te și plîngi!
Către culmi în sus privește,
Spre golașe stînci!

Crist și-acum deasupra trece
Cu profeții lui...
Fă să fii de dînșii vrednic,
Cînd pe culmi te sui!

Ole se așezase pe-un bloc de piatră și-și acoperise fața cu mîinile.

— Trebuie să stăm de vorbă, zise învățătorul și se așeză alături de el.

Øyvind tocmai se întorsese acasă, la Pladsen, dintr-o călătorie mai îndelungată. Poștalionul mai poposea în fața casei, deoarece caii trebuiau să se odihnească. Deși Øyvind, ca agronom de stat, avea venituri bune, locuia tot în aceeași cămăruță în Pladsen și în timpul liber își ajuta părinții. Introdusese metode noi, dar gospodăria era atît de mică, încît Øyvind o numea „jucăria mămichii“, căci ea o rostuia aproape singură.

Abia își schimbase hainele de drum. Venise și tată-său prăfuit de făina de la moară și se schimbase și el. Acum ședeau la gînduri dacă să mai iasă puțin pe afară înainte de cină. Deodată intră mama, palidă de tot:

— Vin oaspeți. Ia priviți!

Cei doi bărbați alergară la fereastră și Øyvind zise îndată:

— Învățătorul și — da, parcă ar fi — da, desigur, el este!

— Da, e bătrînul Ole Nordistuen, zise și Tore și se retrase de la fereastră, ca să nu fie văzut, căci oaspeții erau acum chiar în fața casei.

Tocmai cînd voia să se retragă de la fereastră, Øyvind surprinse o privire a lui Baard. Învățătorul surîse și întoarse capul după Ole, care, spriji-

nit de baston, se apropia cu pași mici, șchiopătînd și ridicînd mereu un picior mai mult decît pe celălalt.

Îl auziră pe învățător spunînd:

— Tocmai a venit acasă.

Și pe Ole răspunzînd:

— Așa — așa!

Multă vreme fu liniște în casă. Mama se ascunsese într-un ungher, după dulap. Øyvind stătea, ca de obicei, cu spatele la masă și cu fața spre ușă; tată-său lîngă el. În fine bătu cineva la ușă și învățătorul intră, scoțîndu-și pălăria. După el, Ole, care-și scoase și el șapca și se întoarse să închidă ușa, meșterind îndelung la clanță. Se vedea că e încurcat. Tore se ridică și-i pofti pe musafiri să șadă. Se așezară amîndoi pe banca de la fereastră, iar Tore la locul său.

Și acum să auzim cum s-a făcut pețitul.

Învățătorul:

— Vremea de toamnă se menține frumoasă!

Tore:

— Da, s-a schimbat în bine!

— Are să țină mai mult, căci s-a schimbat vîntul.

— ...Ați terminat cu muncile?

— Încă nu. Iată, de aceea a și venit Ole Nordistuen — cred că-l cunoști — să te roage să-l ajuți, Øyvind. Dacă vrei, firește.

Øyvind:

— Dacă dorește ajutorul meu, am să fac tot ce pot.

— Da, dar nu se gîndește doar la un ajutor momentan. Găsește că gospodăria nu merge cum trebuie și socoate că îi lipsește o conducere și supraveghere competentă.

Øyvind:

— Dar sînt așa de puțin acasă!...

Învățătorul se uită la Ole. Acesta își dădu seama că trebuie să intre în luptă; își drese de cîteva ori glasul și-i dădu drumul:

— Adică, trebuie — da — cred că — ar trebui permanent — adică — da — să locuiești la noi — adică — atunci cînd nu pleci la slujbă.

— Mulțumesc pentru propunere, dar prefer să rămîn aici cu locuința.

Ole se uită la învățător, și acesta rosti:

— Ole este astăzi cam ciudat. Pricina e că a mai fost o dată aici și amintirea acelei zile îl face să se cam încurce la vorbă.

Ole repede:

— Așa e, da; nu m-am purtat atunci cum trebuie. M-am chinuit cu fata atîta, pînă s-a făcut lemnul țăndări. Dar să uităm de aceasta! Furtuna frînge grîul, dar un vîntișor rece nu; pîraiele din ploaie nu pot urni bolovanii; zăpada de mai nu stă mult pe cîmp și tunetul n-a omorît încă pe nimeni.

Toți rîd, iar învățătorul zice:

— Ole vrea să spună să nu te mai gîndești la ce-a fost. Și nici tu, Tore!

Ole îi privește și nu știe dacă să vorbească mai departe, sau nu. Tore intervine:

— Tufa de trandafir îți prinde haina cu numeroși ghimpi, dar nu te rănește. În mine, cel puțin, n-a rămas nici un ghimpe.

Ole:

— Atunci nu-l cunoșteam pe Øyvind. Acum văd: tot ce seamănă dă rod; cum e sămînța și recolta. În degetele sale e aur, și aș vrea să-l am pe lîngă mine.

Øyvind se uită la tată-său, acesta la nevastă-sa, care se uită la rîndul ei la bărbatu-său, apoi la învăţător. În cele din urmă toţi îşi îndreptară privirile spre Ole.

— Ole zice că are gospodărie mare şi...

Ole îl întrerupse:

— Este ea mare, dar prost gospodărită. Eu nu mai am putere ca înainte, sînt bătrîn şi picioarele nu mă mai ţin; vă spun, însă, că face să te ocupi de ea.

— Ce, mai e vorbă: e cea mai mare fermă din tot ţinutul, interveni învăţătorul.

— Cea mai mare din tot ţinutul, dar vezi că tocmai aici e buba; dacă încălţămintea ţi-e prea largă, o pierzi. E foarte frumos să ai puşcă bună, dar să ştii să umbli cu ea. (Se întoarse cu o mişcare bruscă către Øyvind:) N-ai vrea să încerci?

— Prin urmare să fiu administrator?

— Aşa, aşa, să ai ferma.

— Să am ferma?

— Desigur, da, şi s-o conduci.

— Dar...

— Nu vrei?

— Ba da, bineînţeles.

— Ne-am înţeles.

— Dar...

Ole priveşte mirat la învăţător.

— Øyvind o fi vrînd să ştie dacă împreună cu ferma o capătă şi pe Margit.

Ole, energic:

— Margit face parte din fermă, Margit face parte din fermă!

Atunci Øyvind începu să rîdă tare şi făcu o săritură de doi coţi.

Ceilalţi trei rîseră şi ei; Øyvind îşi frecă mîinile, alergă în sus şi în jos prin odaie şi repeta mereu:

— Margit face parte din fermă! Margit face parte din fermă!

Tore rîdea gîlgîit, iar mama, din colţul ei, privea într-una la Øyvind, pînă ce o podidiră lacrimile.

După un răstimp, Ole întrebă:

— Ce părere ai despre fermă?

— Bun pămînt!

— Bun, nu-i aşa?

— Minunate păşuni.

— Minunate! Ce zici, are să meargă?

— Are să fie cea mai grozavă gospodărie din tot ţinutul.

— Cea mai grozavă gospodărie?

— Crezi? Crezi cu adevărat?

— Cum mă vezi şi cum te văd!

— Da, n-am spus eu...?

Şi începură amîndoi să vorbească deopotrivă de repede, cuvintele lor îmbucîndu-se unul într-altul ca dinţii a două roţi.

— Dar vezi, la toate astea, trebuie bani. Vezi tu, trebuie bani şi eu n-am de loc.

— Fără bani va merge încet; dar tot va merge!

— De mers, fireşte, va merge; dar, dacă am avea bani, ar merge mult mai repede, nu-i aşa?

— Mult mai repede!

— Mult? O, de-am avea bani. Da, da! Ei, şi unul care n-are toţi dinţii poate mesteca, şi unul care merge cu carul cu boi tot înaintează.

Mama clipi din ochi înspre Tore, care o privi de cîteva ori repede, legănîndu-se încoace şi-ncolo şi mîngîindu-şi genunchii cu palmele. Învăţătorul clipi şi el des; Tore deschise gura, vrînd să spună

ceva, dar Ole și Øyvind vorbeau amîndoi neîncetat, rîdeau și făceau atîta tărăboi, că nimeni nu mai putea scoate o vorbă.

— Ian stați oleacă! Tore ar vrea și el să spună ceva! interveni învățătorul.

Toți amuțiră și-l priviră pe Tore. Acesta începu să spună încet de tot:

— Pe meleagurile acestea a fost totdeauna așa: o singură moară. În ultima vreme s-a întîmplat să avem două. Morile acestea tot au produs, an de an, ceva parale. Nici tata, nici eu nu ne-am atins de bani, am luat doar ceva din ei cînd a trebuit Øyvind să plece. Învățătorul i-a chivernisit și el susține că acolo unde sînt depuși au adus dobîndă bună; acum însă cred că vor fi folosiți cel mai bine dacă-i ia Øyvind pentru Nordistuen.

Mama sta în colțul ei, se făcuse mică de tot și-l privea pe Tore cu ochi strălucitori. Ședea plin de importanță și — cum sta așa — arăta a fi aproape prost. Ole Nordistuen ședea în fața lui cu gura căscată. Øyvind se reculese cel dintîi.

— Nu vi se pare că mă urmărește norocul? zise și, îndreptîndu-se către tatăl său, îl bătu atît de tare pe umeri, încît răsună odaia.

— Minunat tată! zise și-și frecă mîinile, plimbîndu-se-n sus și-n jos.

— Și cam cît să fie? întrebă în cele din urmă Ole, timid, pe învățător.

— Nu-i chiar atît de puțin.

— Cîteva sute de taleri?

— Ceva mai mult.

— Ceva mai mult? Ascultă, Øyvind: ceva mai mult! Dumnezeule, ce gospodărie va fi!

Se sculă și rîse din inimă.

— Vreau să merg cu tine la Margit, zise Øyvind.

— Poștalionul mai stă în fața casei; ne va duce repede.

— Da, repede, repede! Și tu ești din aceia care vor totul repede?

— Da, repede și cu hotărîre!

— Repede și cu hotărîre! Întocmai așa eram și eu în tinerețe — întocmai așa!

— Ține șapca și bastonul! Acum te alung din casă!

— Mă alungi din casă, haha! dar mergi cu mine, nu-i așa? Mergi cu mine! Veniți și voi ceilalți după noi, așa-i? Deseară să stăm împreună, pînă s-o stinge ultima scînteie din vatră! Vă așteptăm!

Ceilalți făgăduiră că vor veni. Øyvind îl ajută să se urce în poștalion și porniră pe drum în sus, spre Nordistuen. Acolo nu se minună numai dulăul, cînd Ole Nordistuen intră în curte însoțit de Øyvind Pladsen.

Pe cînd Øyvind îl ajuta pe bătrîn să coboare și erau înconjurați de argați și slugi, care căscau gura, ieși Margit din casă, vrînd să vadă ce are cîinele de latră într-una. Rămase locului ca împietrită, roși toată și fugi iar în casă. Însă de cum intră în cameră, bătrînul Ole o strigă atît de tare, încît vrînd-nevrînd fata trebui să iasă la iveală.

— Du-te și te fă frumoasă, fată! Iată bărbatul care va stăpîni ferma!

— E adevărat? exclamă ea fără măcar să-și dea seama și atît de tare, încît răsună pînă departe.

— Adevărat! zise Øyvind bătînd din palme.

Atunci fata se învîrti pe călcîie, aruncă departe lucrul pe care-l avea în mînă și fugi din odaie. Øyvind după ea.

După scurt timp sosiră și învățătorul, Tore și femeia lui. Bătrînul aprinse lumînări și le așeză pe

masa acoperită cu ştergare albe. Aduse vin, bere; se învîrtea de colo pînă colo trebăluind. Şi acum ridica piciorul mai mult ca de obicei, dar numai pe cel drept.

Mai înainte de a sfîrşi această scurtă povestire, trebuie să vă spun că după cinci săptămîni Öyvind şi Margit se cununară în biserica din sat. Învăţătorul conduse în persoană corul, deoarece paracliserul zăcea bolnav. Vocea îi era, ce-i drept, cam dogită, din pricina bătrîneţii, dar lui Öyvind i se păru că e minunată. Şi cînd a luat-o pe Margit de mînă şi a dus-o în faţa altarului, învăţătorul i-a făcut semn din cap, de sus, de unde conducea corul, întocmai ca atunci cînd Öyvind şedea îndurerat în timpul dansului. Îi răspunse şi el printr-un semn şi îl podidiră lacrimile.

Lacrimile de atunci, de la dans, au fost poarta prin care ajunsese la lacrimile de acum, şi între ele au fost munca şi credinţa lui.

Şi cu aceasta s-a sfîrşit povestea despre flăcăul cel vesel.

MÎINILE MAMEI

I

Zăngănit puternic de săbii, care se izbeşte de acoperişul de sticlă al gării; sunete de oţel, care se amestecă cu pufăitul locomotivei; rîsete şi glasuri ascuţite, pornind de la un grup de oameni care discută animat; toate acestea înecate în vălmăşagul dens şi înăbuşit de zgomote, produs de cărucioarele de bagaje, de paşi îndesaţi şi de mărfurile trîntite la încărcare.

Răsună mereu zăngănit de săbii, pe uşile de sticlă ale gării se revarsă mereu grupuri de ofiţeri din cavalerie. Vin şi mulţi ofiţeri de artilerie şi cîţiva de infanterie.

Toţi se îndreaptă spre un vagon, în uşa căruia stă o doamnă înaltă, în negru, cu ochi mari, melancolici şi totuşi energici. Salută înclinînd uşor din cap. Atît.

Ofiţerii — se vede bine — vin direct de la manevră sau sînt după un marş. Regele era în oraş. Indicii sigure: uniformele suedeze. Să se fi aflat şi el cumva în gară? Nu, căci în acest caz n-ar fi fost de faţă numai ofiţeri. Veneau, poate, să-şi ia rămas bun de la doamna din uşa vagonului? Era, poate, soţia vreunui general de cavalerie? Nu. Pe doamna aceasta cu greu ţi-o puteai închipui într-o

casă transformată într-un mic muzeu militar; nici să aibă de-a face zilnic cu mediul soţului: cai şi călăreţi.

Ofiţerii se adunau în jurul cuiva care stătea pe peron în faţa uşii vagonului. Nu se putea distinge cine era, dar deodată se ridică o mînă, o mînă de doamnă în mănuşă glacé gris-perle — care dădu înapoi peste pălărie voalul lung, alb. Prin urmare tot pentru o doamnă era toată parada aceasta?

De mult prevestitul război cu Rusia nu izbucnise încă. Poate avea să se dezlănţuie mai tîrziu, dar pînă atunci, domnii mai aveau răgaz. Mulţi dintre ei purtau decoraţii cu anticipaţie. Pe bravul piept al colonelului străluceau cel puţin opt. Avea aşadar multe poliţe de achitat. Unii ofiţeri erau foarte palizi, îndeosebi cei doi impozanţi suedezi cu privirì siropoase de curteni. Să fi avut şi răni cu anticipaţie?

Toţi făceau cerc în faţa uşii vagonului. Prin urmare atmosfera aceea de război, zarva, învălmăşeala, alergăturile febrile, jocul nervos al curelelor în diagonală, neîntrerupta mişcare a urechilor şi favoriţilor, rîsul în cor, ca la comandă, toate acestea erau provocate de prezenţa unei doamne?

Să fi fost vreo principesă? Nu se poate! Ofiţerii ar fi păstrat atunci o distanţă dintre cele mai respectuoase. Dar ei se înghesuiau, îşi tot făceau loc înainte. Iată însă că pe uşile de sticlă se revarsă alte uniforme, răsună alt zăngănit de săbii (de rîndul acesta sînt exclusiv cavalerişti) şi un ofiţer tare bătrîn, dar extrem de amabil, s-ar putea zice numai amabilitate, apare urmat de o suită de ofiţeri mai vîrstnici şi mai tineri. Disciplina şi calitatea de curtean — căci într-o armată mică, în timp de pace, ajung la grade înalte numai curte-

nii — imprimaseră feţei sale o corectitudine asemănătoare cu a unui panou de tragere, atîta doar că el avea şi o pereche de mustăţi pe care o sfoară nevăzută părea că le trăgea în sus, cînd trebuia să rîdă, şi în jos, cînd trebuia să devină serios.

Cineva strigă: „Loc pentru domnul general!" şi cît ai clipi se formă o cărare lată între două emisfere care salutară.

Acum se putea vedea şi cine era în centru: un grup de doamne, strînse în jurul uneia mai tinere şi mai înalte, care purta un costum deschis de călătorie şi o pălărie albă de pai. Un voal lung, alb îi atîrna de pe pălărie pe spate.

Braţele îi erau pline de flori, şi primea mereu altele pe care persoanele care stăteau lîngă dînsa le luau şi le dădeau doamnei din uşa vagonului. Aceasta le punea deoparte, pentru fiica ei. Căci acum se putea vedea bine: erau mamă şi fiică.

Deopotrivă de înalte — fiica poate ceva mai înaltă —, aceiaşi ochi mari, cenuşii, dar cu expresii diferite, trădînd totuşi şi unii şi alţii o bogată viaţă interioară; ai mamei exprimau înţelegere pentru viaţă, cu toate contrarietăţile şi suferinţele ei, ai fetei, înflăcărare, dorinţe fără astîmpăr, energii clocotitoare nedezlănţuite încă. O scînteie de triumf, alternînd cu priviri pline de nerăbdare.

Zveltă şi suplă, agitaţia ei îşi afla reflexul în flacăra care-i strălucea în ochi. Nu o vedeai cu ochii tăi, ci numai prin strălucirea ochilor ei. Figura energică dădea ochilor ei o putere magnetică. Mama avea o faţă ovală, cu linii pure, profilul unduios, a ei era mai prelungă, mai netedă, cu deosebire fruntea încadrată de păr bogat, castaniu deschis. Sprîncenele drepte, nasul uşor acvilin, bărbia energică; buzele precis conturate: fru-

museţe de valchirie, dar fără nimic provocator. Atracţia ei magnetică se datora firii entuziaste şi temperamentului ei viu. Mai înainte de toate îţi dădea impresia că este purtată de forţe nevăzute şi toţi cei care simţeau aceasta erau luaţi şi ei de şuvoi.

Vorbea întorcîndu-se la dreapta, la stînga, saluta, primea flori, rîdea — şi dacă urmăreai cu privirea toate mişcările, toate schimbările fizionomiei ei, te cuprindea ameţeala, ca atunci cînd priveşti în scînteierea soarelui undele unei ape.

Fireşte că era şi oarecare cochetărie în felul ei de a se purta, dar nu din aceea insinuantă, care-şi caută un singur partener şi de fiecare dată altul. Nu încerca să fie provocatoare. Desigur, manifestările ei porneau din dorinţa de a plăcea; dar fără altă intenţie. Înflăcărarea din ochii ei era mai degrabă o pavăză împotriva dorinţelor indecente, a poftelor pe care le putea trezi. De pavăza aceasta se izbeau şi cădeau frînte.

Nu era nici urmă de moliciune sau fragilitate feminină în belşugul de sănătate, daruri naturale şi bucurie ce se revărsau din fiinţa ei.

Dar tocmai aceasta îi atrăgea — spre cinstea lor — pe cei care o înconjurau. Nici unul nu rămînea neluat în seamă, nici unul nu era preferat. Toţi se bucurau de drepturi egale.

Această admiraţie unică, această adorare datau încă din toamna trecută, cînd colonelul de cavalerie (căsătorit cu sora mamei ei) se întorsese cu ea de la Paris. El, care cocheta totdeauna cu simpatia tuturora, a bărbaţilor ca şi a femeilor, şi nu neglija de aceea pe nimeni, afară de soţia lui, nu socotea nimic mai important şi mai măgulitor decît să o înfăţişeze pretutindeni pe frumoasa lui nepoată. Călărea alături de ea, o însoţea la bal, la teatru, la concerte. Nu ceda locul nici unui alt cavaler. În onoarea ei punea la cale cavalcade, şi toată cavaleria era la picioarele tinerei fete; organiza baluri, şi cu acest prilej şi celelalte arme erau ameţite de frumuseţea ei. O dată a însoţit-o la o mare serbare ofiţerească şi tot corpul de armată şi-a pierdut capul. Ca vechi curtean, cunoştea toate şiretlicurile care nu dădeau niciodată greş. Şi le punea la cale cu rafinament şi dibăcie. Acum, de pildă, fiecăruia din cei de faţă îi dăduse discret să înţeleagă că era dorinţa lui să vină la gară.

Cu aceasta nu vrem să spunem că ofiţerii nu veniseră de bună voie dar, desigur, fără să li se facă o aluzie, n-ar fi ştiut de plecare, sau ar fi fost împiedicaţi de serviciu, dacă acest serviciu n-ar fi fost astfel programat, ca să poată pleca; şi unii poate ar fi socotit prezenţa lor inoportună. Veniseră, deci, oarecum în serviciu comandat, şi ofiţerului nimic nu-i ridică mai mult buna dispoziţie, decît simţămîntul de a fi sub comandă.

Era o plăcere să priveşti doar spatele micului, bătrînului general plecîndu-se să-i sărute mîna. Îi transmitea salutări din partea maiestăţii sale şi-i oferea buchetul pe care el i-l culesese, cu mîinile lui, de dimineaţă.

Vă rog încă o dată: priviţi-i spatele! Nu-ţi vine să-l baţi uşurel şi să-l dezmierzi?

Cînd se ridică iar, se simţi atît de fericit sub razele ochilor ei frumoşi, de parcă ar fi fost un căţeluş care face sluj, pentru că a adulmecat carne sub şervet.

Am vorbit adineauri despre comandă şi despre acel sentiment care-i face pe ofiţeri să se simtă la

largul lor, mai ales atunci cînd trebuie să prezinte omagii la comandă.

Apoi, însăși maiestatea sa se arătase curtenitor, și aceasta mărea aureola. Iarna, la patinaj, maiestatea sa binevoise să-i pună patinele! Fără îndoială, nu era ea singura care se bucurase de această înaltă favoare, sau singura căreia să-i fi îngăduit să facă parte din clubul regal de patinaj. O, nu! Un șir întreg de domnișoare se bucuraseră înaintea ei de înaltele atenții ale maiestății sale; dar fiecare din ofițerii de cavalerie sau artilerie prezenți — și mulți dintre ei fuseseră martori la îngenuncherea regelui, cînd îi pusese patinele — socotea această distincție ca fiind acordată doamnei armei *lui*.

Sub acoperirea infanteriei, alunecau după ea pe luciul gheței, îi înlăturau orice piedică din cale, alunecau, alunecau — iar suedezii erau nelipsiți.

Nu-ți trebuia multă imaginație să ți-o reprezinți în capul unei coloane în marș și să vezi cai, tunuri, afete urmînd-o pe gheața ca oglinda, în tropot de copite și nechezat de armăsari.

Și totuși, dacă n-ar fi fost decît această latură a personalității ei, toată frumusețea, oricît de extraordinară, n-ar fi putut înfăptui ceea ce am văzut.

Nu! Mai intrau și alte elemente în joc: ea nu se lăsa prinsă, reținută, oprită pe loc. Era ca un foc care-ți ardea mîinile. „Nu-și pierde capul nici în fața bărbaților, nici a femeilor", spuneau unii; și aceasta îi mărea vraja. De aproape îți scăpa, de departe lucea ca un meteor. Și dacă amintirea are strălucire, această strălucire se intensifică prin reflectare.

Rostise apoi cuvinte de spirit, care îi măreau prestigiul. Unele dintre ele „circulau". De exemplu: cînd regele i-a pus patinele și i-a zis galant „Aveți cel mai încîntător picioruș, domnișoară!", ea i-a răspuns: „Da, de azi înainte, maiestate!"

Un jovial colonel de artilerie care își risipise frumoasa avere cu camarazii, cu femeile și... cu el însuși, i-a spus o dată: „Îmi depun inima la picioarele dumneavoastră, domnișoară". — „Doamne, ce vă mai rămîne de dat?" a rîs ea și i-a primit brațul pentru poloneză.

O dată se arătase foarte amabilă cu un tînăr sublocotenent. Acesta, roșind foc, îi șopti: „Faceți parte din acea categorie de femei, pentru care aș putea să-mi dau viața". — „Da, aveți perfectă dreptate; dacă ați dori să trăiți pentru mine, ar fi desigur plicticos pentru amîndoi", îi răspunse.

Altă dată se îndreptase spre poetul cavaleriei, un căpitan voios, și-i arătase o jumătate de migdală [1]. „Vreți?" îl întrebase. „Toți ardem de dorința să vă spunem ceva, dar ne lipsește prilejul...", răspunse căpitanul. „Acum s-a ivit, poftim spuneți!" — „Vă iubesc!" — „Oh! de unde știați cu toții că-mi place să rîd?" răspunse ea rîzînd și-i dădu jumătatea de migdală; el o mîncă și deveniră numaidecît prieteni buni.

Și în nenumărate alte împrejurări se dovedi demnă de toată admirația.

O dată, la gura sobei, se povestea despre o poartă numită „poarta adevărului". Toți care treceau prin ea trebuiau să spună ce gîndeau în acea clipă.

---

[1] Obicei asemănător cu „iadeșul". Două persoane își împart o migdală sau o nucă, apoi, cînd își dau ceva, cel care primește trebuie să spună „știu". Dacă uită, e dator să-i facă un dar celuilalt.

Cînd a auzit această poveste, ea a exclamat: „Doamne, atunci aş putea şi eu să ştiu odată ce gîndesc". (Cineva care era de faţă spuse că exact aceleaşi vorbe le rostise şi episcopul danez Monrad, cînd auzise despre această poartă. „Şi el era poreclit *sfinxul*", adăugă aceeaşi persoană. Fata tăcu un timp şi se îngălbeni din ce în ce mai mult la faţă; apoi se ridică. Cineva dădu peste ea, mai tîrziu, într-o odaie învecinată. Plîngea.)

La un prînz, un savant spusese: „Cine e destinat să înfăptuiască lucruri mari ştie aceasta încă de tînăr". — „Fireşte, dar nu ştie ce anume e destinat să înfăptuiască", răspunsese ea repede, înroşindu-se. Apoi, vrînd s-o dreagă, adăugase: „Unii ştiu, alţii nu". Şi se îmbujorase şi mai mult; dar tocmai această timiditate îi dădea un farmec irezistibil. Omul presimte dorinţa înfocată care nu vrea să se trădeze.

Într-un cerc intim, mai mulţi vorbeau, într-o seară, despre o tînără văduvă.

„Se consolează printr-o nouă dragoste", zise cineva. „Nu, mai degrabă din dorinţa de a se face utilă, de a se devota, de a se jertfi", răspunse altul, care pretindea că o cunoaşte mai bine. „În sfîrşit, n-are importanţă cauza — zise cel dintîi — principalul e că se dăruieşte cu toată inima. În abnegaţie găseşti mîntuirea — sau consolarea... numiţi-o cum vreţi."

Ea ascultă la început indiferentă, apoi atentă şi la urmă cu mare încordare. Deodată izbucni: „Nu, important este tocmai să nu te jertfeşti!" Nimeni nu răspunse. Vorbele ei făcuseră o impresie ciudată. Vorbea oare din experienţă, sau era doar o presimţire?

Se gîndea poate la ceva deosebit, neştiut de nimeni dintre cei de faţă? La un lucru măreţ, de dragul căruia merită să aştepţi?

Ceea ce nu poţi lămuri îţi frămîntă sufletul. Cavalerii cu suflete mai alese, mai delicate o respectau. Acest respect se răspîndise mai departe. Printre voinţele disciplinate, nimic nu se răspîndeşte mai grabnic ca respectul — adesea chiar cel mai de neînţeles.

Erau şi printre dînşii, desigur, unii care — „să mă ia dracu!" — vedeau în ea cel mai ales animal de rasă din Norvegia; iar alţii care ar fi renunţat la fericirea sufletelor lor, nu pot spune pentru ce. Mai erau apoi şi din aceia care vedeau în ea doamna din timpurile cavalerilor şi visau la cocarda pe care o prindea în semn de deosebită favoare pe pieptul cavalerului ei. O privire în treacăt, un cuvînt al ei, un dans cu ea echivala cu această cocardă. Se simţeau onoraţi; avuseseră parte de ceva înălţător, extrem de frumos.

Cîţi n-au încercat s-o deseneze din memorie! Căci nu voia de loc să se lase fotografiată. Ajunsese un sport general să i se schiţeze profilul. Unii căpătaseră mare îndemînare în această privinţă: cu coada biciuştii, pe zăpadă, cu un chibrit în scrumul de ţigară, cu patinele pe gheaţă.

La drept vorbind cavaleria avea meritul cel mai mare că era admirată de toată lumea şi încă într-un chip atît de deosebit.

Unchiul ei credea, fireşte, că lui i se datorau toate, dar adevărul era că reclama la care se dedase ar fi păgubit oricărei alteia. Ea însă îi făcuse faţă. Acum unchiul rămăsese pe dinafară, şi nu înţelegea nici el însuşi cum de se putea una ca asta. El, care pusese la cale desfăşurarea de forţe,

ședea acum deoparte și tremura în sinea lui să fie la înălțimea situației; nu știu cum, însă, că nu izbutea. Totul se petrecea parcă pe deasupra capului său, la al doilea etaj.

Soția lui se amuza copios! La început trăsese mare spaimă, cînd îi intrase în casă minunea de nepoată. Parada de fanfaron îndrăgostit pe care o făcea soțul ei cu fata luase însă în curînd proporții de neînchipuit. Alaiul devenea tot mai mare; iar după scena cu regele atinsese un adevărat paroxism. O dată cu numărul admiratorilor creștea și insistența lor, iar colonelul galopa în rînd cu ei, ca un cal scăpat din grajd.

Se încuraja singur, afecta o veselie exagerată și un zel neobișnuit, dar cu timpul era dat la o parte, ori era cu totul înlăturat. Soția devenea de prisos, îi rîdea în nas. El, care în străinătate își ascundea verigheta în buzunar, era vîrît acum în buzunar, ca o tabacheră goală.

Se dădu al doilea semnal. Toți începură să freamăte: zăngănit de săbii, zornăit de pinteni, mîini ridicate, urări de drum bun. Sărbătorita mulțumea neîntrerupt prin cuvinte amabile, zîmbete, înclinări din cap; le împărțea cu o grație veselă, în tempo accelerat. Era la înălțime!

Cu mantila de călătorie în carouri mari, cu pălăria de culoare deschisă, al cărei voal flutura în sus și în jos, cu gîtul frumos arcuit, părea — în lumina admirației — că e gata să se urce într-o caretă de aur trasă de doi porumbei albi.

Dar nu se urcă decît în vagon lîngă mamă-sa. De acolo, de sus, surîse colonelului, generalului și doamnelor care se aflau în jurul lor. Apoi își îndreptă zîmbetul spre mulțimea de mustăți blonde,

brune, cănite, negre. Nu trecu cu vederea nici una dintre ele. Nici pe cele subțiri, nici pe cele groase, nici pe cele lungi și nătîngi, nici pe cele atîrnînd melancolic în jos, nici pe cele cu vîrfurile sumese îndrăzneț. Printre mustăcioșii înflăcărați erau și cîțiva spînatici care păreau „tenori suedezi".

— Vă doresc din toată inima călătorie plăcută, domnișoară, zise bătrînul general. Bravul cavalerist era prea modest ca să se gîndească să spună ceva mai deosebit.

— A fost o iarnă minunată. Îți mulțumim, fetițo dragă! strigă tare colonelul. Adăugase „fetițo dragă" ca să arate cît de părintești și prietenești erau relațiile dintre ei.

— Mi-a fost adesea milă de tine în iarna asta, unchiule, răspunse ea. Acum vine vara și ai să te poți odihni.

Doamna colonel rîse, și după ea toți ceilalți.

Fețele îndreptate în sus, spre tînăra din vagon — cele mai multe cinstite, blajine — oglindeau toate amintirea unor clipe plăcute din toamna și iarna trecută: cavalcade, patinaj, ski, baluri, dineuri, concerte. Își aminteau de cîte un dans pe gheața sclipitoare sau pe zăpadă, ori în mijlocul unui potop de lumină și sunete, în mijlocul clinchetelor de pahare, al rîsetelor și convorbirilor animate. Nici o amintire nu avea părți adumbrite; totul se desfășurase la lumina zilei, ca o paradă de cavalerie. Unele slabe încercări tenebroase — printre care și ale respectabilului ei unchi — le spulberase ca pe un puf de păpădie. Acum încerca cu bucurie un sentiment de recunoștință pentru frumoasele clipe petrecute acolo; pentru toată bunătatea ce i se arătase. Acest sentiment o stăpînea cu totul, îi scînteia în ochi, îi făcea să vibreze în-

treaga făptură — şi se transmitea tuturor celor de faţă, pînă şi florilor pe care le ţinea în mînă. Dar în acelaşi timp mai simţea ceva : că e prea mult, mult prea mult. Apoi, prin contrast, simţi o teamă surdă de golul care avea să urmeze şi suferi cumplit. De-ar trece odată toate acestea !

Biletele fură verificate, uşile vagonului închise. Tînăra apăru la fereastra deschisă. Într-o mînă ţinea flori, în cealaltă batista. Bustul tineresc era încadrat de fereastră, ca de o ramă. Capul cu pălăria luminoasă cu voal se înclină uşor. Putea servi de model unui artist autentic. De ce nu s-o fi pictînd, Dumnezeule ! şi astfel de lucruri ?!

Disciplina nu le permitea ofiţerilor să treacă înaintea grupului în care se aflau generalul, colonelul şi doamnele, iar pentru că aceştia tăceau, se făcu linişte. Toată lumea văzu că tînăra plînge şi că i se zbate pieptul ; la rîndul ei, îi vedea pe toţi ca prin ceaţă. Momentul era penibil. Să fi suferit oare toţi sincer din pricina acestei despărţiri ? Dar lacrimile i se zbiciră îndată. Un suflet milostiv, care simţea desigur penibilul situaţiei, întrerupse tăcerea, întrebînd-o dacă va ajunge în aceeaşi zi acasă, la care ea răspunse iute, da !

Atunci îşi aduse aminte că uitase cu desăvîrşire de maică-sa şi voi să-i facă loc la fereastră ; dar aceasta refuză. Privirile ei neobişnuit de severe o îndurerară şi o înspăimîntară pe fată, dar uită repede de ele, căci fluierul locomotivei dădu semnalul despărţirii de cei ce-o însoţiseră. Cei din faţa vagonului se dădură cîţiva paşi înapoi. Saluturile se înteţiră, batista ei flutura, ochii i se aprinseră din nou, îi striga pe toţi cei pe care-i

putea vedea şi toţi o strigau la rîndul lor, pornind după tren. Acum, sublocotenenţii, ca cei mai tineri, erau în frunte. Acum, altfel de simţăminte izbucniră ; salutau, strigau, salutau din nou şi alergau după tren.

Zăngănitul săbiilor, zornăitul pintenilor, jocul de culori, braţele care se-ntindeau în urma ei şi se agitau, tropăitul picioarelor o ameţeau, o înfierbîntau. Cu bustul plecat în afară, flutura batista spre toţi şi părea că vrea să alerge spre ei, cum alergau şi ei spre ea ; dar mersul trenului se iuţi. Cîţiva tineri nesocotiţi şi sentimentali continuară să alerge, ceilalţi rămaseră în urmă, — apoi toată ceata care striga înfierbîntată fu învăluită în fumul trenului.

Batista i se mai zărea doar ca o porumbiţă într-un nor des.

Cînd se retrase în compartiment, simţi nevoia să se destăinuiască cuiva ; îşi aminti de privirile severe ale maică-si. Oare tot atît de severe rămăseseră ? Da.

Se sili deci să nu pară agitată, îşi scoase pălăria şi şi-o aşeză în plasă. Dar ochii mamei treziseră în ea sentimente cu totul opuse celor dinainte. În sufletul ei se dădea o luptă, şi n-ar fi vrut să se vadă acest lucru. Încercă să se stăpînească. Se întinse pe canapea şi se întoarse cu faţa la perete. Îndată după aceea, mamă-sa o auzi plîngînd înăbuşit şi văzu cum îi tresaltă spatele.

Peste cîteva clipe, fata simţi mîna caldă a mamei punîndu-i o pernă sub cap. Gestul acesta o mai linişti, aşadar mama ar fi vrut ca ea să doarmă. Era o alinare. Nu trecu mult şi aţipi.

II

Rîul străbătea ținutul făcînd ocoluri mari. Mama și fiica îl priveau cum curge printre tufele de arini și pădurea de mesteceni. În multe locuri dispărea, apoi sclipea din nou ; în cele din urmă, se apropia vijelios, arătîndu-se în toată lățimea ; vuietul apei se auzea pînă la ele, sus.

Pe lîngă gară treceau huruind camioane. În spatele hotelului se aflau mori, fabrici și joagăre. Zgomote surde, provenind din izbituri și lovituri, înăbușeau vuietul apei. Mai deslușit se auzea doar sunetul strident al fierăstraielor care tăiau scînduri. Era o regiune de păduri. Brazi întunecau coama dealurilor, cît puteai străbate cu privirea — și privirea ajungea foarte departe, căci valea era largă și dreaptă.

— S-a făcut ora șapte, mamă dragă. De ce n-o fi venit trăsura ?

— Cred că ar fi mai bine să rămînem peste noapte aici și să plecăm mîine de dimineață.

— Să dormim aici ? întrebă mirată fata.

— Da, aș dori să profit de această seară, ca să stau de vorbă cu tine.

Fata zări din nou în ochii mamei expresia pe care o avuseseră după plecarea din Christiania. Se îmbujoră la față. Apoi se îndreptă spre fundul camerei.

— Hai să ne plimbăm puțin ! adăugă mama, apropiindu-se de ea și cuprinzînd-o după umeri.

În curînd ajunseră jos, la rîu. Ziua se îngîna cu noaptea, de aceea culorile cîmpiei și ale munților erau șterse, iar sentimentele oarecum tulburi. În aerul plin de miresmele arborilor și ale pășunilor, răsuna amenințător vuietul apei.

— Ascultă, trebuie să-ți spun mai întîi despre ce voiam să-ți vorbesc. Despre tatăl tău.

— Despre tata ?

Fata vru să se oprească ; mama însă merse mai departe.

— Da, aici l-am întîlnit întîia oară. La Christiania n-ai auzit niciodată rostindu-i-se numele ?

— Nu !

După acest răspuns urmă o pauză destul de lungă.

— Dacă nu ți-am vorbit niciodată despre el, am avut anumite motive. Ți le voi arăta care sînt, fiindcă acum îți pot povesti totul. Lucru pe care nu-l puteam face înainte.

Mama se opri o clipă din vorbă, să vadă dacă fata n-are ceva de spus, dar nu primi nici un răspuns. Atunci se întoarse puțin și arătă spre o casă din apropierea gării.

— Vezi acoperișul acela mare din dreapta hotelului ? Acolo e cazinoul, biblioteca, și au loc diferite manifestații culturale. Tatăl tău are meritul de a fi construit această clădire. El a dat întregul material.

Ei bine, acolo l-am văzut pentru prima dată, sau, mai bine zis, de acolo l-am văzut întîia oară. Mă dusesem să ascult o conferință pe care urma s-o țină.

La parter este o singură sală, foarte mare, cu balconul în amfiteatru ; a construit-o așa cum îi plăcea lui, după stilul american. Știi doar că îndată după luarea licenței, a plecat în America. Și-acum, hai să mergem mai departe ! Mi-i dragă această potecă de pe malul rîului. Pe ea am mers cu tatăl tău la șase săptămîni după ziua cînd l-am

văzut pentru întîia oară. Între timp ne și căsătorisem.

— Știu.

— Știi de asemenea că am fost doamnă de onoare a reginei. Voia să călătorească prin țară și să meargă pînă la fiord; mai întîi însă aveam să rămînem cîteva zile aici, în munți. Am sosit într-o sîmbătă după-amiază — întocmai ca și noi, azi — și am rămas și duminică. Se adunase o mulțime de lume care voia să o vadă pe regina, fiindcă se aflase că se va duce la biserică. După-amiază oamenii au dat năvală, toți la cazinou, ca să-l audă pe tatăl tău vorbind. Citisem la hotel afișul care-i anunța conferința. Îl citise și regina. Cum eram alături de dînsa, i-am zis: „Tare aș vrea să mă duc și eu!“ — „Du-te — răspunse ea, — dar cred că e mai bine să te însoțească cineva din suită.“ — „Aici, unde sînt numai țărani?“ obiectai eu și făcui ce făcui să mă lase singură. Îmi găsii un loc la balcon, lîngă fereastră, ca să pot privi afară pînă departe. Și, deoarece Karl Mander nu sosea la timpul anunțat (punctual nu prea era el niciodată), toți întindeau gîturile să vadă dacă nu-l zăresc venind. „Prin urmare va veni din direcția asta!“ îmi zisei. Privii deci și eu într-acolo și, în cele din urmă, zării în depărtare trei bărbați venind braț la braț; cel din mijloc era un om voinic, iar ceilalți doi mai mărunței.

Îi vedeam deslușit, că am ochi buni. „Nu poate fi nici unul dintre ei — mi-am zis — deoarece nu se grăbesc de loc. Una-două se opreau și apoi porneau mai departe bălăbănindu-se cînd la dreapta, cînd la stînga. Lumea din sală începu să șoptească și să chicotească. Cînd cei trei bărbați se apropiară, simții instinctiv că cel voinic trebuia să fie Karl Mander — și mă rușinai pentru el.

— Era beat?

— Da, era beat... atît el, cît și ceilalți doi: doctorul și avocatul. Partea cea mai rea însă era că nici unul din ei nu-i era prieten. Au vrut numai să-i joace festa; așa era la modă pe atunci. Intenționau să-l îmbete; dar ei s-au îmbătat și mai tare.

— Groaznic, mamă! Fata vru să se oprească, dar mama merse mai departe.

— Da. Auzisem vorbindu-se fel și chip despre Karl Mander, dar ca să-l și vezi în starea asta...

— Și nu te-a înspăimîntat?

— Ba da, la început îmi părea dezgustător, dar, cînd s-au apropiat și le-am putut distinge fețele, și cînd toți cei care-l așteptau au rîs tare văzîndu-i, nu m-am mai temut. Din apropiere Karl Mander era o apariție atît de aparte, încît mărturisesc sincer că am resimțit o adevărată plăcere.

— Cum aparte?

— Era veselia personificată. Închipuiește-ți o brigadă de cavalerie galopînd veselă și nu vei realiza nici pe departe imaginea prospețimii și a veseliei sale. Voinic, înalt, purtînd sub fiecare braț pe cîte unul din cei doi pirpirii, părea o corabie cu pînzele întinse. Și rîdea și chiuia, ca cel mai drăcos băiat. Era blînd și vesel ca ziua cea mai lungă la Polul Nord.

Îi aducea în triumf pe cei doi care-și propuseseră să-l îmbete. După cum ți-am mai spus, aceasta era un fel de sport al intelectualilor. Da, îi aducea în triumf și era nespus de mîndru! Înalt, spătos, într-un costum în carouri de culoare deschisă, foarte fin și subțire — căci nu suporta căldura,

fiind un iubitor al apei reci și scăldîndu-se pînă ce rîul prindea pojghiță de gheață — așa mi s-a înfățișat atunci, cînd l-am văzut pentru întîia oară! Pălăria, care era ușoară și flexibilă, o ținea în mînă. Așa făcea de obicei: la fermă nu și-o punea niciodată pe cap, iar în oraș o ținea în mînă.

Avea părul des, stufos ca o coamă și castaniu. Cum îi cădea peste fruntea dreaptă! — Da, tu ai fruntea lui. Și apoi barba! N-am văzut niciodată barbă mai frumoasă. Culoarea îi bătea în blond și era foarte deasă; dar, ceea ce era deosebit la ea, erau ondulațiile fine. Era chiar atrăgătoare, așa cum rareori sînt bărbile.

Și apoi ochii lui adînci, strălucitori — ai tăi le seamănă întrucîtva — și nasul fin, acvilin. Era un bărbat distins!

— Tata...?

— Doamne, nu ți l-am descris oare niciodată?

— Da... dar... ceilalți spuneau... — Tăcu, iar mama se opri.

— Magne, nici n-am putut și nici n-am vrut să te feresc de bîrfelile altora. Cîtă vreme ai fost copilă sau adolescentă, nu ți-am putut povesti totul cum a fost. Ai fi vrut să-l aperi, ceea ce tu, pe atunci, cu puterile de care dispuneai, n-ai fi putut face. Și ți-ai fi putut dăuna. Afară de aceasta, mai era vorba și de altceva. Acum însă vreau să știi un lucru: că de cînd erai copilă și pînă azi, nu ți-am dat nici un sfat care să nu vie de la tatăl tău! Și-ți pot spune doar că l-ai văzut și l-ai auzit întotdeauna. Prin mine, se-nțelege.

— Cum așa, mamă?

— Ajungem și acolo! Mai întîi să auzi ce m-a determinat să-l iau în căsătorie.

— Da, dragă mamă.

— Sta la tribună și turna în el pahar după pahar. A băut toată apa din carafă și a mai cerut. Oamenii rîdeau, el rîdea. Întindea brațul după carafă și după pahar, ca un om beat. Privea în sus și-n jurul lui, ca și cînd s-ar fi căutat și pe sine și pe noi. Dar, cu toate astea, în ciuda ceței care-l înconjura, am văzut ceea ce era dumnezeiesc în el: sufletul deschis, voios al unui om liber. Fără să-i pese de nimic, și plin de încredere în sine, întindea hotărît mîna după tot ce-i trebuia.

Și apoi să-i fi văzut mîinile! Pumnii săi puternici, îndrăzneți de muncitor. Și fața — o adevărată față de bărbat.

— Și oamenii ce spuneau?

— Îl cunoșteau. Se amuzau. De altfel și el se amuza. Cînd a început să vorbească, era cu totul stăpîn pe el, numai timbrul vocii mi se părea nefiresc, parcă venea din adîncuri. Dar așa era vocea lui. Abia își începuse cuvîntarea, cînd s-au întîmplat următoarele: un grup de doamne și domni treceau pe drum. Era și cineva din suita reginei printre ei. Cei care ședeam lîngă fereastră îi vedeam bine — ca și tatăl tău de altfel. Arătau spre noi.

Se opri deodată, pălind, inspiră adînc, de-l auzi toată lumea din sală, apoi bău iar cîteva pahare cu apă. Trecu o bună bucată de vreme pînă să reînceapă. Toate privirile erau ațintite spre el; unii șușoteau.

Pînă la această întîmplare, vorbele lui răsunaseră ca primele bătăi, la intervale neregulate, ale unei mașini grele, acum însă își sumese pieptul și, cînd începu din nou să vorbească, era treaz; auzi tu? cu desăvîrșire treaz.

Omul care şedea acum la tribună... Dar asta trebuie să ţi-o povestesc amănunţit. Altfel nu poţi înţelege.

Ştii cu ce s-ar fi putut asemăna conferinţa lui ? Cu o fugă de Bach. Tumultuoasă, dar plină de conţinut — un torent nestăvilit, impetuos şi totuşi atît de blînd !

În timp ce vorbea, îşi căuta mereu cuvintele, bîjbîia după ele, înlocuia unul cu altul, dar totul era atît de curgător, atît de vibrant ! Aceasta era ciudăţenia.

Zelul, graba cu care vorbea acum te răpeau. Te întrebai mirat dacă mai are ce adăuga, dar el vorbea, vorbea mereu şi nu se repeta de loc.

Auzisem adesea oratori care ştiau să caracterizeze prin cuvinte personaje sau situaţii, care aveau fără îndoială un dar înnăscut, dar nu auzisem încă un orator ca el. Cu atît mai puţin la Curte, căci acolo nu se prea găsesc personalităţi. Aveam în sfîrşit în faţa mea o adevărată personalitate. Omul acesta *trebuia* să vorbească, după cum, probabil, *trebuia* să bea la o masă îmbelşugată.

Auzisem că-şi administra singur cele două ferme, că lucra, cînd avea timp, laolaltă cu muncitorii, şi parcă-l vedeam pe uriaşul acela astîmpărîndu-şi pîrjolul din suflet prin muncă fizică, dar îmi dădeam în acelaşi timp seama că nici mintea nu-i stătea pe loc, ci dimpotrivă, se lua la întrecere cu mîinile.

Vorbea „despre muncă". Începu prin a spune că regina se găsea în localitate. „Cine este dînsa ?" întrebă el. Şi răspunse la această întrebare prin cîteva cuvinte binevoitoare şi bine simţite la adresa ei. Dar apoi întrebă iarăşi „Cine este

dînsa ?", răspunzîndu-şi printr-o nouă întrebare : „Îşi agoniseşte singură pîinea ? Căci aceasta este — zicea el — cea dintîi cerinţă a vieţii pentru toţi oamenii adulţi care sînt capabili să muncească ; e cea dintîi măsură după care ar trebui să ne măsurăm. Îşi agoniseşte singură pîinea ? Dar cei ce fac parte din suita ei ? Nu — răspunse el — nu-şi cîştigă singuri, prin muncă, pîinea, ci trăiesc din ce-au muncit alţii, din ceea ce muncesc alţii. Atunci ce produc ei ? Opere ale spiritului ? Nu, căci trăiesc din produsul spiritual pe care alţii l-au creat, pe care alţii îl creează. Cum îşi petrec ziua ? În plăceri — în plăceri spirituale şi trupeşti, gustînd din ceea ce alţii au produs, din ceea ce alţii produc. Trăiesc în lux, rafinament şi trîndăvie, trăiesc pentru a fi anturaţi, omagiaţi, pentru a călători şi a se lăsa văzuţi."

Toate acestea le spunea schimbînd mereu un cuvînt cu altul, dar conferinţa înainta totuşi.

„Cel mai mare efort al lor — zicea — constă în a-şi cîştiga noi admiratori şi a primi noi omagii. Cea mai mare primejdie pentru ei constă într-o răceală sau într-o indigestie.

Şi, ca să-şi asigure rodul muncii altora, ce fac ?

Se opun la tot ceea ce ameninţă să schimbe actuala orînduire a societăţii, se opun oricărei transformări necesare. Se opun uşurării situaţiei acelora care n-au dobîndit nimic. Se poartă ca şi cînd societatea omenească ar fi fost orînduită de la începutul începuturilor în aşa fel, încît să tragă numai ei foloase."

Am cunoscut toate aceste idei ale lui în scurta noastră convieţuire ; aş putea să repet fiecare conferinţă a sa, cu cuvintele mele, fireşte, dar în orice caz mai curgător ; cred însă că tocmai repetata

schimbare a cuvintelor și felul sacadat în care vorbea făceau conferințele sale mai deosebite. Eu le-am notat; am notat totul în timpul scurtei noastre conviețuiri.

— Totul?

— Da, tot ce era mai de seamă. Tot, tot. El nu scria nici o iotă. Zicea că nu are vreme pentru așa ceva; în realitate, disprețuia acest lucru. Și apoi, cînd a murit pentru mine și pentru toți, ce-aș fi putut face mai bun? Nu, nu mă întreba acum, lasă-mă să-ți povestesc mai departe! Aceeași idee o susținu și în domeniul religios. Așa era obiceiul lui, să analizeze o idee în toate privințele. Spunea că o femeie bătrînă venise și i se plînsese că nu se putea duce la biserică, deoarece n-avea încălțăminte. Era o adevărată nenorocire. Făcuse tot ce putuse, dar degeaba: cei doi negustori de încălțăminte nu voiau să-i vîndă, fiind duminică. Pînă la urmă însă bătrîna a căpătat o pereche de ghete. Tatăl tău a văzut-o intrînd în biserică exact în același timp cu regina și cu suita ei.

Atunci s-a gîndit: „cîți din biserică n-au încălțămintea ruptă, și cîți nu stau acasă pentru că nu au ghete! Oare cine sînt aceia care au încălțămintea și hainele rupte? Tocmai oamenii care au muncit mai mult, cei care și-au sleit puterile muncind.

Oamenii care nu muncesc, însă, au zeci de perechi de ghete. Pot să-și procure mii de perechi și haine, de asemenea, cîte vor."

El nu se dusese la biserică, dar știa cu siguranță ce se predica acolo, ca cel mai firesc lucru din lume: „cei ce au ghete să dea și celor ce n-au". Așa se predica în biserică, așa era învățătura lui Isus. Isus a venit ca să-i fericească pe toți; și în felul acesta dorința lui de a-i ferici pe oameni se realiza cel mai bine. Este doar scris: „Umbla din loc în loc și făcea milostenie".

Dar de la biserică se întorc toți acasă, așa cum au venit: acolo nu se împart nici ghete, nici haine. Unii se întorc la belșug și tihnă, alții la sărăcie și lipsuri. Cei care nu s-au putut duce la biserică, din pricina sărăciei, stau acasă la fel cum stăteau și înainte de serviciul divin.

„Acesta e creștinismul nostru!" a continuat el. Și avea dreptul să vorbească astfel, întrucît dăruia din „prisosul" său.

— Dar voi trăiați într-o oarecare bunăstare, nu-i așa?

— Da, tatăl tău era de părere că acesta e dreptul fiecăruia. Cine se simte chemat să jertfească din prisosul său, liber e să o facă. Pentru unii oameni, prisosul înseamnă datoria de a munci și de a-i ajuta pe ceilalți, e o condiție a fericirii lor. Văd chiar un fel de slăvire a frumosului în asta, ceea ce constituie un stimulent deosebit.

Tatăl tău, dimpotrivă, zicea că fiecare om în stare să muncească trebuie să-și cîștige singur pîinea. Mă asculți, Magne? Și că acel care are un prisos să-l investească într-o muncă productivă pentru ceilalți. Zicea că religia care nu pretinde acest lucru de la toți, fără nici o deosebire, e lașă și lipsită de rușine. Părerea lui era că peste o sută de ani mulțimile vor socoti lenea și huzurul la fel de condamnabile ca înșelăciunea și lipsa de moralitate.

— Și cum te-ai simțit, mamă, cînd ai auzit toate acestea?

— După ce i-am ascultat cuvîntarea, nu mi-am mai găsit liniștea. S-a iscat o furtună în inima

mea ; nu pentru că ar fi strigat, sau ar fi încercat să domine, nu, ci pentru că mă copleşiseră personalitatea şi vocea lui, în care se distingea un sunet înăbuşit, îndepărtat, venind parcă din fundul unei peşteri, răzbind cu greu, dar perseverent. Cred că tatăl tău a vorbit mai mult de două ore.

Dacă privea pe cineva, nu mai lua ochii de la el ; dacă privea pe fereastră, privirile i se îndreptau mereu într-acolo. Era neîndemînatic, mă înţelegi ? În ochii lui ardea un foc lăuntric. Sta înclinat înainte, ca un copac pe o colină. Da, nu-l pot asemui decît cu ceva din pădure.

Mai tîrziu, cînd l-am cunoscut, mi se părea că împrăştie în jur miros de pădure. — Şi ce piele delicată avea ! — mai ales acolo, la gît, unde nu-l bronzase soarele, pentru că mergea mereu aplecat înainte. Se vedea, cînd ridica uşor capul. Nu-ţi poţi închipui ce fină, ce delicată era pielea lui !

Dar cum am ajuns să vorbesc de aşa ceva ? N-are nici o importanţă ; vorbeam despre el şi tot despre el îţi voi povesti. Doamne, Magne, ce mult şi ce puternic l-am iubit, şi-l voi iubi toată viaţa !

Izbucni în lacrimi.

Mama şi fiica îşi căzură în braţe.

Vălurile înserării, pădurea şi cîmpia cu coloritul lor şters, vuietul aspru al rîului păreau că le izolează de lume. Mediul înconjurător se arăta potrivnic dispoziţiei sufleteşti a celor două femei. Cu atît mai strîns se îmbrăţişară, dîndu-şi una alteia putere.

— Magne, tot ce-ţi povestesc îmi vine în gînd, aşa, fără şir. Ştiu doar unde vreau să ajung. Da, era ca natura din jurul nostru : măreţ şi plin de taină ; îl ghiceam numai ! Totul era nou pentru

mine, chiar şi natura. Călătorisem mult, dar nu fusesem niciodată pînă atunci în Norvegia.

Se spune despre noi, femeile, că nu putem să-l caracterizăm pe bărbatul pe care-l iubim, ci numai să-l idealizăm. Dar el avea un prieten bun, pe poetul...[1]. Acest prieten ştia să-l caracterizeze. Fusese la ultima conferinţă a tatălui tău şi m-a vizitat după moartea lui. Am vorbit despre toate în măsura în care mi-era posibil atunci să vorbesc. Acesta a scris despre el tot ce se putea scrie mai frumos. Ştiu pe dinafară cuvintele lui, după cum ştiu de altfel tot ce s-a scris despre calităţile tatălui tău.

„Ştiţi cum era ? scria el. Închipuiţi-vă că natura din jurul nostru ar începe să capete grai omenesc şi că întunecatul codru ar răspunde — pe deasupra tufişurilor scunde — rîului de munte din depărtare !

Aceasta era impresia pe care ţi-o lăsau cuvîntările lui Karl Mander. Vorbea, vorbea pînă cînd vocea sa profundă şi tumultuoasă se contopea cu ideea principală pe care o urmărea.

Vorbirea lui greoaie, poticnită venea parcă din străfunduri ; ezita, îşi căuta cuvintele, le înlocuia unele cu altele, dar convergeau toate spre aceeaşi idee. Gîndul lui devenea în cele din urmă transparent ca o frunză fină de mesteacăn în lumina soarelui."

— Era aşa de... ?

— Te rog, nu mă întrerupe ! Karl Mander nu semăna de loc cu ceilalţi oameni pe care îi cunoşteam. În prezenţa lui aveai impresia că n-ai de-a face cu un singur om, ci cu o parte din po-

[1] I-a spus (fireşte) numele. (Nota lui Björnson).

por. Era ca un fluviu cu ape bogate. Se da după loc și împrejurări, dar fremăta necontenit. Și cînd vorbea, și în viață. Timbrul vocii sale nu avea nimic personal; era ca vuietul văzduhului. Avea o sonoritate plăcută, melancolică, atrăgătoare, dar monotonă, continuă.

— Descrierea ta, mamă, îți sugerează marea!

Mama era absorbită de amintirile ei. Întinerise deodată, atît îi erau de vioaie mișcările, atît de aprinse privirile! Tresări.

— Îți sugerează marea? Nu, nu! Nu marea! Marea e limpede ca ochiul. Nu, fata mea. Marea nu are văi și ascunzișuri, care să-ți ofere refugiu. Tatăl tău insufla încredere, era numai lumină și dăruire. Ascultă mai departe ce-a scris prietenul său: „Karl Mander a fost un înainte-mergător, el a deschis drumul pe care trebuie să purceadă poporul. Și a avut rolul acesta, pentru că era bun și nevinovat; putea să vorbească de sarcinile viitorului, fiindcă sufletul lui nu era pîngărit."

— Ce frumos...

— Îți poți închipui acum, copila mea, cum m-a cucerit. Eu am avut întotdeauna simțămîntul vag că ceea ce mă înconjoară e fals. Aflasem în sfîrșit adevărul.

Apoi m-a impresionat și el. Noi, femeile, nu iubim ce este nobil, numai pentru că e nobil. Nu, trebuie în același timp să fie și slab, să aibă nevoie de ajutorul nostru. Să întrezărim posibilitatea de a ne dedica. Și nu-ți poți închipui ce puternic și, în același timp, ce slab era!

— Cum așa, mamă?

— Da, era slab, de vreme ce apărea beat în fața mulțimii.

— Sigur!

— Și apoi felul său de a se exprima! În mijlocul cuvîntării nu găsea cuvintele potrivite. Apoi, dacă apuca ceva în mînă, așa rămînea. Dacă lua, de pildă, paharul, apoi îl ținea strîns și nu mai mișca mîna cîte-un sfert de oră. Felul său de a fi era înduioșător de naiv — sau cum altfel aș putea să-i spun?

Oameni ca el nu prea țin la persoana lor, nu sînt de loc orgolioși. Doamne, cum îmi mai venea să mă duc la el și să-i scot manșetele! Se vedea cît de colo că nu era învățat să le poarte. Îi spusese poate cineva că trebuie să le pună cînd ține cuvîntarea. Le mototolise, le sucise, i se desprinseseră de pe mînecă, sau din capul locului nu fuseseră bine prinse. Îi cădeau peste mîini și-l stinghereau. Se lupta cu ele. Nici cu vesta nu se împăca. O îmbumbase strîmb, așa că se căsca într-o parte, și i se vedeau bretelele. Eu, cel puțin, le vedeam, căci stăteam tocmai în partea de unde cădea asupra lui lumina. Toate acestea nu se potriveau cu bărbatul voinic, care vorbea la tribună cu capul plecat înainte! Îmi dădură lacrimile. Căci cine n-ar fi făcut tot ce-ar fi vrut cu el?

Simțeam cu toată tăria că omul acela *trebuie ajutat*. Nu-mi era limpede că *eu* trebuie s-o fac, dar știam că trebuie să i se dedice cineva, că trebuie să-l ajute.

Amintirea o copleși acum atît de puternic, încît se opri din povestire și întoarse capul.

Pentru fată, mama ei era o revelație. Era oare aceeași femeie care o crescuse, care conducea gospodăria cu atîta pricepere, care-i trimisese scrisori atît de înțelepte, pline de cuvinte măsurate și liniștitoare? Acum era numai patimă. Și cum o înfrumuseța!

— Ce s-a întîmplat mai departe, mamă?
— Eram năucită. A doua zi după conferința lui, am plecat și am făcut popas undeva în apropierea celor două ferme ale sale. Atît mai știu, că o parte din suită trebuia să înnopteze la conacele din vecinătate, și că eu am făcut în așa fel, încît să fiu găzduită la cel mai apropiat de proprietatea tatălui tău.

Și întrucît nu mai puteam rezista furtunii din suflet, i-am scris. Anonim însă. L-am rugat să-mi acorde o întrevedere, la jumătatea drumului, în pădure. Scrisoarea am aruncat-o cu mîna mea în cutia de scrisori din fața casei lui.

Fixasem ora zece, în credința că atunci va fi întuneric. Gîndește-te, însă, cum mi-a venit cînd am văzut că aici, în Nord, la ora aceea e încă lumină. N-am putut pleca decît pe la ora unsprezece, ca să nu mă vadă cineva! Dar, îl zării pe drumul care i-l indicasem! Venea spre mine pășind greoi, plecat înainte, cu pălăria mototol în mînă. Era rușinat, dar vesel și tare stîngaci!
— Știam că sînteți dumneavoastră! mi-a spus.
— Doamne, mamă, ce-ai făcut!
— Deodată mi-a fost de neînțeles cum de-am avut curajul să-i scriu. Nu știam nici măcar ce voiam să-i spun. În primul moment, cînd l-am văzut, mi-a venit să mă întorc și să fug, dar mersul lui ciudat, pașii aceia mari și hotărîți, pălăria mototolită, capul aplecat... trebuia să-l văd de aproape. Și ce ciudate îi fuseseră vorbele: „Știam că sînteți dumneavoastră!" De unde știa?

Nu-mi amintesc dacă l-am întrebat despre acest lucru, sau dacă mirarea de pe fața mea l-a făcut să spună că m-a văzut cînd ne-am dus acasă, după conferință, și că a aflat cine eram.

Mi se părea tare ciudat să aud vocea lui groasă, neobișnuită, care suna ca un avertisment pentru viitor, îngăimînd scuze încurcate, cum că poate spusese atunci lucruri care mă puteau jigni. Dar, pînă a ajunge la vorbele „care vă puteau jigni, domnișoară", a spus mai întîi „care ar jigni pe regină, vreau să zic, pe regină și doamnele ei de onoare, vreau să zic, pe dumneavoastră, domnișoară!" Apoi, că ar fi putut alege atîtea alte teme, ca să ajungă pe alte căi la aceeași concluzie; că ar fi fost atîtea lucruri bune de spus despre regină — recunoștea aceasta, dar că atunci le-a uitat pe toate. Și tot astfel vorbea mai departe, privindu-mă fix în ochi, cu ochii lui sinceri și blînzi, dar pătrunzători, care mă cucereau.

Expresia puternică a cinstei lui nemăsurate, dar și stîngace, însuflețea liniștea pădurii. Ochii lui spuneau invariabil: „Nu credeți și dumneavoastră, domnișoară, tot așa?" E cu neputință să-ți poți închipui cît de puțin conștienți erau acești ochi de puterea lor.

El vorbea, eu ascultam, și mergînd ne apropiam tot mai mult unul de altul. Dar bucuria care mă stăpînea și care nu se exprimase încă — ce-aș fi putut, de altfel, spune? — n-a mai putut fi reținută multă vreme. Deodată m-am auzit rîzînd! Atunci — ah! aș fi vrut să fi fost acolo și să auzi! — fără nici un alt motiv și fără nici o tranziție, izbucni și el deodată în rîs. Rîdea de răsuna pădurea. Niște pescari tocmai treceau cu bărcile, ca să fie o dată cu răsăritul soarelui în tîrg. Se opriră din vîslit și ascultară. Toți îi cunoșteau rîsul! Îl cunoșteam de altfel și eu, de atunci, din seara conferinței, cînd venea, tîrîndu-i după el pe cei doi sclavi. Avea o înfățișare de faun. Firește, un faun

nordic, un uriaş de pădure, un om al naturii, sprințar, dar cît se poate de nevinovat, care tîra cu el doi urşi, cîte unul sub fiecare braț. Da, aşa era el! Dar, înțelege-mă, nu era ca un troll[1] din cei proşti şi răi.

— Ai spus „cît se poate de nevinovat", dragă mamă? Ce înțelegi prin asta? El, care putea fi atît de sălbatic...

— Vreau să spun că nimic nu-i putea dăuna. Prin oricîte încercări a trecut şi oricîtă experiență a acumulat, el tot un copil mare a rămas. Dar, crede-mă, a rămas şi deopotrivă de delicat şi inconştient de valoarea lui. Poseda o extraordinară putere de a transforma totul în sufletul lui. Tot ce nu se potrivea cu natura sa se volatiliza uşor. Nu mai avea nici o influență asupra lui.

— Şi mai departe?... Ah, de ce a trebuit să trăieşti tu toate acestea şi nu eu?

Spunînd aceste cuvinte, Magne se îndepărtă.

Mama n-o opri, ci se aşeză pe un bloc mare de piatră, aşteptînd-o. Îi făcea bine să-şi liniştească gîndurile. Stătu multă vreme singură şi ar fi vrut să mai stea, dar norii se îngrămădeau. Se întoarse şi Magne cu un buchet de gingaşe flori de cîmp şi de ierburi delicate, toate frumos rînduite în jurul unei ramuri de brad, de care atîrnau cucuruzi de brad, verzi-cenuşii, tineri.

— Aşa, mamă, aşa era el? Dar, dragă mamă, de ce plîngi?

— De fericire, fata mea, de fericire şi totodată de dor. Ai să pricepi odată că acesta este plînsul cel mai binefăcător.

Magne se aşeză pe iarbă, lîngă mama ei.

[1] Făpturi demonice în mitologia nordică, un fel de vrăjitoare (trollkona), dar şi uriaşi.

— Mamă, nici nu-ți închipui ce fericită m-ai făcut azi!

— Văd, scumpa mea. Am făcut bine că am aşteptat pînă azi. Mi-a fost greu, crede-mă, dar am procedat bine.

— Mamă, dragă mamă, hai să mergem acasă prin pădure... pe şoseaua care duce acasă prin pădurea *noastră!* Te rog, mai povesteşte-mi! Ce s-a întîmplat mai departe? Doamne, ce frumoasă eşti azi! În tine descopăr totdeauna cîte ceva nou.

Mama o mîngîie pe păr şi o linişti.

— Mamă, cunosc drumul prin pădure, încă din noaptea aceea de vară. M-am dus cu Laura, ştii, atunci cînd s-a logodit. Pe acest drum mi-a povestit cum s-a întîmplat. Treceau şi atunci pescarii în bărci, tocmai cînd am ajuns la un luminiş. Ne-am ascuns după un bloc de piatră. Cîntau mierla şi alte păsări; dar, mai mult decît orice, mă încînta parfumul pădurii.

— Nu-i aşa? De aceea mi se părea totdeauna că mirosea Karl a pădure. Dar trebuie să-ți mai povestesc cît de puțin se putea el transpune — ori cum să zic? — în sufletele altora. O dată ne opriserăm pe malul mării şi îi priveam suprafața lucie. „Ah, ce doruri trezeşte marea!" zisei. „Da, ca să te scalzi, nu-i aşa?" mi-a răspuns el cu candoare.

Magne rîse cu poftă; mama zîmbi.

— Acum aceste vorbe nu mă mai miră. Pentru el, apa avea altă însemnătate decît pentru noi. Se arunca în ea să facă baie în momentele cele mai neobişnuite. Dacă nu-l găseai pe cîmp sau în camera de lucru, era sigur că-l vei găsi în apă. Aceasta trezea în el senzația cea mai puternică a naturii. „Vreau să simt îmbrățişarea răcoroasă a pămîntului", zicea.

De altfel, poţi să mă crezi că rîdea şi el cînd mă vedea rîzînd. Da, rîdeam împreună, era un adevărat concert de rîsete.

— Dar, mamă, spune mai departe! Abia aştept să ştiu cum...

— M-am întors acasă în zori, cînd ceilalţi se trezeau. Şi aşa, cîteva nopţi în şir. Într-una din ele a plouat şi am mers împreună sub aceeaşi umbrelă. Noaptea aceea a fost hotărîtoare...

— Hotărîtoare? Cum?

— Ei, dacă am început o dată să mergem la braţ, am mers mereu aşa.

— Dar lumea, mamă? Nu vă jenaţi de oameni...?

— Nu. Oamenii nu existau pentru noi. Nu-mi amintesc de alte amănunte. În cele din urmă, într-o noapte, ne aşezarăm jos...

— Ah! Acum vine...

— Da, l-am rugat să ne aşezăm. Noaptea era minunată. Linişte adîncă şi noi doi... Îmi vorbea tot privindu-mă adînc în ochi şi nu bănuia cum străluceau de fericire! N-am putut scoate un cuvînt; în cele din urmă mi s-a tăiat respiraţia. Cînd mi-am venit în fire şedeam în braţele lui.

— El...?

— Nu ştiu. Îmi amintesc doar cînd i-am pus pentru prima oară braţele în jurul gîtului şi mi-am ascuns faţa în părul, în barba lui — ce plăcut era! Nu mai simţisem niciodată o bucurie atît de mare. Eram cu desăvîrşire fericită. Mi se părea că braţele lui voinice mă poartă departe, departe; deşi şedeam pe o piatră.

— Erai ca ameţită... nu?

— Vezi, aşa se spune de obicei. Dar e tocmai dimpotrivă. Te simţi înnobilat. Alături de el, mă regăsisem pentru prima dată pe mine însumi. Asta e dragostea adevărată!

— Mamă, mamă, mi se pare că tu i te-ai aşezat în braţe! Nu-i aşa?

— Mă tem că da. El era prea modest şi timid. Da, la drept vorbind aşa a fost. Îmi dau bine seama. Pentru că viaţa mea era în joc. Trebuia să-l ajut, să-l urmez, să-l îngrijesc, să mă dedic lui cu totul, sau să pier. Cred chiar că asta i-am spus-o şi lui, dacă din capul locului i-am spus ceva...

— O, i-ai spus-o; ştii bine că i-ai spus-o!

— Cred că da, dar, în asemenea clipe, ce simţi ai impresia că şi spui.

Privea peste vale, în depărtări. Îţi făcea impresia unei femei care se pregăteşte să cînte: cu capul sus, cu gura întredeschisă, ascultînd parcă sunetele care au să vină. Ea însă asculta sunete care se stinseseră de mult.

După un timp spuse încet, atît de încet, încît Magne trebui să se apropie de ea, fiindcă vuietul apei îi acoperea cuvintele:

— Şi acum, Magne, am să-ţi spun ceva... ce n-ai aflat nici de la mine, nici de la alţii.

— Ce, mamă? Aproape că mă tem.

— Atunci, cînd l-am întîlnit pe taică-tău, eram logodită...

— Ce spui, mamă?... Logodită?

— Da, şi urma să mă căsătoresc în curînd. Nu mai aveam de stat decît o lună la Curte. Logodna era anunţată oficial şi data nunţii, care avea să aibă loc sub înalta protecţie a reginei, fusese fixată.

— Cu cine?

— Tocmai asta e!... Nu știu dacă ți-am mai spus că, înainte de a-l cunoaște pe tatăl tău, n-aveam nici un chef de viață?

— Nu, mamă.

— Nu mai speram nimic; nu mai așteptam nimic de la viață. Cele mai multe fete, cînd ajung la vîrsta de douăzeci și opt de ani fără să fi găsit nimic demn, după părerea lor, să i se consacre, privesc totul cu indiferență. Vîrsta aceasta e cea mai periculoasă.

— Cum așa?

— Cele mai multe fete renunță...

O luă pe fiică-sa de braț și, ținînd-o strîns lîngă ea, porni mai departe.

— Și acum trebuie să-ți fac o destăinuire. — După aceea însă tăcu.

— Spune, cu cine erai logodită, mamă?

Magne rosti foarte încet întrebarea. Mamă-sa abia o auzi, dar știu despre ce e vorba.

— Cu cineva pe care nu-l prea respecți, copila mea! Și pe bună dreptate.

— Cu unchiul?

— Ce te face să crezi că despre el e vorba?

— Nu știu... Dar spune, nu-i așa?

— Ba da. După cîte văd însă, nu poți înțelege cum a fost cu putință. Nici eu n-am înțeles. Gîndește-te: tatăl tău... și el! Și asta cam în același timp! Ce părere îți vei fi făcînd despre mine? Dar nu te grăbi să mă judeci!

— Mamă!

— Liniștește-te! Tu ai mamă; pe cînd eu nu aveam. Și apoi eram la Curte. Și în vîrsta primejdioasă, cum îți spuneam, cînd unei fete îi devine aproape totul indiferent.

Am jucat și eu jocul pe care l-ai jucat tu azi; dar n-aveam aptitudinile tale. Da, întoarce-ți capul! Îmi era scîrbă de viața pe care o duceam, și chiar de mine însămi.

— Bine, mamă, dar cu... unchiul! izbucni Magne din nou.

— Îl priveam cu alți ochi pe atunci. Dar nu vreau să mai răscolesc vechea poveste! Recunosc însă că era îngrozitor. Firește, ești liberă să crezi ce vrei... despre motivele care m-au determinat să iau această hotărîre.

Fata se desprinse de brațul mamei și o privi.

— Da, Magne, nu totdeauna procedăm cuminte. Și-ți repet: eram la vîrsta cea mai primejdioasă. Înțelege deci simțămintele mele, cînd l-am văzut pe tatăl tău. Căci aveam și părțile mele bune.

— Dar lumea, mamă? Cum te-ai descurcat cu lumea, cu Curtea, cu rudele, cu unchiul, cu rudele lui? Fapta ta a provocat desigur scandal, indignare. Ai avut desigur multe de înfruntat.

— Lasă, Magne... despre aceasta îți voi povesti altă dată. Ți-am mai spus: ceilalți oameni nu existau pentru noi. Ne văzuseră doar cîțiva pescari și au căutat să-mi afle numele. Dar, pînă l-au aflat, eu și plecasem, iar după o lună eram măritată. Dădusem de un bărbat care nu cunoștea jumătățile de măsură și care, dacă lua o hotărîre, o ducea repede la capăt. Era prea stîngaci ca să meargă pe drumuri ocolite. N-am întîmpinat nici o piedică.

— Dar lumea ce spunea? Nu ia stricat tatii — judecînd după părerea lumii — că te-a luat de soție?

— Te referi la faptul că s-a căsătorit cu o doamnă de onoare? — Surîse. — Știi ce se vorbea? Că Mander a defăimat-o pe regină într-o

conferință, și o doamnă de onoare, care era de față și l-a auzit, a fugit după o lună cu el. A renunțat la tot și a preferat pe cel mai necioplit om din țară tuturor celorlalți. Așa vorbea lumea.

— Firește, lumea vrea să aibă totdeauna dreptate.

— După un an, un turist a scris într-o gazetă că a văzut-o pe fosta doamnă de onoare dinaintea unei albii. Haha! De altfel, era adevărat. Abia te născusem și aveam mult de lucru. Munceam cît puteam, și eu și el.

— Spune, mamă, dar în căsnicie cum era? Vă înțelegeați bine? Ah, e minunat! E tot ce poate fi mai frumos pe lume! Îți voi fi recunoscătoare toată viața, mamă, că ai păstrat taina pînă acum. Mai înainte n-aș fi înțeles!

— Nu-i așa? Aceste lucruri nu i le puteam povesti unei copile sau unei fetișcane. Dar nu ți le povestesc doar de dragul povestirii... M-ai întrebat dacă ne înțelegeam bine? Trebuie să ți-l închipui mai întîi pe el! Era un om plin de abnegație, dar foarte puțin înțeles. Da, nu-l înțelegeau decît foarte puțini și numai într-o anumită măsură, nu într-atît, încît să se poată bucura ei înșiși de acest lucru. Drept urmare, el își dădea și sufletul cînd credea că a găsit înțelegere la cineva, si în felul acesta ajungea bufonul altora. Dacă se afla la o petrecere, bea pînă se îmbăta sau, mai bine zis, era îmbătat pînă izbucnea firea lui năvalnică. Să vezi ce i s-a întîmplat o dată: La o petrecere, o doamnă (acum e măritată aici, cu un căpitan de marină) i-a făcut ochi dulci ca să-i amuze pe ceilalți. Era foarte vioaie, ba chiar spirituală. S-a prefăcut că e înamorată grozav de el. Îi punea întrebări, îl asculta atentă, îi umplea pe furiș paharul și bea în sănătatea lui, îndemnîndu-i și pe ceilalți să facă la fel.

— Vai, mamă!

— Și urmarea știi care a fost? L-au încuiat într-un grajd, singur-singurel. De furie a căpătat o criză de nervi. Pe *această* femeie a zărit-o el cînd ținea conferința. A zărit-o pe fereastră și s-a dezmeticit pe loc.

Mama și fiica merseră un răstimp tăcute.

— Atunci nu știai nimic de întîmplarea aceasta, nu-i așa, mamă? Abia mai tîrziu...

— Nu știam. Dacă aș fi știut, cred că m-aș fi dus la el, chiar atunci, cînd l-am văzut pentru prima oară, și i-aș fi întins mîna, salutîndu-l călduros.

— Și eu, mamă!

— După ce am trăit alături de el, m-am gîndit mult la o seamă de lucruri. Vezi tu, caracteristica oamenilor deosebiți e în aceeași măsură bună-credința și nestăpînirea de sine. Ajung sub imperiul uneia sau celeilalte, după împrejurări și după oamenii în mijlocul cărora viețuiesc. Înainte de toate, însă, e de mare însemnătate dacă le vine în ajutor o femeie. După cum e ajutorul acesteia, așa e și viața lor.

Karl Mander devenise un izolat. Se simțea bine doar între țărani; ei îl stînjeneau cel mai puțin. Cărțile, contemplarea, agricultura, băile... și între timp cîte-un chef și cîte-o conferință — de preferință una imediat după alta — iată ce-i umpluse viața pînă atunci.

— Dar nu era băutor, mamă. Nu simțea nevoia să bea. Nu-i așa?

— Nu mai mult decît tine sau decît mine. La el era doar un fel de izbucnire a vitalității, a dorului stăpînit. Așa și ultima oară...

— Da-da! Doamne, de ce n-ai fost atunci cu el?

— Nu puteam. Abia te născuseși, fetițo; te alăptam. Dar toate ar fi mers bine, dacă un bărbat n-ar fi fost atît de imprudent — la masa comună de după conferință — să ridice paharul în sănătatea mea. Atunci și-a luat vînt. Era pentru el o temă de căpetenie și în legătură cu ea nu-și deschisese pînă atunci nimănui inima. Bucuria pîlpîia în el strălucitoare ca focul. A vorbit despre vreo douăzeci de calități ale mele, despre căsnicie, despre bucuria de a fi tată, despre...

O înecară lacrimile. Se așeză jos, și Magne lîngă ea. Plîngeau amîndouă. Vuietul apei răsuna tare și nepăsător, dar, în felul său, le aducea mîngîiere. Lacrimile nu ajută însă la nimic! Și apa își urmează cursul fatal, neîncetat, spre mare.

În graiul naturii susura amintirea tragicului sfîrșit al lui Karl Mander. Această amintire coborî apăsătoare peste sufletele celor două femei. După petrecere voise să se răcorească scăldîndu-se. Toți îl sfătuiseră să nu facă această imprudență, dar zadarnic! A sărit în apă de la cea mai mare înălțime a malului, a înotat tot mai departe și mai repede, ca și cînd ar fi vrut să ajungă cît mai curînd acasă, dar i s-a pus un cîrcel și s-a înecat.

— Mamă, mi-ai făgăduit că ai să-mi povestești cum ați trăit împreună.

Apoi, după un răstimp, fata întrebă iarăși:

— Mamă, spune-mi, te rog. Mi-ai povestit multe despre tata, foarte multe; dar nu ceea ce vreau să știu *acum*; vorbește-mi despre iubirea voastră, despre devotamentul vostru reciproc. Mamă dragă, trebuie să fi fost așa cum noi ceilalți nu ne putem închipui!

— Peste orice închipuire, fata mea. Peste orice închipuire! Și, știi tu, bîrfelile cele mai perfide,

mai ales josnicele scrisori anonime, mîrșăviile, toate făceau să ne apropiem și mai mult unul de altul. În această privință el nu era așa de sensibil ca mine; abia eu l-am făcut să priceapă toate aceste lucruri urîte. Vezi tu, cei care cîrmuiesc poporul acesta mic nu sînt norvegieni, ci venetici, oameni cu care el nu prea avusese de-a face. Dar eu trăisem alături de ei și, din efectul ce-l avuseseră asupra mea, le înțelegea el jocul. Dacă prindea însă vreun fir, atunci să te ții! Să-l fi văzut numai cînd și-a dat seama la cîte și ce mari neplăceri mă expunea faptul că-l luasem de soț! Da, dacă a existat vreo răsplată în viață, pentru mine, apoi numai de la el a venit! Zi și noapte, vara, toamna, iarna, primăvara, tot împreună eram. Viața noastră a fost o fugă de lume, dar o fugă în rai. Refuza toate invitațiile; n-avea timp să vorbească cu oamenii care îl căutau — n-avea nevoie de ei. El și cu mine, eu și cu el pretutindeni, la bine și la rău. El la mine, eu la el. Și pe drum, și pe cîmp, pe munte, pe mare, pe gheață, la muncă, mereu, mereu împreună. Dacă ne despărțeam, căutam să fim cît mai repede iar împreună. Și cu cît eram mai multă vreme împreună, cu atît mai bogat îi era sufletul.

Pentru mine, însă, nu torentul gîndurilor sale aveau cel mai mare preț, ci omul. Nimic nu m-a bucurat mai mult în viață decît sinceritatea lui... limpede pînă în străfunduri.

Devotamentul său pentru mine — sau cum să-l numesc altfel? — se concentra într-un singur gest, își culca în poala mea capul lui puternic. O făcea deseori și de fiecare dată zicea: „Aici e bine!"

Fata își culcă și ea capul în poala mamei și plînse cu sughițuri.

Începu să plouă. Trebuiau să se scoale și să pornească spre casă. Micul cazinou de sus, de lîngă gară, părea, pe ploaie, și mai departe. Și peisajul căpătă mai multă uniformitate în culori, părea mai prietenos. Mestecenii răspîndeau miresme tari.

— Da, fata mea, cred că acum ți-am împărtășit din puterea lui de a simți, de a dori. Nu-i așa ? — Și o privi pe Magne în față.

Drept orice răspuns, fata se alipi strîns de mama ei.

— Ai moștenit de la el această putere și eu, tot cu ajutorul lui, am consolidat-o. Ți-am înfățișat țeluri mari, ți-am pus dinaintea ochilor pilda unor bărbați și femei deosebite, așa cum făcea și el. Te-am scăldat în idealuri înalte, așa cum se scălda el în natură, ca să-și răcorească gîndurile. Cînd te-am trimis de acasă, știam c-o fac în spiritul lui. Cunoșteam și pavăza care te apăra. O moșteniseși de la el. Și totuși, Magne !

Fata își retrase involuntar brațul de sub acela al mamei, ca și cînd ar fi vrut să se sprijine pe ea însăși. Mama îi zise atunci :

— Da, bag de seamă că e a treia oară cînd simți, azi, că vreau să te provoc. Și o fac intenționat, Magne ! Îți aduci aminte ? Eram invitate la unchiul tău. Cînd am mers la masă, te-ai uitat la mîinile mele și mi-ai spus : „Mamă, ai putea să nu-ți scoți mănușile la masă". Ți-era rușine de mîinile mele muncite.

— Vai, mamă ! strigă Magne, acoperindu-și fața cu mîinile și întorcîndu-și privirile.

— Trebuie să știi, fata mea, că fără aceste mîini muncite, fără aceste mîini care au rostuit totul, n-ai fi azi ceea ce ești. Și află de la mine : dacă ai trăit într-o societate care socotește rușinos să ai astfel de mîini, apoi în rea societate ai trăit. Și azi te-a bucurat o astfel de societate. Te-ai simțit bine în mijlocul ei, fiindcă ai crezut că ai devenit și tu cineva în ea !

— Nu, mamă ! Nu ! Nu !

— Ba da, fata mea ! Poate ai resimțit și remușcări sau teamă... se poate. Eram însă și *eu* cu tine. Acum însă a sosit momentul să te decizi. Am vrut să te hotărăști mai înainte de a păși pragul casei tatălui tău. Ai de ales între muncă sau... viața cealaltă, de acolo.

— Doamne, mamă, ești nedreaptă cu mine. Dacă ai ști...

— Dacă izbutesc să te fac să-l iubești pe tatăl tău, — și eu îmi voi da toată silința, iar ție nu-ți lipsește posibilitatea — dacă reușesc să te fac a-l iubi cu adevărat, atunci voi ști ce cale ai ales. Noi, femeile, trebuie să iubim, ca să credem !

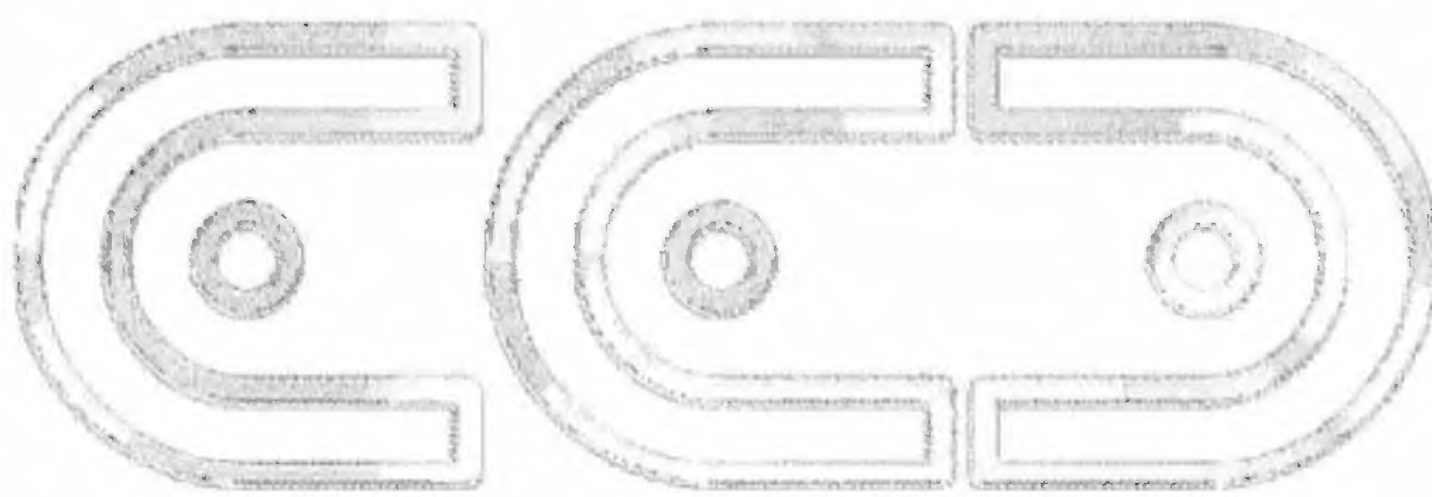
CUPRINS

Responsabil de carte: C. Giurgiuca
Tehnoredactor: I. Horga
Corector: L. Caradima

Dat la cules 24.03.58. Bun de tipar 08.05.58. Tiraj 15.150 ex. Hîrtie tipar de 50 gr. m.² Ft 700×1000/32. Coli ed. 6,71. Coli de tipar 5. Ediția I. Comanda 3891. A. nr. 0376. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 A — 32 = R.

Tiparul executat sub com. nr. 80.518 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. Stalin", București. R.P.R.

Scanare și prelucrare digitală

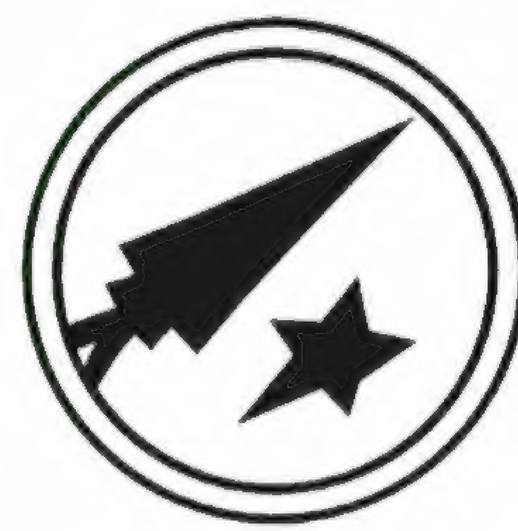

de

Anonim

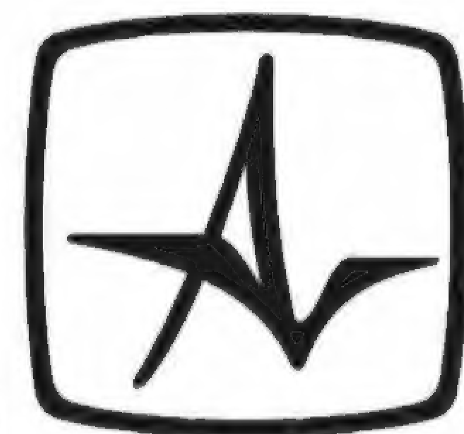
și

CAT Graur

Antwerpen

2023